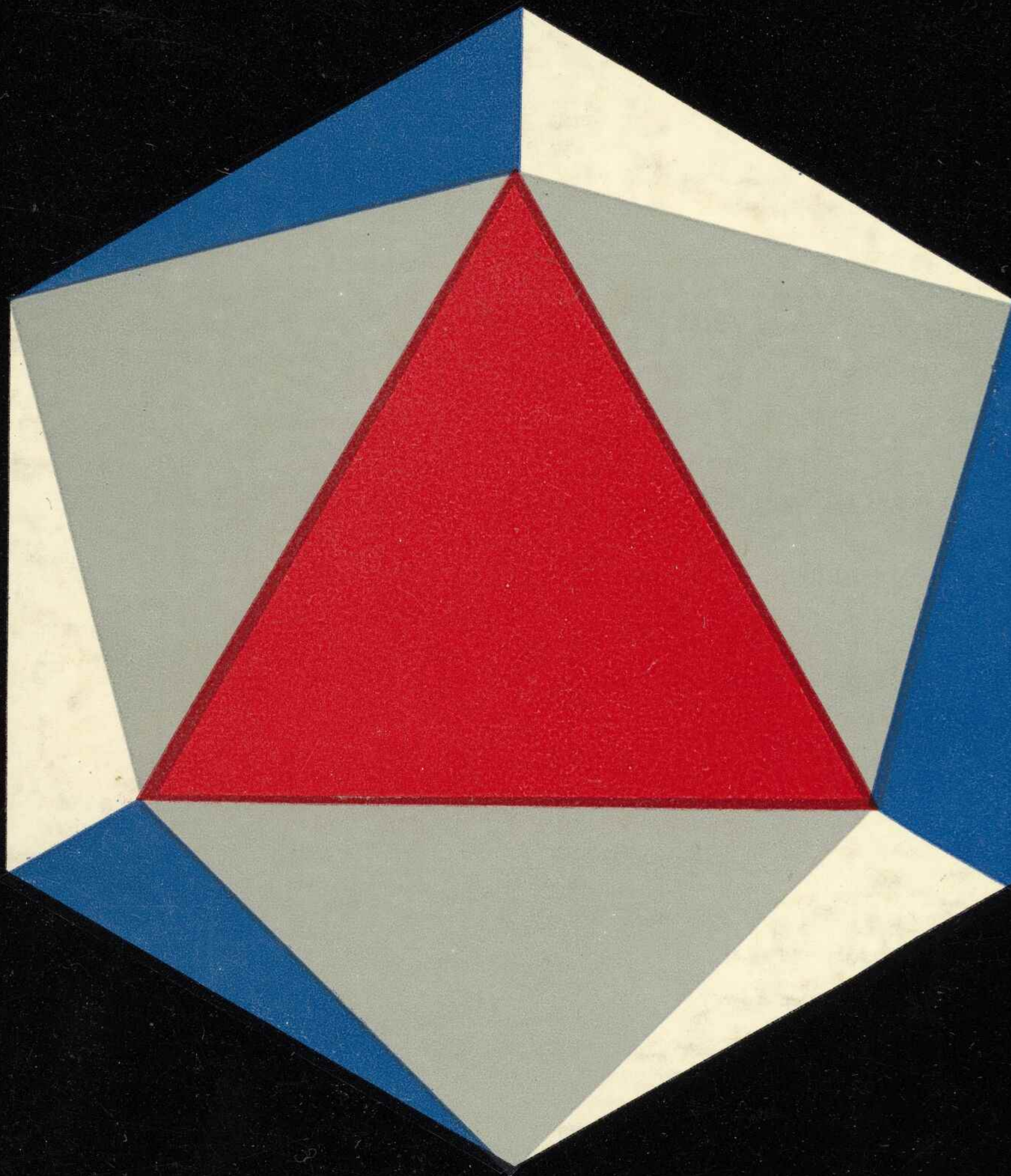

323/81

*NOWE KIERUNKI
W SZTUCE JUGOSŁOWIAŃSKIEJ
LAT SIEDEMDZIESIĄTYCH*

MUZEUM SZTUKI NOWOCZESNEJ
W BELGRADZIE

CENTRALNE BIURO WYSTAW ARTYSTYCZNYCH
W WARSZAWIE

***NOWE KIERUNKI
W SZTUCE JUGOSŁOWIAŃSKIEJ
LAT SIEDEMDZIESIĄTYCH***

listopad 1981

Wrocław BWA, Galeria „Awangarda” Wita Stwosza 32

grudzień 1981

Warszawa „Zachęta” plac Małachowskiego 3

**NOWE ZJAWISKA
W MALARSTWIE
FIGURATYWNYM
W LATACH
SIEDEMDZIESIĄTYCH**

Dragoslav Djordjević

O ile dla oznaczenia tendencji figuratywnych charakterystycznych dla malarstwa jugosłowiańskiego w latach sześćdziesiątych wymienić można było nową figurację, pop-art, neosurrealizm liryczny bądź ekspresjonistyczny, malarstwo oniryczne, realizm magiczny i fantastyczno-poetycki, o tyle dla niektórych zjawisk z lat siedemdziesiątych warunkowo nadają się terminy nowego realizmu, malarstwa chłodnego oka, hiperrealizmu, fotorealizmu, regionalizmu i neoromantyzmu. Nadają się warunkowo po prostu dlatego, że ani jedno z tych pojęć nie obejmuje twórczości kilku artystów. W wyniku wzrastającej wciąż roli mass-mediów, osobistych zainteresowań i błyskawicznego rozchodzenia się informacji, a także — i zwłaszcza — w wyniku globtroterskiej ruchliwości dzisiejszej młodzieży, nowe tendencje szybko się stają własnością wspólną, a jeszcze szybciej nabierają znamion jednostkowych i lokalnych. Nowość nie była przyjmowana dosłownie, ani interpretowana na sposób epigoński, lecz twórcy wydobywają z niej innowacje stylu i treści, aby w procesie indywidualizacji logicznie je związać z ciągłością już istniejącą, albo przekształcić w nową jakość.

Już proste porównanie nazewnictwa kierunków z obu okresów wykazuje zasadnicze, łatwo wykrywalne różnice w zakresie malarskich koncepcji i poszukiwań formalnych. Tendencje z lat sześćdziesiątych nosiły wyraźne piętno „subiektywizmu”, jego ekspresjonistyczny ładunek nie ominął ani nowej figuracji ani surrealizmu — nie odjął też pop-artowi niebywalej dawki zaangażowania. Nowe zjawiska występujące po roku 1970 wydają się przeciwstawiać tym emocjonalnym zrywom, tej przewadze wyobraźni nad realnością. Imaginacja podporządkowuje się oku, uspokajają się efekty, wyostrza widzenie, zapał ugina się przed dyscypliną, a przeżyte wzruszenia obracają się w wizualną informację. Rzeczywistość, którą się przeżywa i świat, w którym się żyje widziane są często w

„obiektywnym” oświetleniu, mocno uzależnionym od coraz natarczywie obecnej fotografii. Obraz w oku malarza coraz bardziej się spokrewnia z wizją kamery, bezstronnego i chłodnego narzędzia utrwalania wybranych scen i sytuacji. Obiektywność wizualnych informacji zostaje przełożona na nową rzeczywistość plastyczną. W latach sześćdziesiątych malarskie procedury wpływały często z doświadczeń sztuki abstrakcyjnej (chętnie stosowane impasty, elementy niemalarskie wprowadzane w strukturę kompozycji, sztuka gestu), natomiast dążenia z lat siedemdziesiątych kierują się ku metodom klasycznym, ku kompozycji ustabilizowanej, gestom określonym, wyraźnemu rysunkowi, gamie walorowej. Zważywszy tradycyjne jugosłowiańskie umiłowanie koloru bez przesady możemy powiedzieć, że teraz malarstwo „wytraca barwę”, sprowadza się do monochromii, do delikatnej tonacji lub kolorowego rysunku. Dzieje się tak może dlatego, że prawie wszyscy malarze z młodego pokolenia są jednocześnie doskonałymi rysownikami.

Dojście do nowej koncepcji scen, gdzie wygląd i sposób traktowania przedmiotu w przestrzeni są uwarunkowane obiektywną wizją fotograficzną nie oznacza całkowitego zerwania z tendencjami poprzedniego okresu, ani przyjęcia przez wszystkich artystów propozycji treści i formy, jakie narzuca fotografia. W zakresie ciągłości odmian pop-artu widzimy, jak osobliwe symbiozy ikonografii pop z doświadczeniami sztuki obiektywowej przekształcają powszednie przedmioty w peintures-objets, których całkowity sens ujawnia się dopiero w serii na kształt komiksu (D. Otašević), albo jak osiągnięcia hiperrealizmu podkreślają ilustracyjno-reklamowe cechy kultury pop (Berko). Nową figuracją kontynuują specyficzne aspekty realizmu, którego „ozębienie” skrywa treści przejmująco egzystencjalne, takie jak osamotnienie i narastające wyobcowanie (M. Krašovec), czy zagrożenie człowieka miejskiego nierównowagą ekologiczną (J. Friš-

ćić). Temat megalopolis ukazuje anonimowość ludzkiego mrowia, zagubionego w odczłowieczonych labiryntach (R. Anastasov).

Na omawianej linii ciągłości możliwych sytuuje się szereg artystów, którzy nie odpowiedzieli na wezwanie wielkomiejskiej cywilizacji. Pochodzą oni z różnych stron, nie umieją, albo nie chcą zrezygnować z oddawania atmosfery własnego regionu lub rodzimego środowiska. Niektórzy uciekają się nawet do doświadczeń informelu, aby przypominać właściwości lokalnego genre'u w abstrakcyjnej wypowiedzi kolażu tkaninowego, albo opowiadają własny życiorys posługując się środkami złagodzonego ekspresjonizmu (Dž. Džafa, T. Emra). Inni, często określani jako „neoromantycy”, chcą posługując się inną wrażliwością i odnowioną świadomością, uwzględniając dystanse czasowe i przestrzenne, zrewaloryzować wiejski sposób życia, nie osłabiając wszakże przez zabiegi iluzjonistyczne lub hiperrealistyczne poetyckiego, nostalgicznego piętna pejzażu, wnętrza lub drobiazgowo oddanej martwej natury (S. Zec, M. Miletić).

Zerwanie, które w gruncie rzeczy jest nowym, zamaskowanym przedłużeniem rodowodu powojennego malarstwa jugosłowiańskiego, reprezentują przykłady realizmu bezpośrednio lub pośrednio wynikające z wpływu fotografii — co zresztą zainspirowało niniejsze wstępne uwagi. Źródłem tego zjawiska jest uświadomienie sobie, że odmieniona epoka oferuje nowe treści i domaga się zatem nowych punktów widzenia i konfrontacji z ową wielkomiejską cywilizacją, gdzie uczucie ustępuje przed rozumem, a twórcza intuicja — przed intelektualną spekulacją. Przed malarzami staje kwestia ich własnej postawy wobec tego świata; rozwiązują problem zgodnie ze swoimi indywidualnymi skłonnościami; bądź kadr na wskroś miejski, gdzie osobowość twórcy przejawia się głównie w wyborze motywu zawczasu utrwalonego przez obiektyw i następnie zreprodukowanego metodą fotorealis-

tyczną (J. Fatur, F. Mesarić), bądź zjawisko przyrody w pejzażu, którego urzędę ochładza i wdzięk pogarsza osobliwe wykadrowanie i zamknięcie we współrzędnych (B. Jesih, M. Unković), konkretny charakter neutralizuje redukcja (H. Gvardijančić), albo przerostem detalu nadaje mu wymiar nadrealny (Godnik).

Dla innej grupy „zimnych realistów” charakterystyczna jest szczególna narracja, ugruntowana na założeniach i pojęciach dotyczących stosunków i zależności pomiędzy zjawiskami a wiedzą, na przykład: człowiek a czas, człowiek a natura (B. Damjanovski, A. Cvetković), człowiek a człowiek (M. Blanuša), człowiek a przedmiot (T. Lulovski).

W końcu omawianego dziesięciolecia rodzi się spontaniczna reakcja na oziębiony realizm, na tendencję do odkłamywania rzeczywistości i obnażania jej do szpiku kości przez obiektywne zestawienie i perfekcjonistyczną technikę, a także do łączenia konkretnych, rzeczywistych zjawisk w systemy intelektualne. Wspomniana reakcja wyraża się zaniechaniem dążeń do precyzji, zwraca obrazowi wymiar subiektywny zapożyczając motywy bezpośrednio z repertuaru subkultury, świadomie pielęgnuje nieporadność bliską zabiegom malarzy niedzielnych lub amatorów, starannie przykuwa uwagę do przedmiotu z umyślnym lekceważeniem wszystkich innych elementów malowidła, zwłaszcza niedbale traktuje tło (P. Nešković).

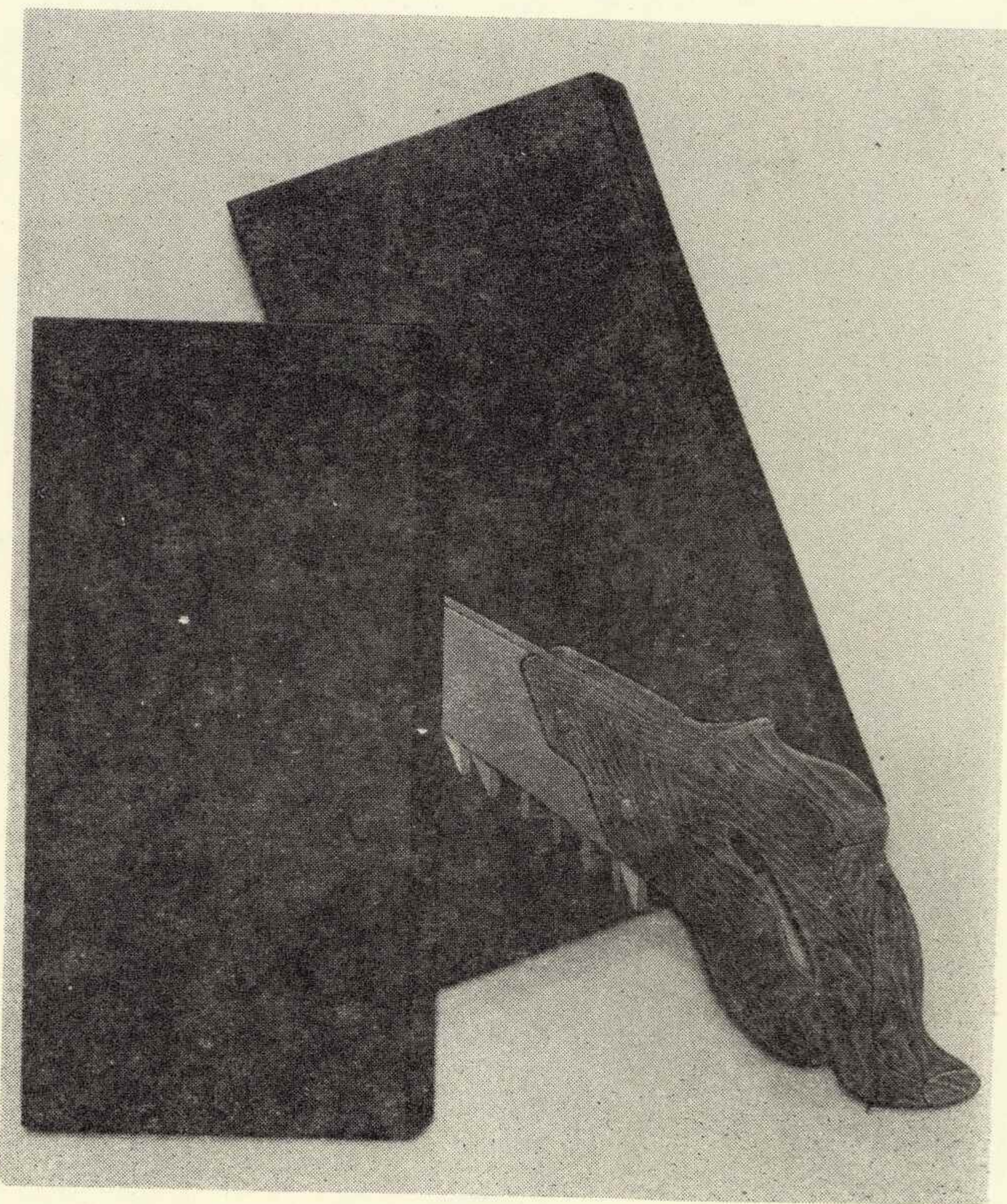
Ta ostatnia tendencja nawiązuje zarazem do aktualnych kierunków figuratywnych, mianowicie do okresu po roku 1980.

DUŠAN OTAŠEVIĆ

Urodził się w r. 1940 w Belgradzie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

1 Z serii „Narzędzia” — Ścisk stolarski, 1978
drewno malowane i płótno, 95×95×2
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

* Z serii „Narzędzia” — Piła, 1978
2 drewno malowane i płótno, 124×111×2
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

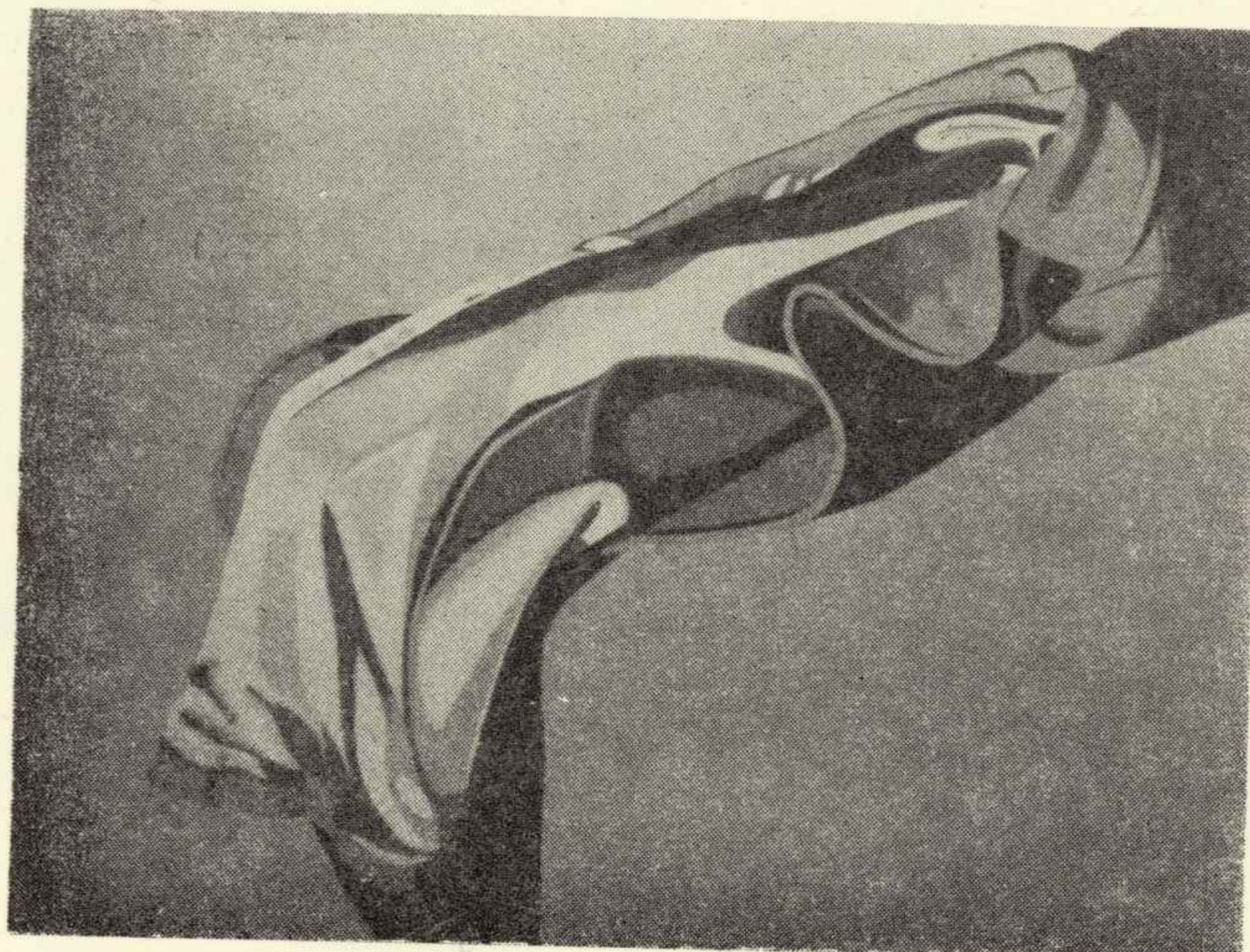

METKA KRAŠOVEC

Urodzona w 1941 r. w Lublanie. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w Lublanie.

3 Kurtka na krześle, 1972
akryl na płótnie, 140×98
wł. artystki

* Kurtka na łóżku, 1974
4 akryl na płótnie, 110×145
wł. artystki

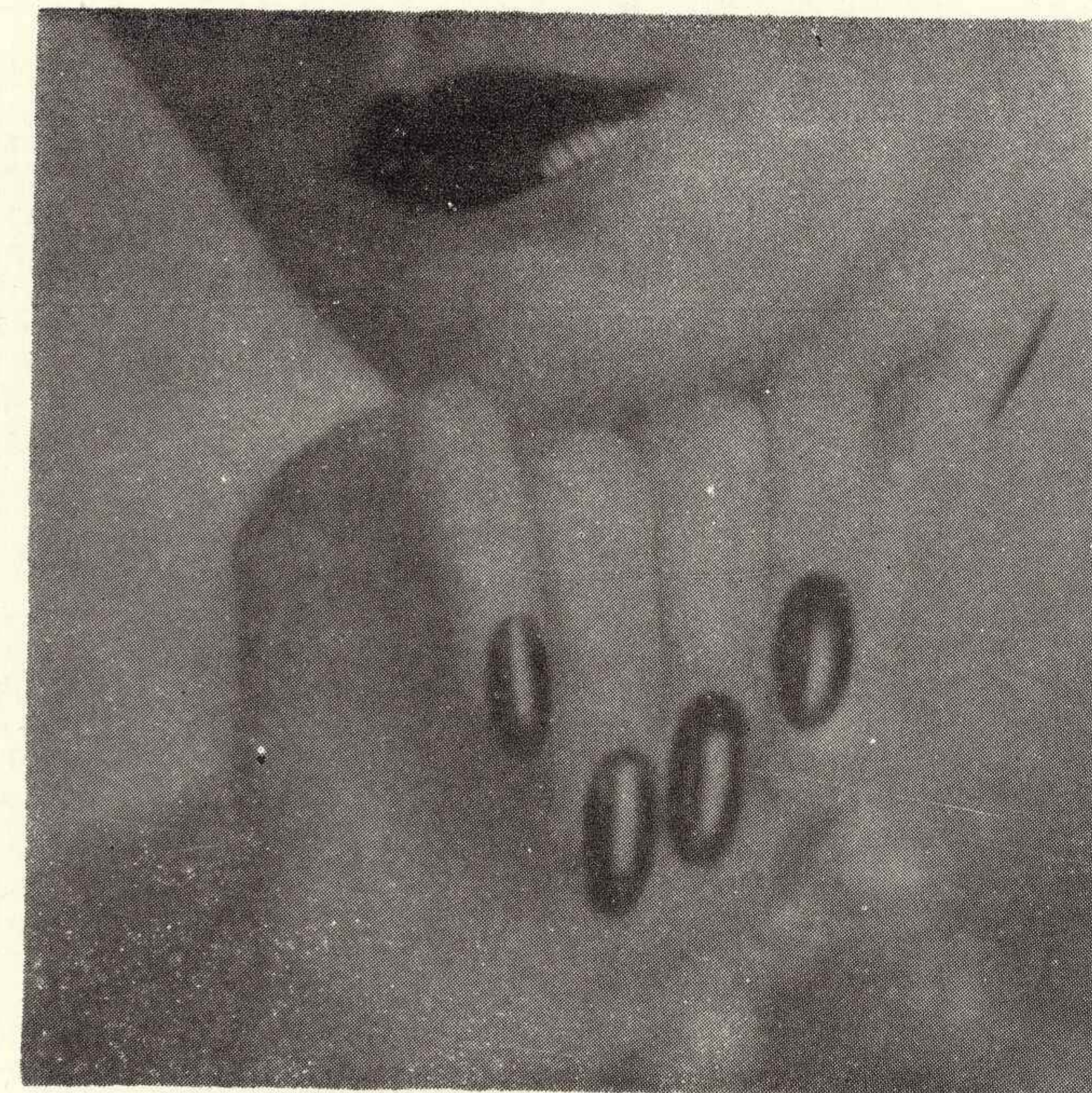

BERKO

Urodził się w 1946 r. w Lublanie. Studiował w Akademii Pedagogicznej w Lublanie. Mieszka w m. Skofja Loka.

* Sposób użycia, II, 1975
5 akryl na płótnie, 150×150
wł. artysty

Art. nr..., 1975
6 akryl na płótnie, 150×150
wł. artysty

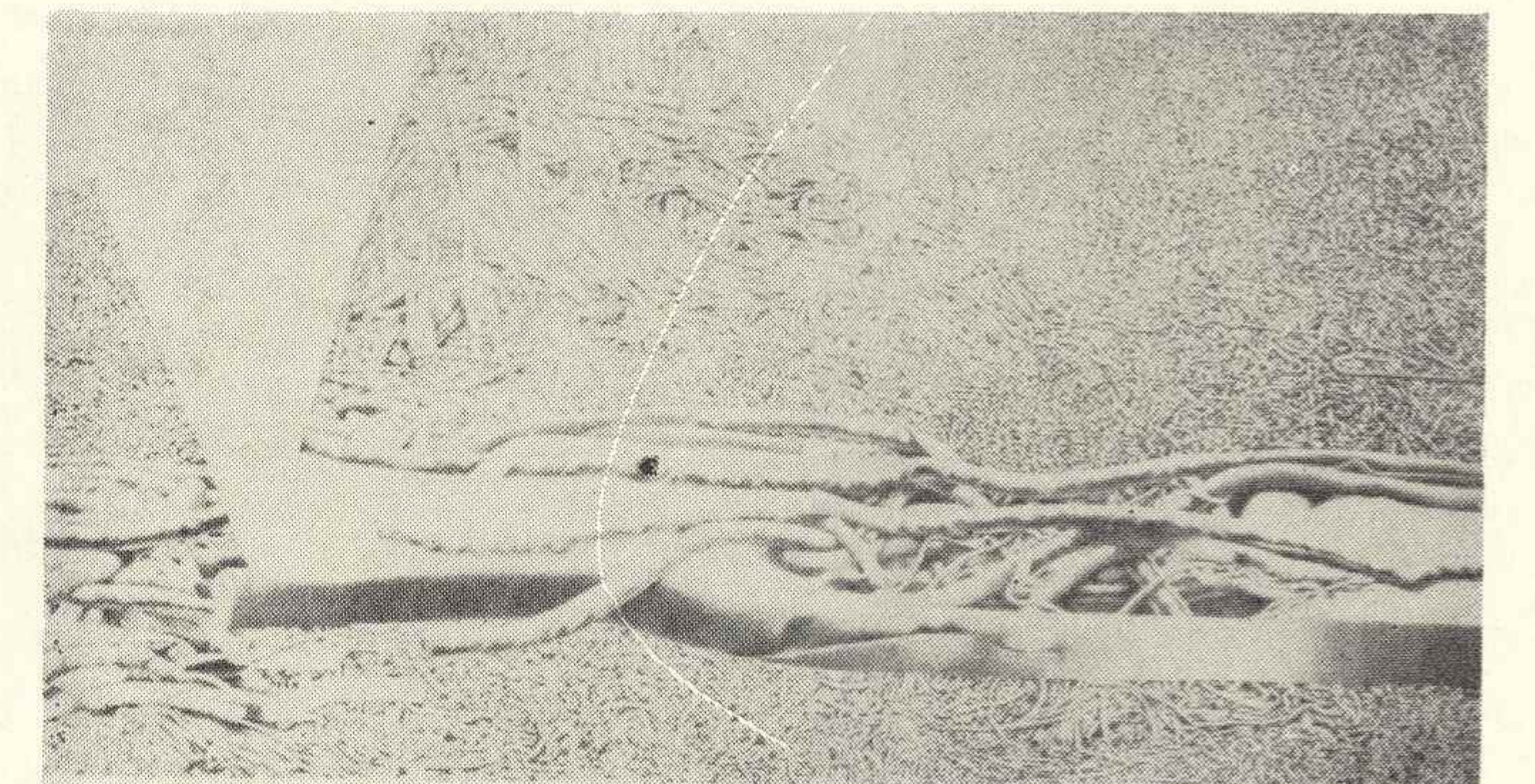

IVO FRIŠČIĆ

Urodzony w r. 1937 w m. Veliko Korenovo pod Bjelovarem. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* Eco I, 1976
7 akryl na płótnie, 135×251
wł. artysty

Eco II, 1976
8 akryl na płótnie, 135×251
wł. artysty

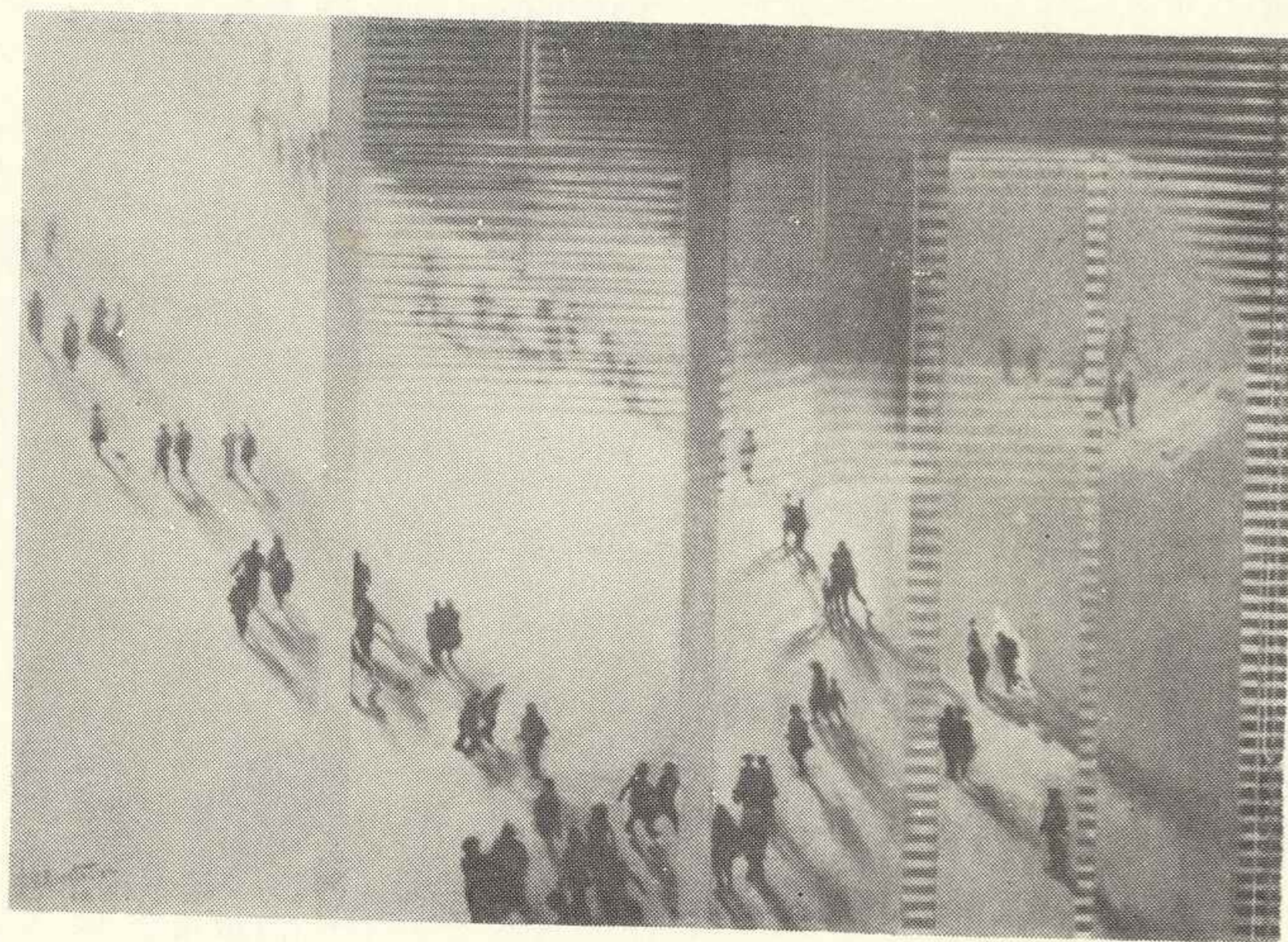

RODOLJUB ANASTASOV

Urodził się w r. 1935 w Skopje. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Skopje.

* Człowiek a przestrzeń II, 1978
9 olej na płótnie, 101×140
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

Człowiek a przestrzeń III, 1978
10 olej na płótnie, 105×132
wł. artysty

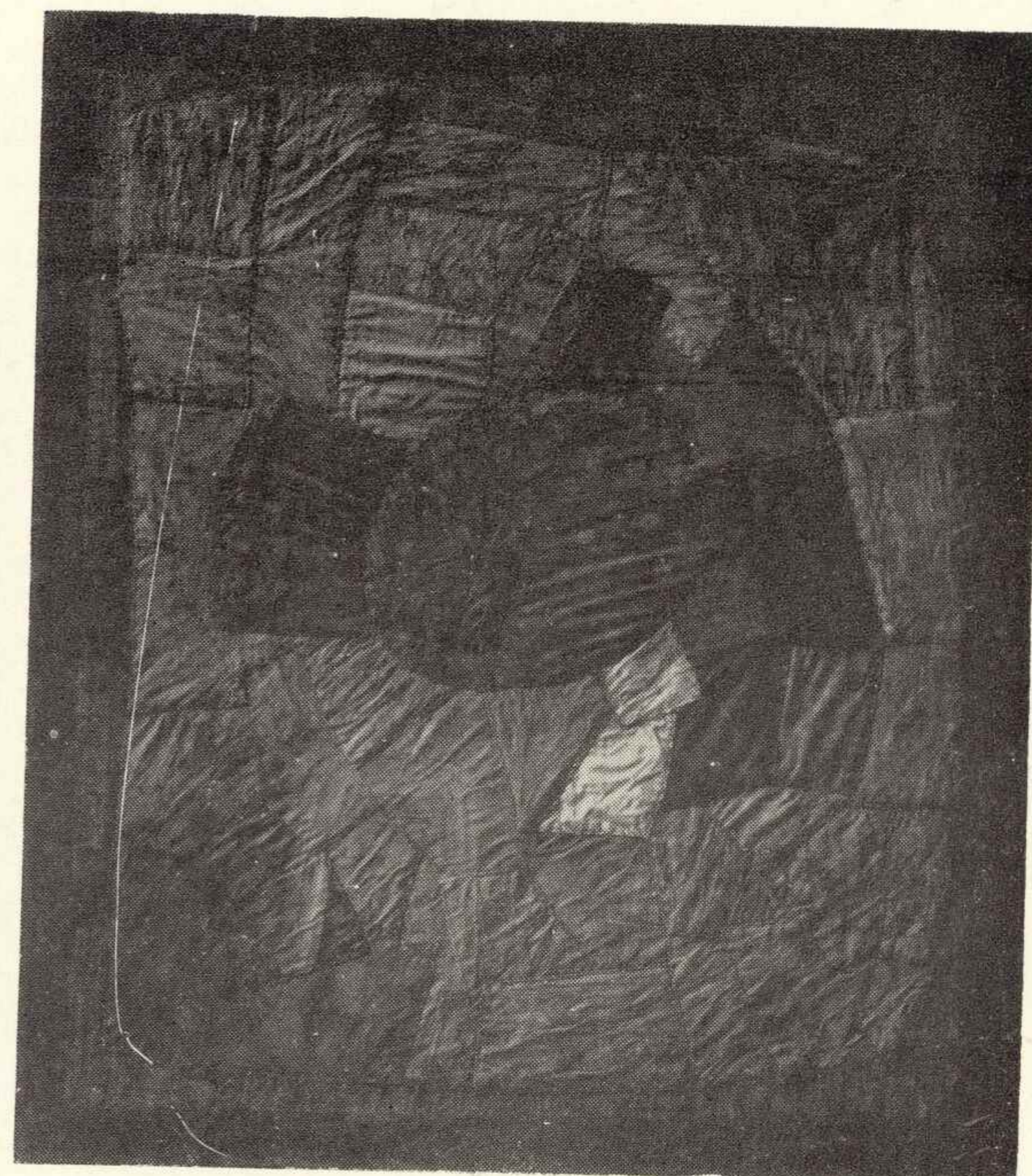

DŽEVDET DŽAFA (dz. II)

Urodzony w 1935 r. w m. Peć. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w m. Priština.

* Z cyklu „Autobiografia” 3, 1975
11 technika mieszana na płótnie, 100×85
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

Z cyklu „Autobiografia” 4, 1975
12 technika mieszana na płótnie, 100×90
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

TAHIR EMRA

Urodził się w 1938 r. w m. Djakovica. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w m. Priština.

* Hasjanowie wracają do domu, 1977
13 technika mieszana na płótnie, 110×120
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

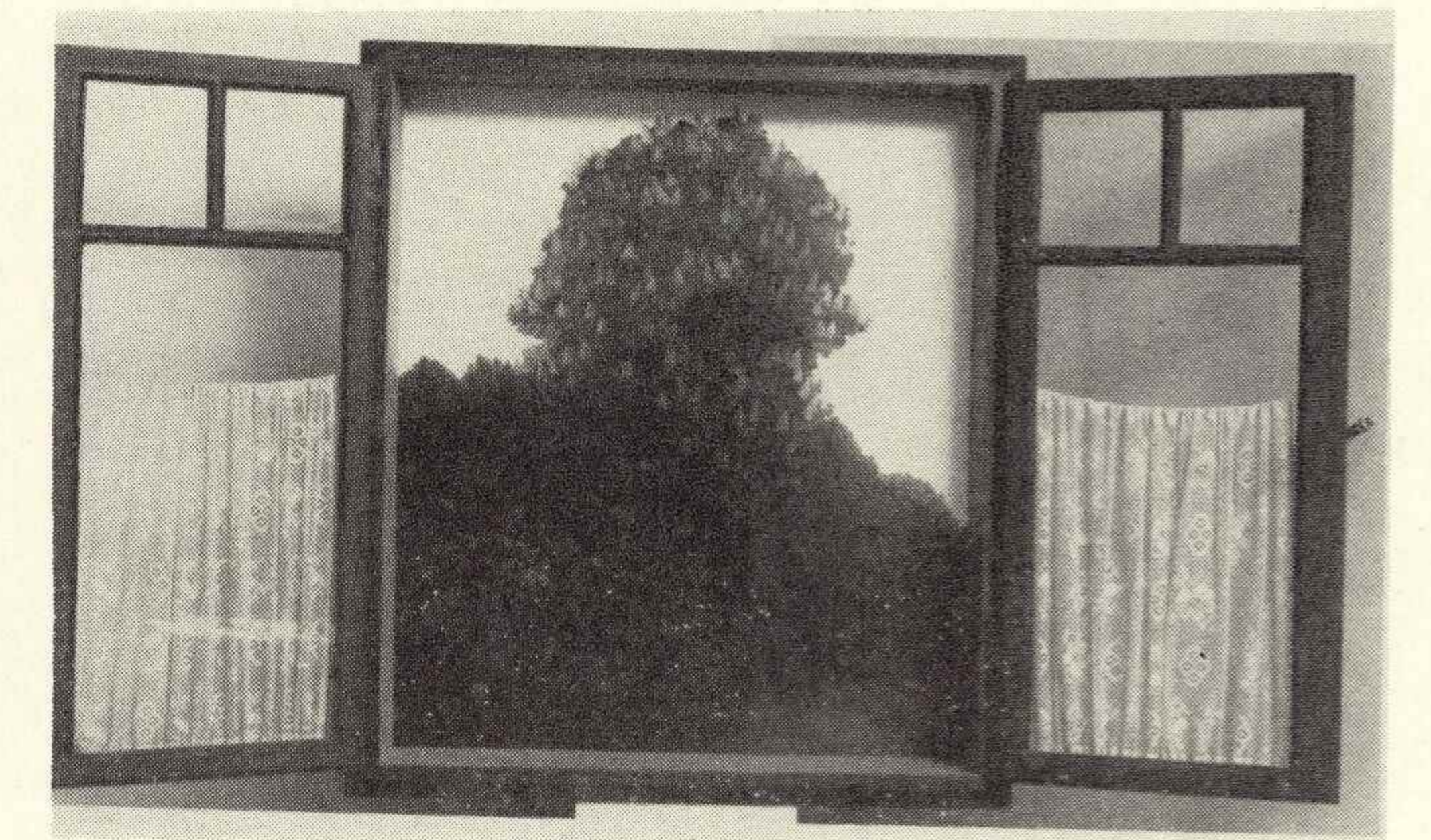

SAFET ZEC

Urodził się w 1943 r. w m. Rogatica. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Moje okno, 1972
przedmiot: olej, płótno, drewno, szkło
14 zamknięty 99×92,5; otwarty 99×167×16
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

Pączkowanie, 1972
15 olej na płótnie, 120×120
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

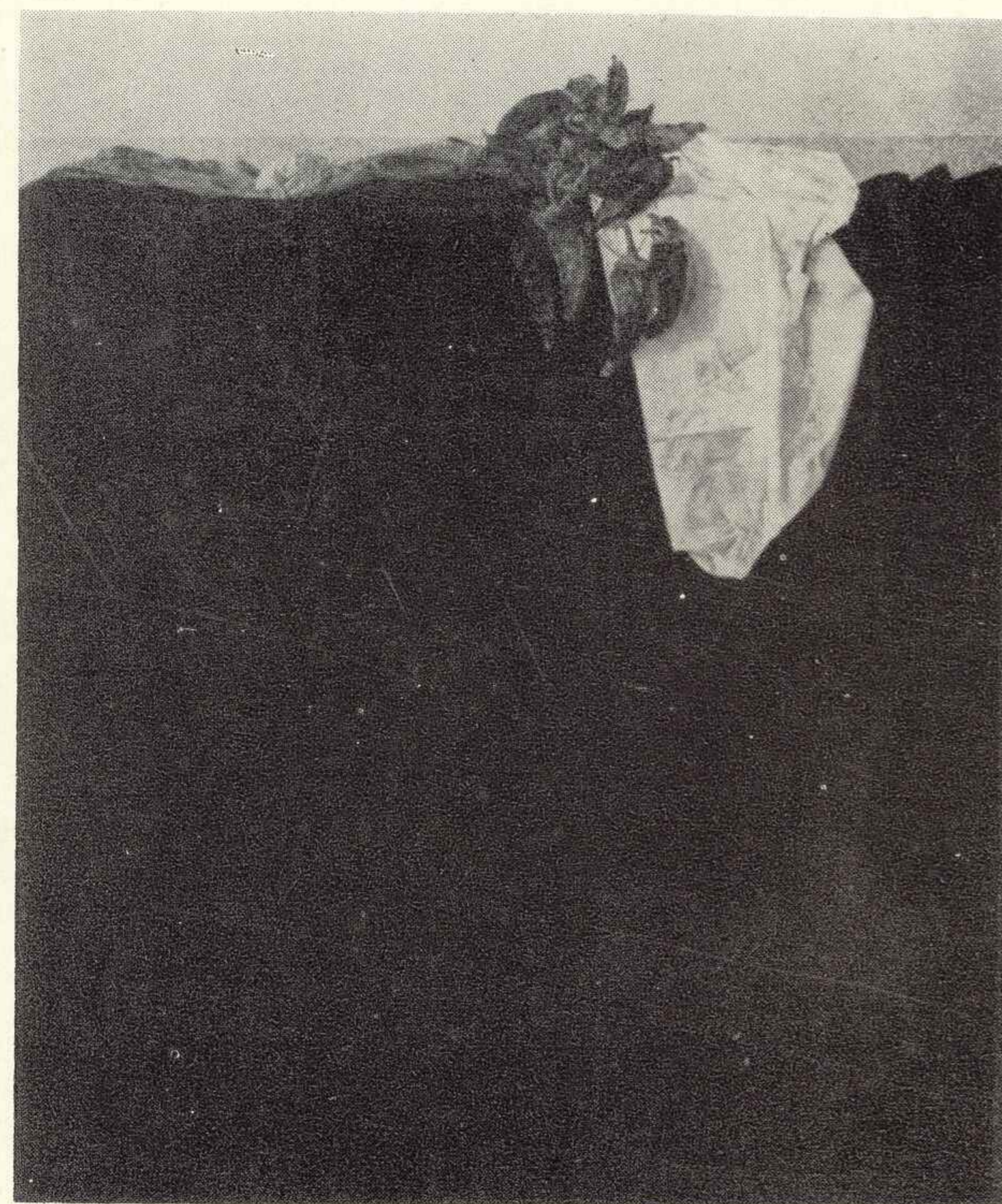

MILAN MILETIĆ

Urodzony w 1950 r. w m. Lapovo. Studia i studium 3 cyklu w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Czarna zastona, 1975
olej na płótnie, 110×90
wł. „Salon jesienny”, Sombor

Ljubica i Vermer, 1977
olej na płótnie, 90×110
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

KEMAL RAMUJKIĆ

Urodził się w 1947 r. w Titogradzie. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

Na Złotym Runie, 1976
olej na płótnie, 140×115
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

* Opuszczony ogród, 1976/77
olej na płótnie, 150×140
wł. p. arch. Mirjana Šterić, Belgrad

JADRANKA FATUR

Urodzona w r. 1949 w Zagrzebiu. Studiowała w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

Pączki, 1977/78
akryl na płótnie, 146×114
wł. artystki

* Pub Montparnasse, 1980
olej na płótnie, 146×114
wł. artystki

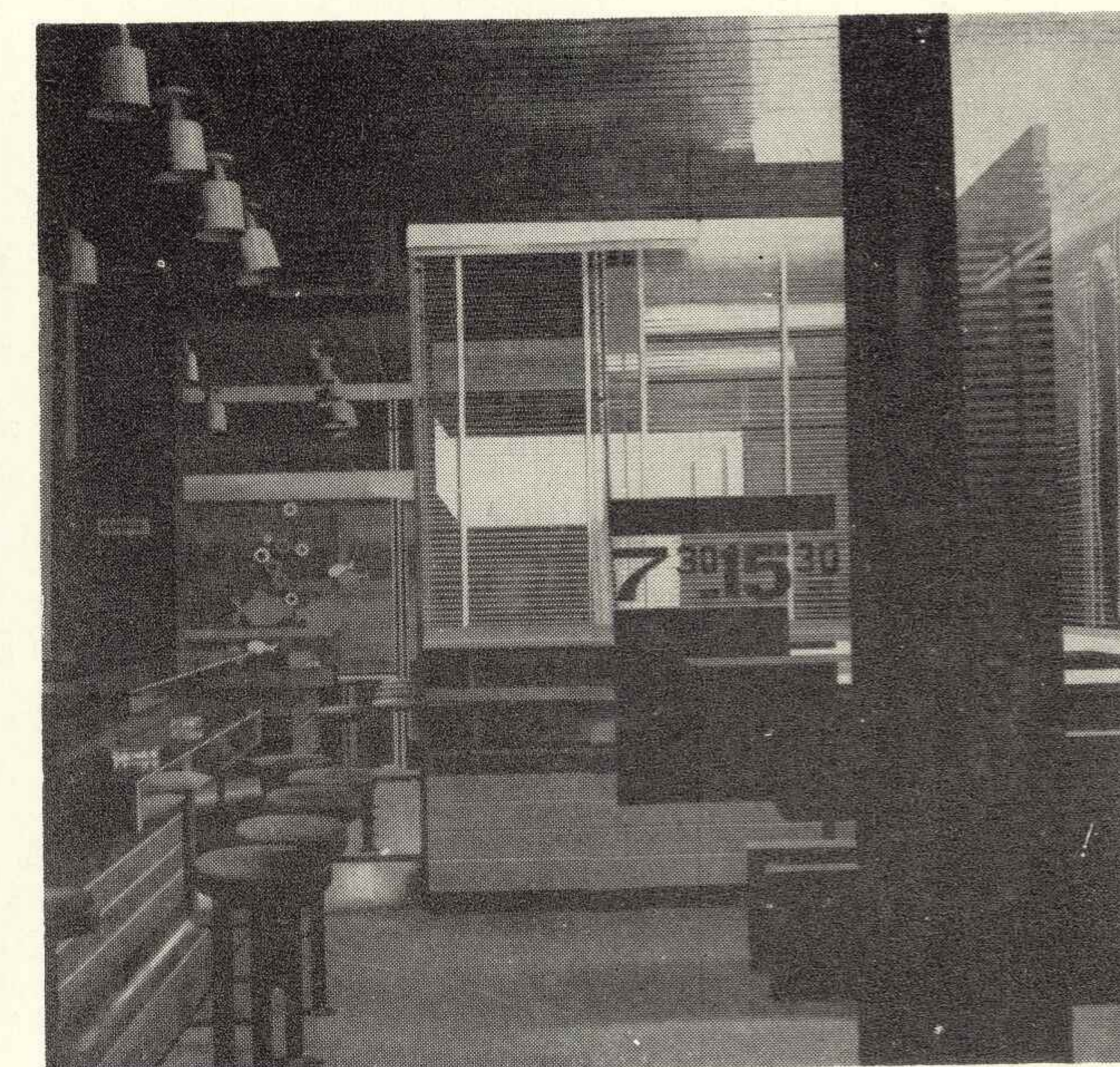

FRANC MESARIČ

Urodził się w r. 1938 w Mitrašinci (Macedonia). Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w m. Murska Sobota.

Loteria, 1974
akryl na płótnie, 140×135
wł. p. Aleksander Bassin, Lulana

* Grill, 1974
akryl na płótnie, 145×150
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

BORIS JESIH

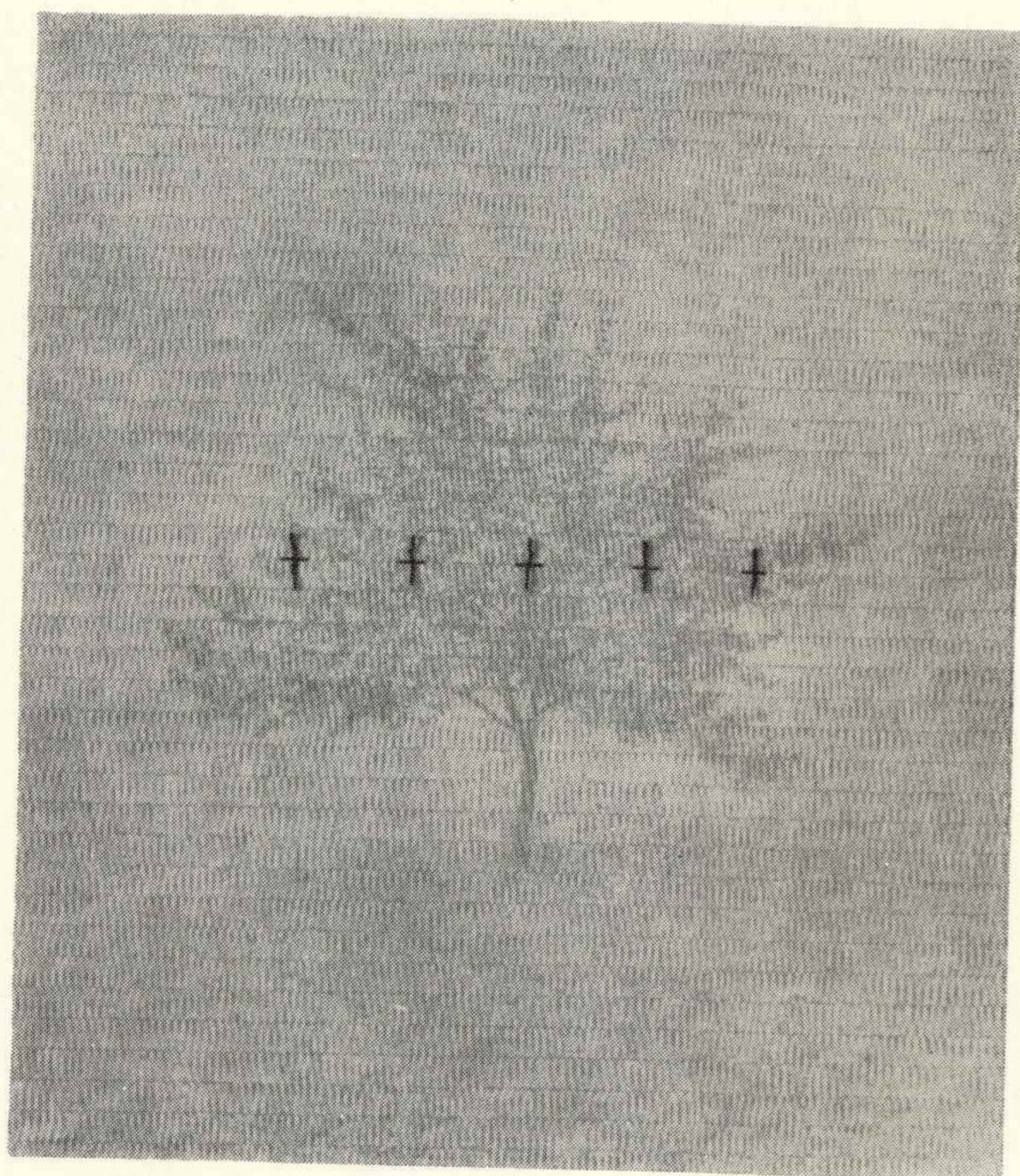
Urodzony w 1943 r. w m. Skofja Loka. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w m. Skofja Loka

Krka, 1976

24 tempera jajowa na płótnie, 140×140
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

* Jabłoń i cewka, 1977

25 tempera jajowa na płótnie, 120×100
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

MILIVOJ UNKOVIĆ

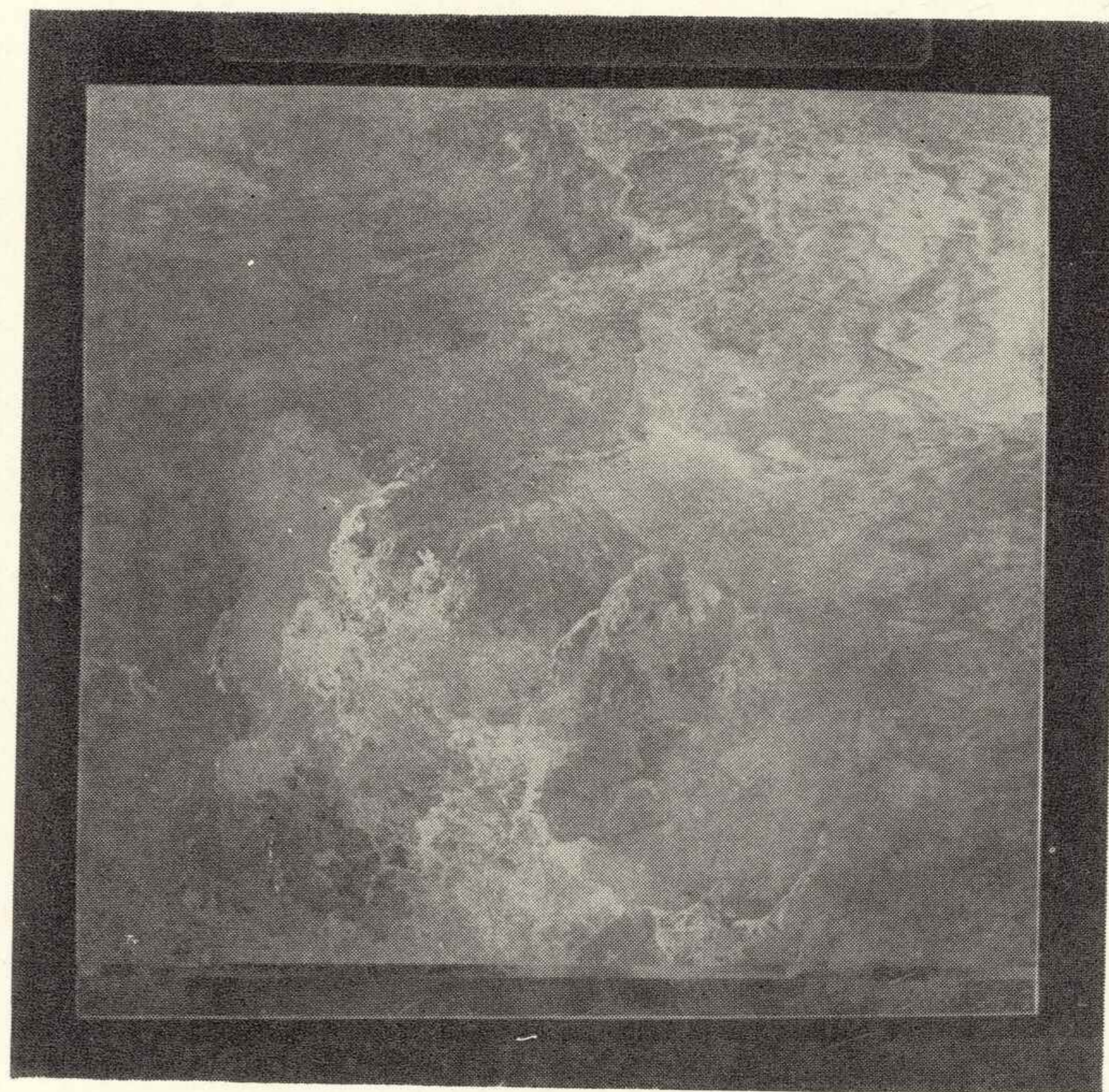
Urodził się w 1944 r. w m. Nevesinje. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

Plaža, 1979

26 olej na płótnie, 160×175
wł. artysty

* Fala, 1978

27 olej na płótnie, 130×135
wł. artysty

HERMAN GWARDIJANČIĆ

Urodzony w 1943 r. w m. Gorenja Vas — Rateče. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w m. Skofja Loka.

* Cumulus, 1973

28 akryl na płótnie, 180×180
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

Pejzaż, 1976

29 akryl na płótnie, 181×181
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

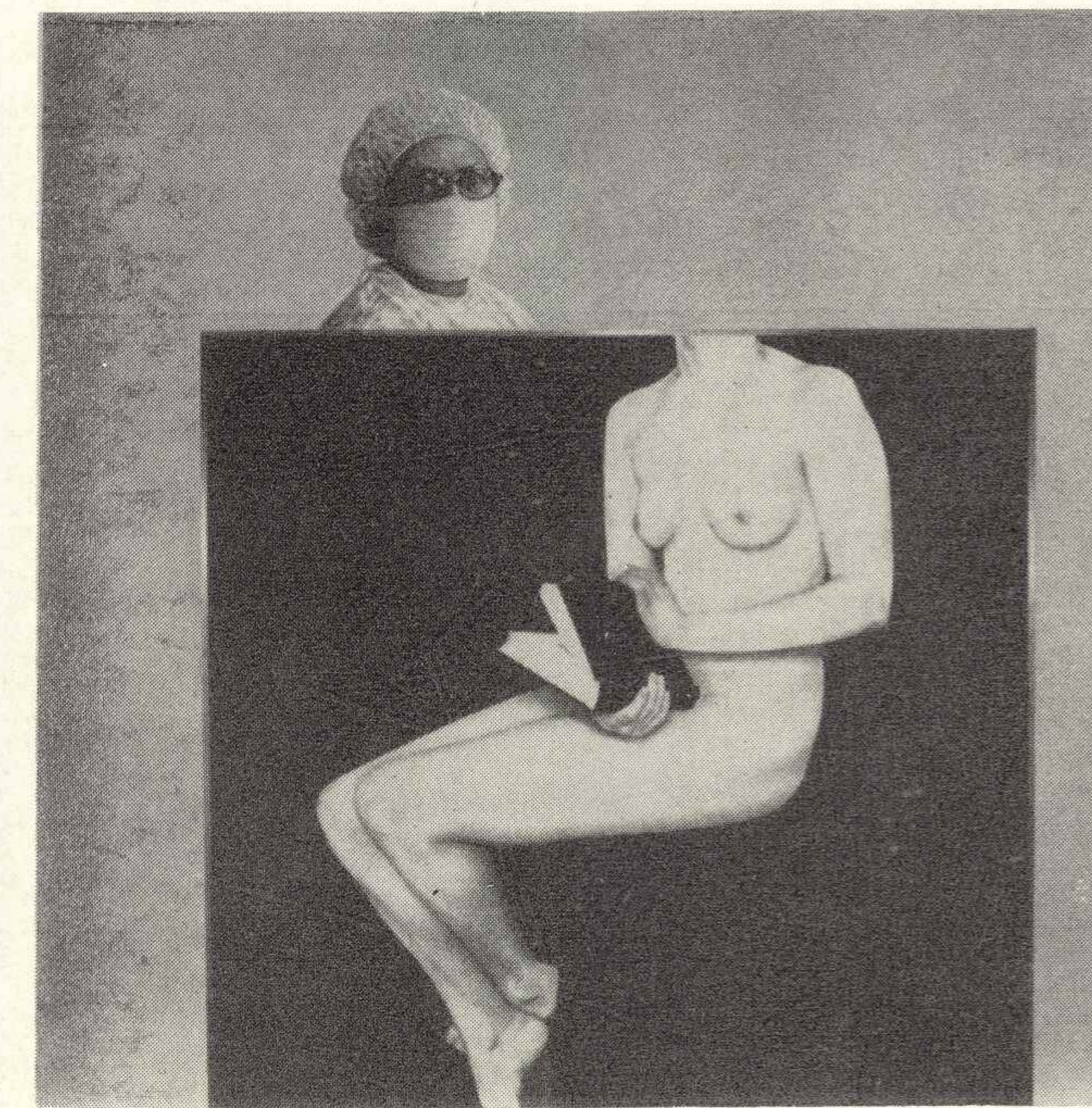

BOŽIDAR DAMJANOVIKI

Urodził się w r. 1947 w Skopje. Studia i studium 3 cyklu w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Autotest, 1977

30 technika mieszana na płótnie, 135×135
wł. artysty

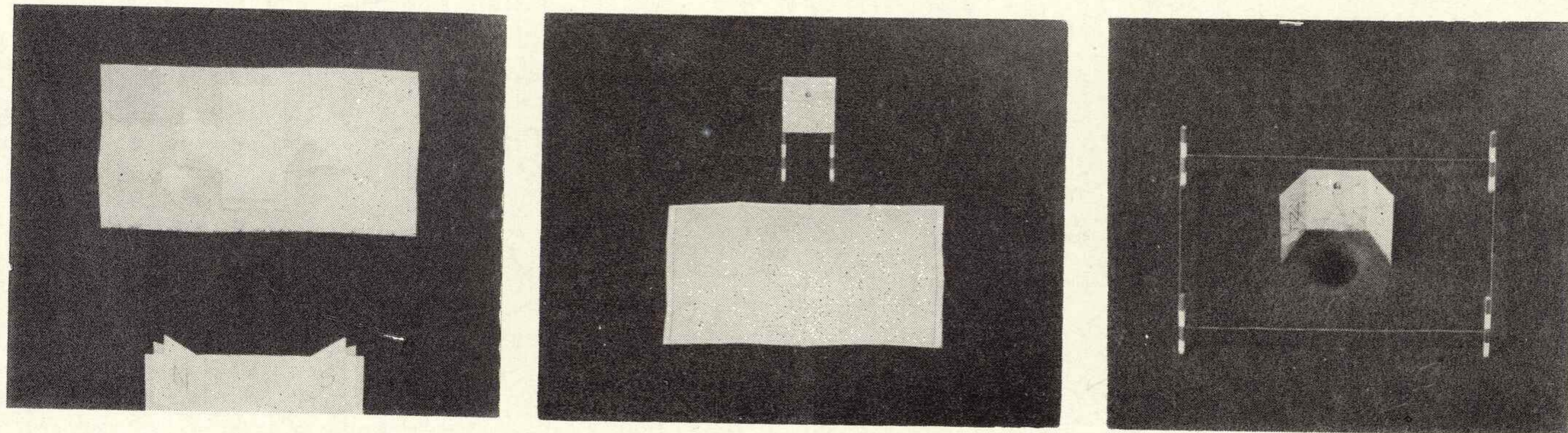

DRAGAN MOJOVIĆ

Urodzony w 1942 r. w Belgradzie, dyplom inżyniera uzyskał na Wydziale Technologii w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Definicja człowieka, 1977—79 (tryptyk)

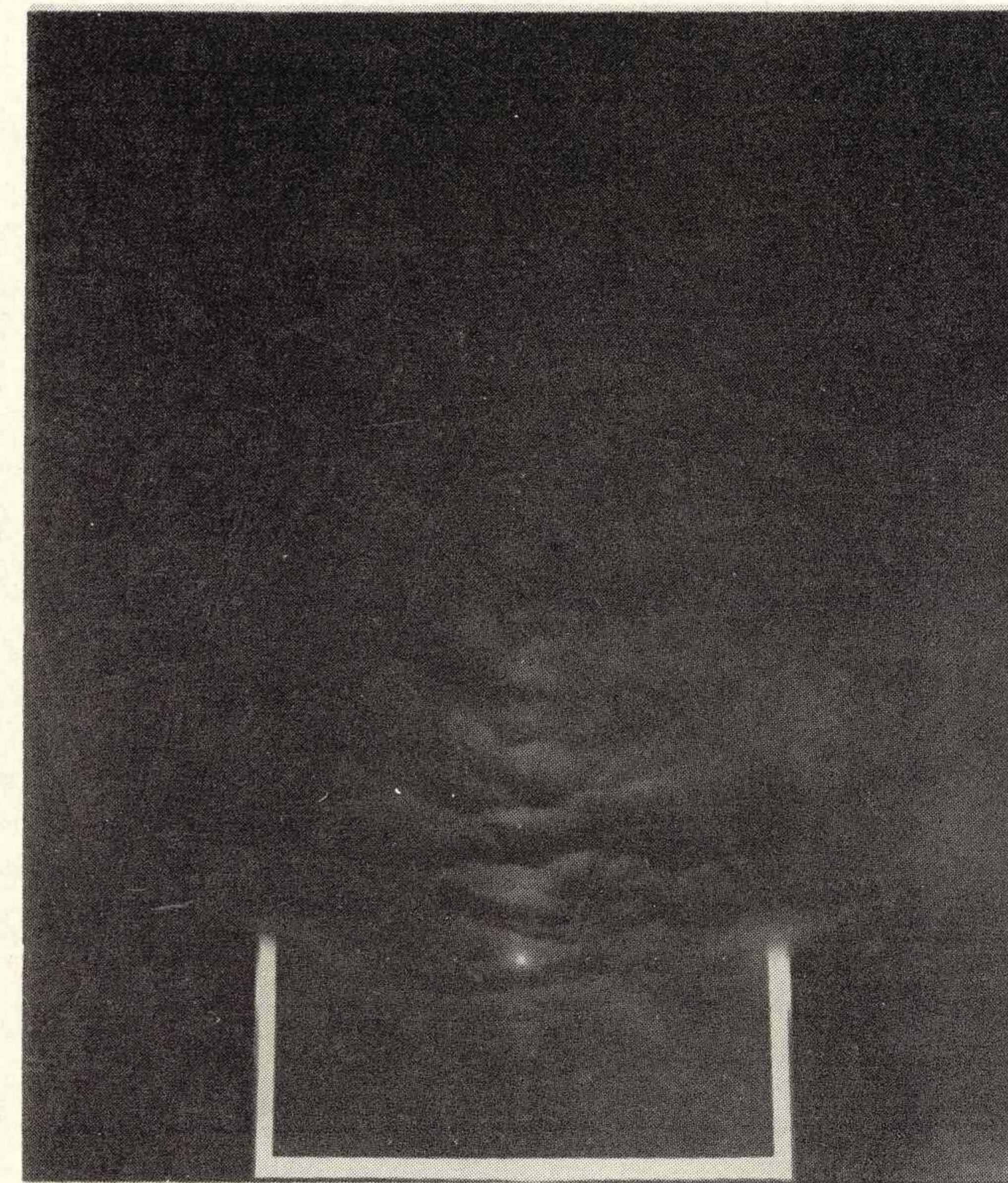
- 31 1. Samoobjęcie, trzeci stopień, 1977
olej na jedwabiu, 100×120
- 32 2. Samoobjęcie, piąty stopień, 1978
olej na jedwabiu, 120×160
- 33 3. Samoobjęcie, ósmy stopień, 1979
olej na jedwabiu, 100×120
wł. artysty

ALEKSANDAR CVETKOVIĆ

Urodził się w r. 1947 w m. Aleksinac. Studia i studium 3 cyklu w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

- * Przestrzeń nr 1, 1978
- 34 olej i akryl na płótnie, 180×151
wł. artysty

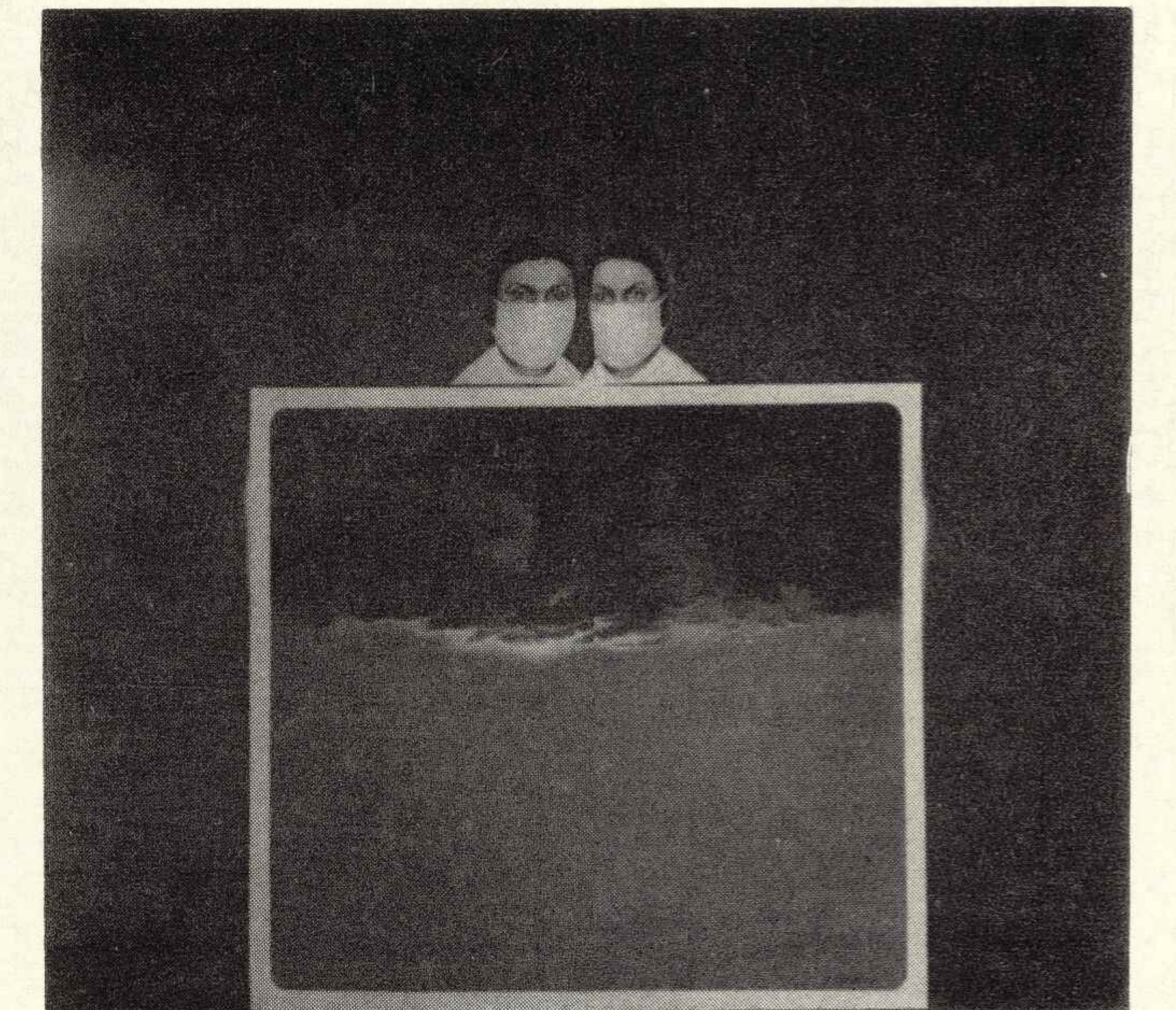
BOŽIDAR DAMJANOVSKI i ALEKSANDAR CVETKOVIĆ — praca zespołowa

Obraz wewnątrz obrazu I, 1977

35 technika mieszana na płótnie, 200×180
wł. artystów

* Obraz wewnątrz obrazu II, 1977

36 technika mieszana na płótnie, 200×180

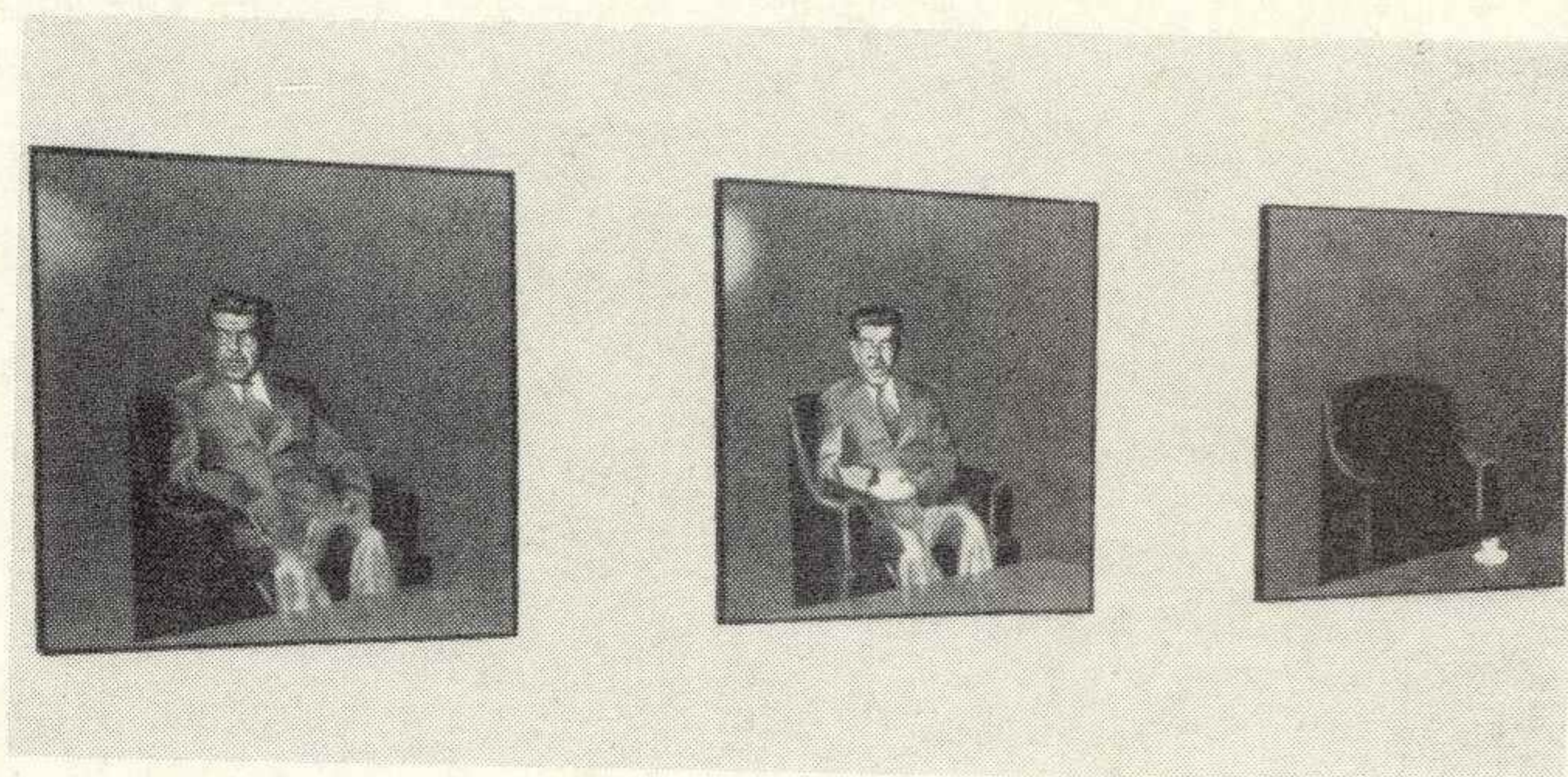
MILAN BLANUŠA

Urodzony w 1943 r. w m. Svetozarevo. Studia i studium 3 cyklu w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

37 * Magritte w akcji I, 1978
olej na płótnie, 120×120

38 * Magritte w akcji II, 1978
olej na płótnie, 120×120

39 * Magritte w akcji III, 1978
olej na płótnie, 120×120
wł. artysty

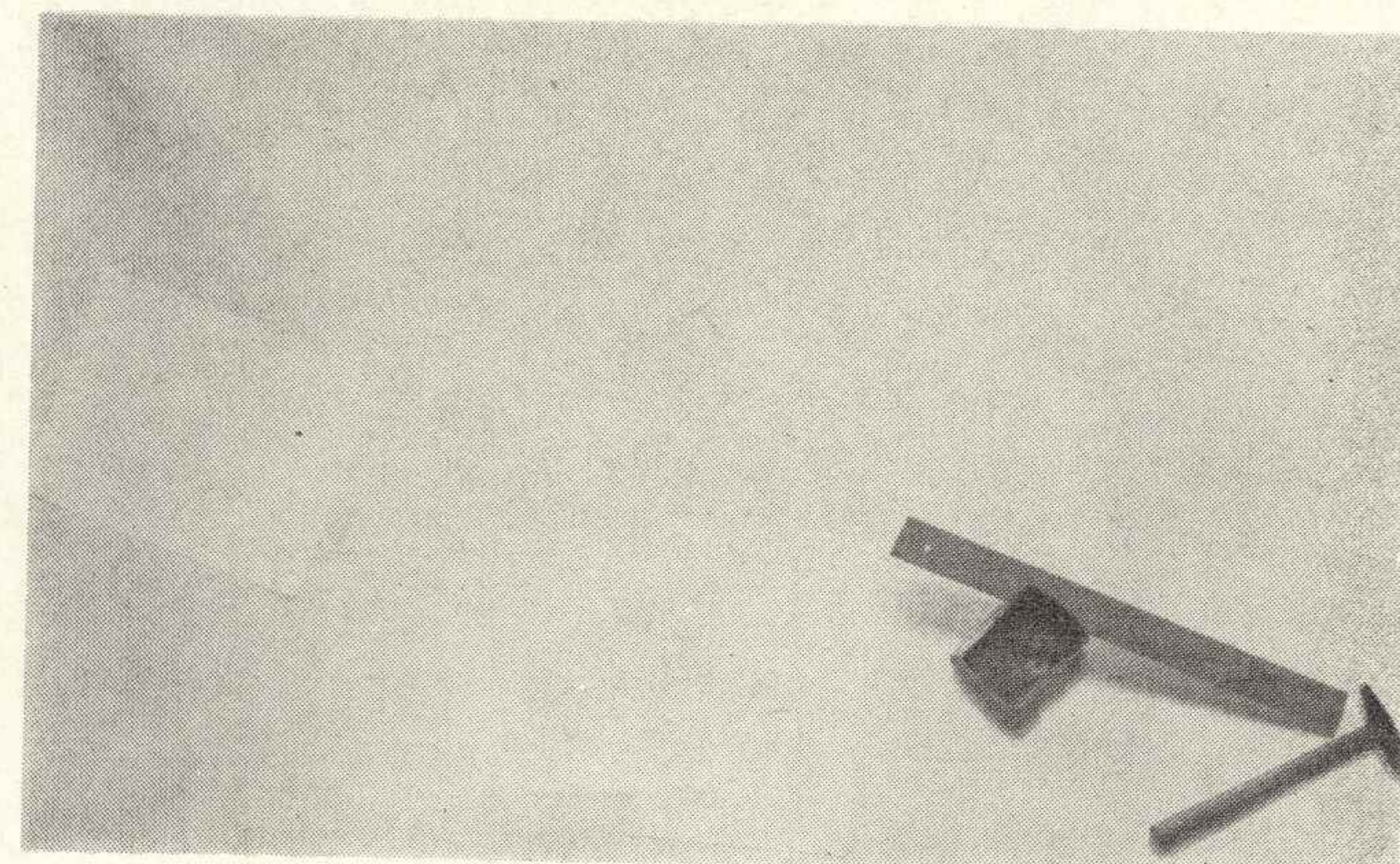

TANAS LULOVSKI

Urodził się w 1940 r. w m. Želevo. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Bukareszcie. Mieszka w Skopje.

* Białe kartki, 1976
40 akryl na płótnie, 90×150
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

System szczęście, 1980
41 akryl na płótnie, 60×120
wł. artysty

PREDRAG NEŠKOVIĆ

Urodzony w r. 1938 w m. Bijela. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Podarunek z Chin I, 1980
42 akryl na płótnie, 128×164
wł. artysty

Podarunek z Chin II, 1980
43 akryl na płótnie, 109×176
wł. artysty

**Malarstwo
jako analiza
powierzchni
i przestrzeni**

Jerko Denegri

W dziesięcioleciu, w którym dobitnie pojawiła się tendencja do dematerializacji przedmiotu sztuki, malarstwo podlegało podwójnemu procesowi: utrzymywało się jako szaniec głęboko zakorzenionego doświadczenia „klasycznego”, a jednocześnie musiało sprostać wymogom modernizacji własnych środków wyrazu, zgodnie z przebiegiem odnowy w innych dziedzinach artystycznych. Toteż malarstwo oparte na przedstawianiu figuratywnym lub przedmiotowym stanowi kontynuację tradycji realistycznej (zyskuje dlatego nazwę hiperrealizmu), a jego współczesną postać kształtuje propozycja fotograficzna, będąca łącznikiem z aktualną erą mass-mediów. Natomiast malarstwo odrzucające przedstawienie figuratywne lub przedmiotowe utrzymuje relacje z tradycją przez wybór metod i technik roboczych (płótno, kolor, operowanie akcesoriami etc.) i zarazem nawiązuje do nowych praktyk analitycznych nastawieniem do specyficznych zagadnień wypowiedzi. W zakresie krytyki, pociąga to za sobą różnorodne interpretacje zjawiska, które warunkowo można by określić jako „analizę powierzchni i przestrzeni w malarstwie”. Według jednej z tych interpretacji wchodziłoby w grę przedłużenie sztuki abstrakcyjnej, oczywiście z pewnymi innowacjami w stałych problemach malarstwa związanych z historycznym dziedzictwem abstrakcji. Inna znów interpretacja uznaje to malarstwo za bardzo bliskie nowej praktyce artystycznej, z którą dzieli skłonność do uwidaczniania procesu roboczego i do tautologicznej zbieżności znaku z przedmiotem.

Sytuacja jugosłowiańska pozwala śledzić dwa nurty w dziedzinie malarstwa nie ikonograficznego, nie przedstawiającego (unikamy jednak terminu „abstrakcyjne”) w ubiegłym dziesięcioleciu. U twórców, którzy równocześnie uprawiali nowe środki wyrazu, jak performances czy sztukę konceptualną (Radomir Damnjanović-Damnjan, Raša Todosijević, Gergelj Urkom) około połowy lat sie-

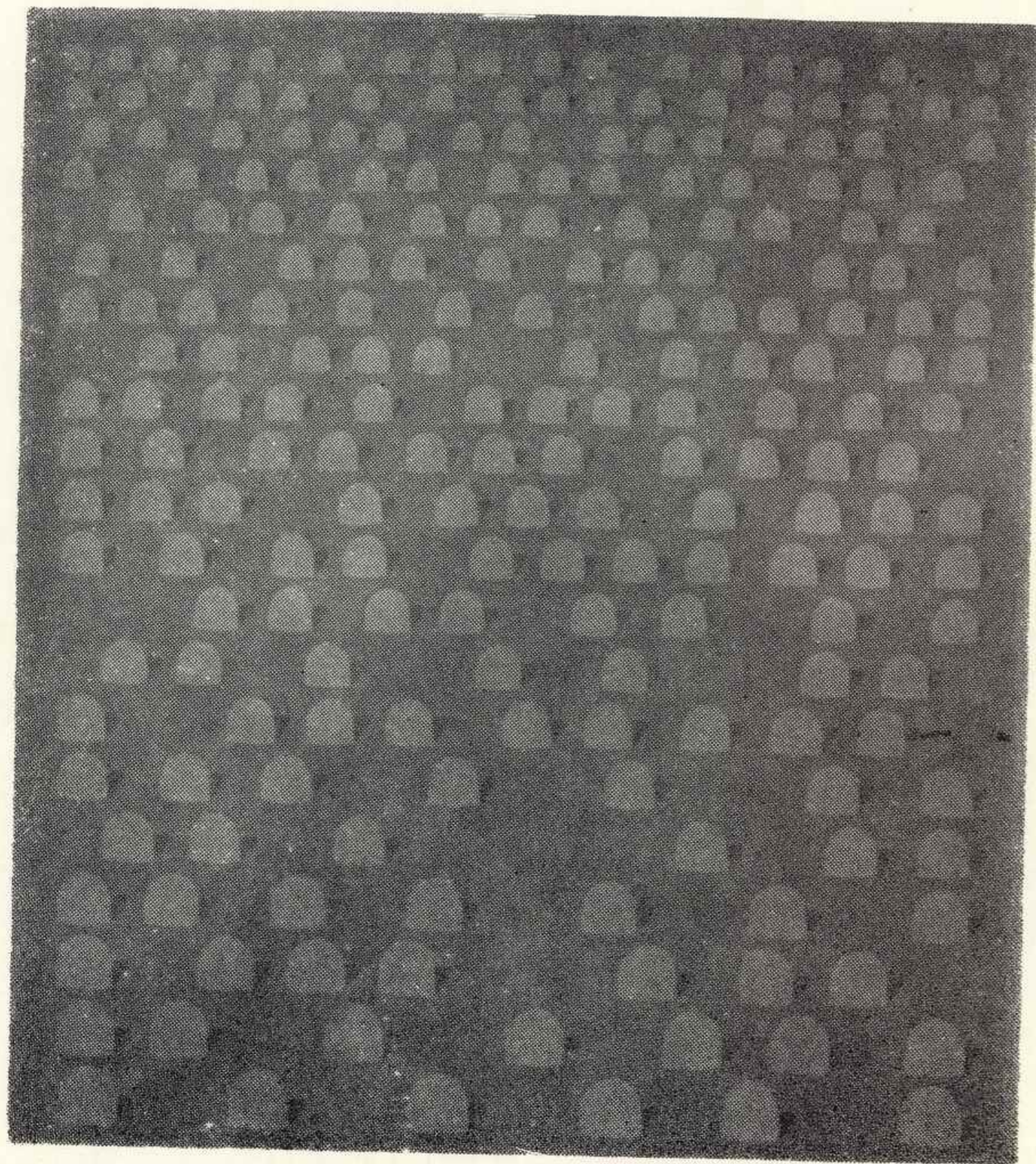
demdziesiątych pojawia się rodzaj malarstwa bliski temu, co w skali międzynarodowej bywa określane jako „fundamental painting”, „nuova pittura”, „analytische malerei” etc. To malarstwo nie przeciwstawia się innym sposobom wyrażania się swych twórców, przeciwnie, zespala się z nimi nie tylko w dążeniu do wyeliminowania z wypowiedzi artystycznej wszelkiego iluzjonizmu, wszelkiego dodatkowego znaczenia, lecz także stawiając kwestię reprezentatywnego stanu przedmiotu estetycznego dzięki celności wykonania. Pozycja wymienionych twórców okazuje się stosunkowo zbliżona do orientacji niektórych innych artystów, którzy poprzednio lub równocześnie także zaznajomili się z doświadczeniami nowych praktyk i przyswajając je sobie osiągnęli dyscyplinę malarską bądź jako akt procesualny lub „rytualny” (Andraž Šalamun), bądź jako akt analityczny (Boris Demur). Równolegle wszakże, w klimacie okresu z połowy lat siedemdziesiątych, występuje nowa grupa artystów, którzy prezentują się wyłącznie jako malarze oddani medytacjom nad naturą i cechami ich własnego środka wypowiedzi (Tugo Šušnik, Gustav Gnamuš, Dean Jokanović-Toumin etc). Malowidło jest dla nich obiektem wywiedzionym z analizy i nowej strukturacji podstawowych elementów piktoralnych (tło, kolor i linia we wzajemnych ustosunkowaniach). Stawiane przez nich kwestie można by więc określić jako pracę w dziedzinie „malarstwa będącego malarstwem”. Obok tych metodycznych badań tematu w seriach identycznych lub podobnych formatów, możliwość malarstwa jako przedmiotu autonomicznego i samoznaczącego rozpatrują niektórzy artyści utrzymujący ciągłość z abstrakcją z lat sześćdziesiątych; oto Julije Knifer — jego Meandry były pierwszymi i długo najradykalniejszymi przykładami „malarstwa czystego” w powojennej sztuce jugosłowiańskiej; oto Jurije Dobrović, który ma za sobą analityczne doświadczenie neokonstruktywizmu; oto Andrej Jemec, Bora Iljov-

ski, Edin Numankadić i inni, poszukujący syntezy plastycznie zorganizowanego obrazu abstrakcyjnego z pewnymi uproszczeniami charakterystycznymi dla wrażliwości omawianego dziesięciolecia.

DUŠAN PERČINKOV

Urodzony w 1939 r. w Skopje. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Skopje.

- * Pejzaż w zótcieni, 1972
olej na płótnie, 140×120
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

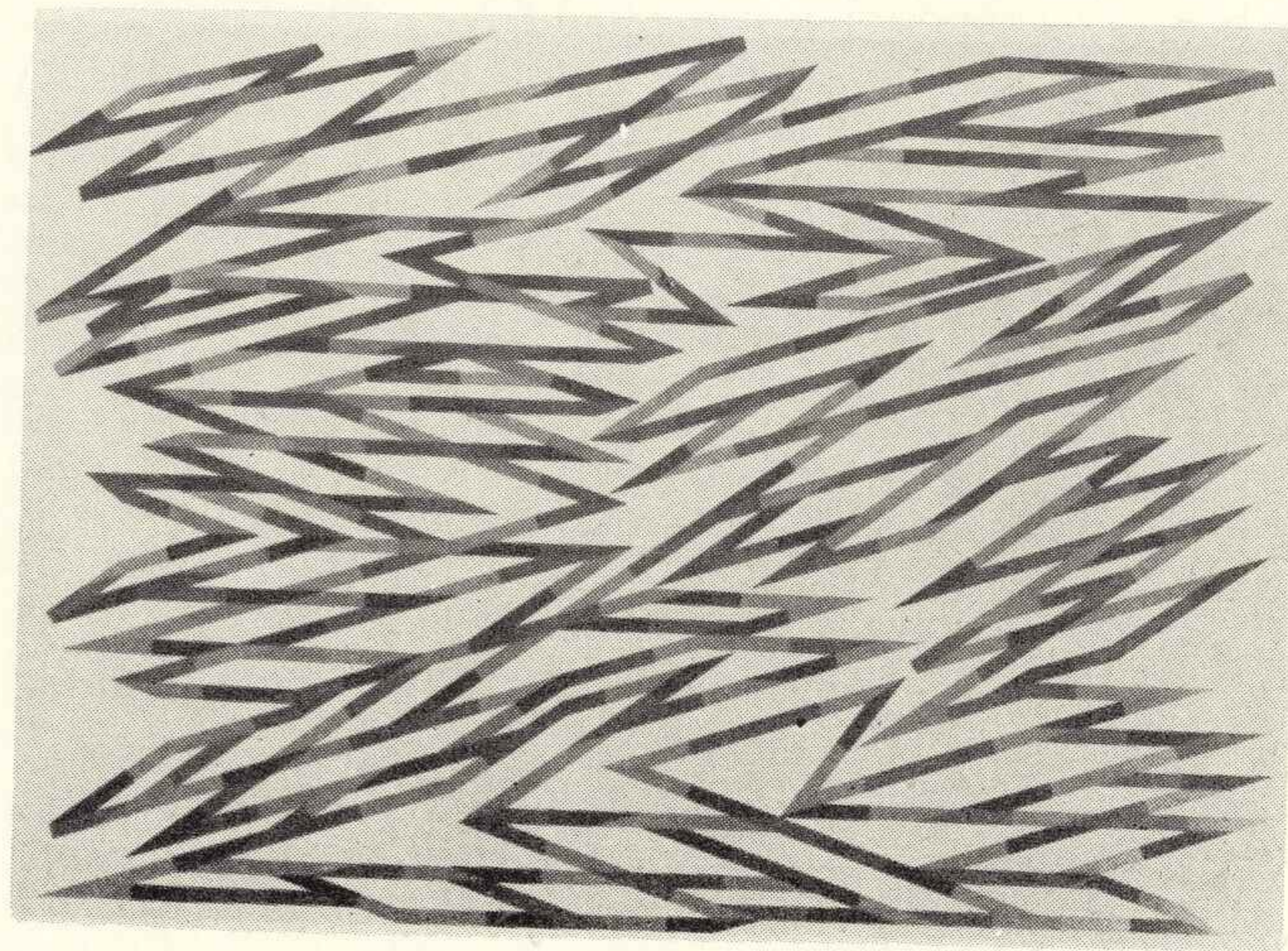

BORA ILJOVSKI

Urodził się w r. 1942 w m. Drenova (Grecja). Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

- Nieprzewidziane, 1979
olej na płótnie, 162×130
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

- * Temat rytmiczny, 1980
olej na płótnie, 140×200
wł. artysty

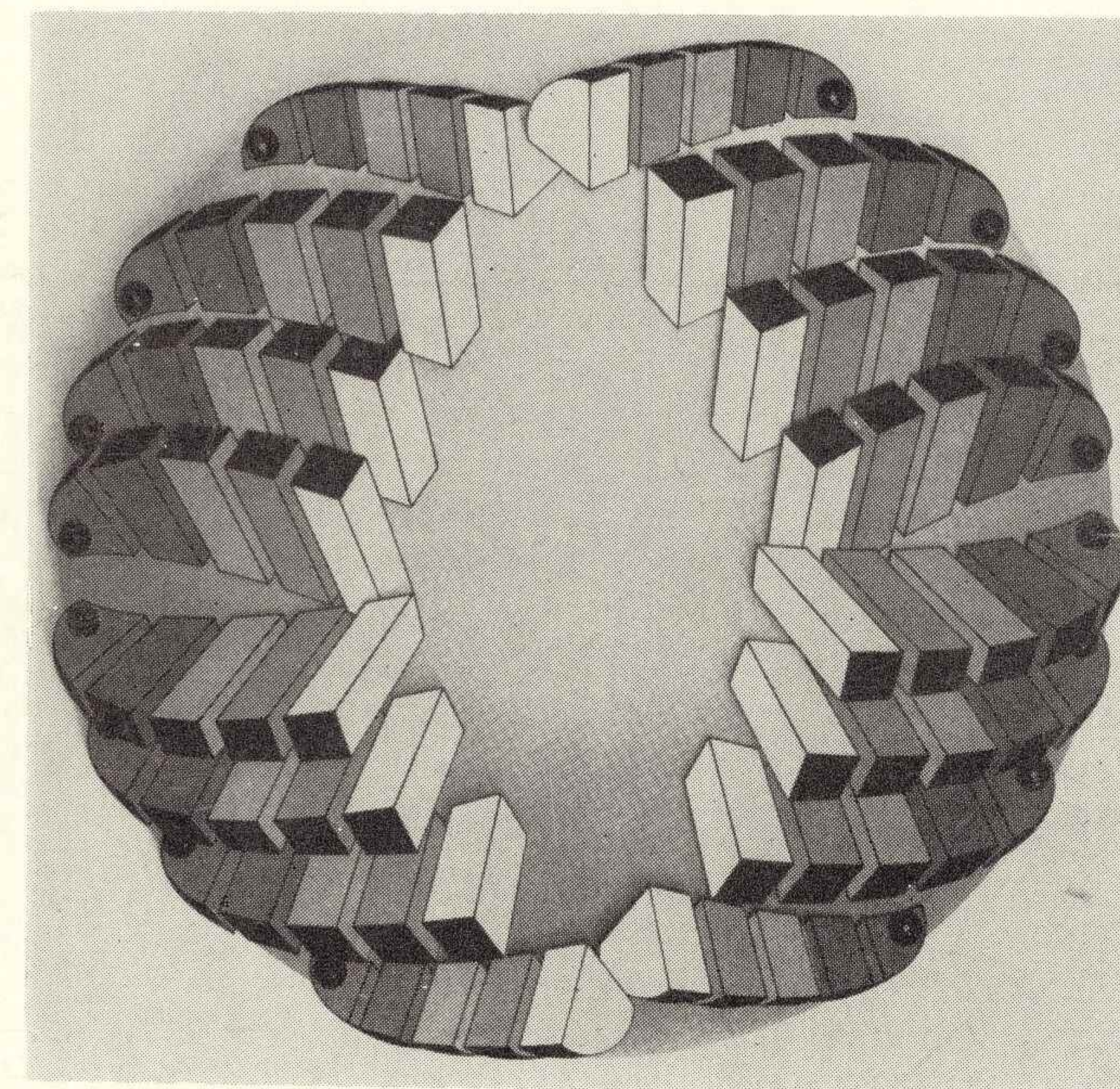

MIROSLAV ŠUTEJ

Urodził się w 1936 r. w m. Duga Resa. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

- Grafika mobil I, 1972
serigrafia kolorowa, r-62
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

- * Grafika mobil II, 1972
serigrafia kolorowa, r-62
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

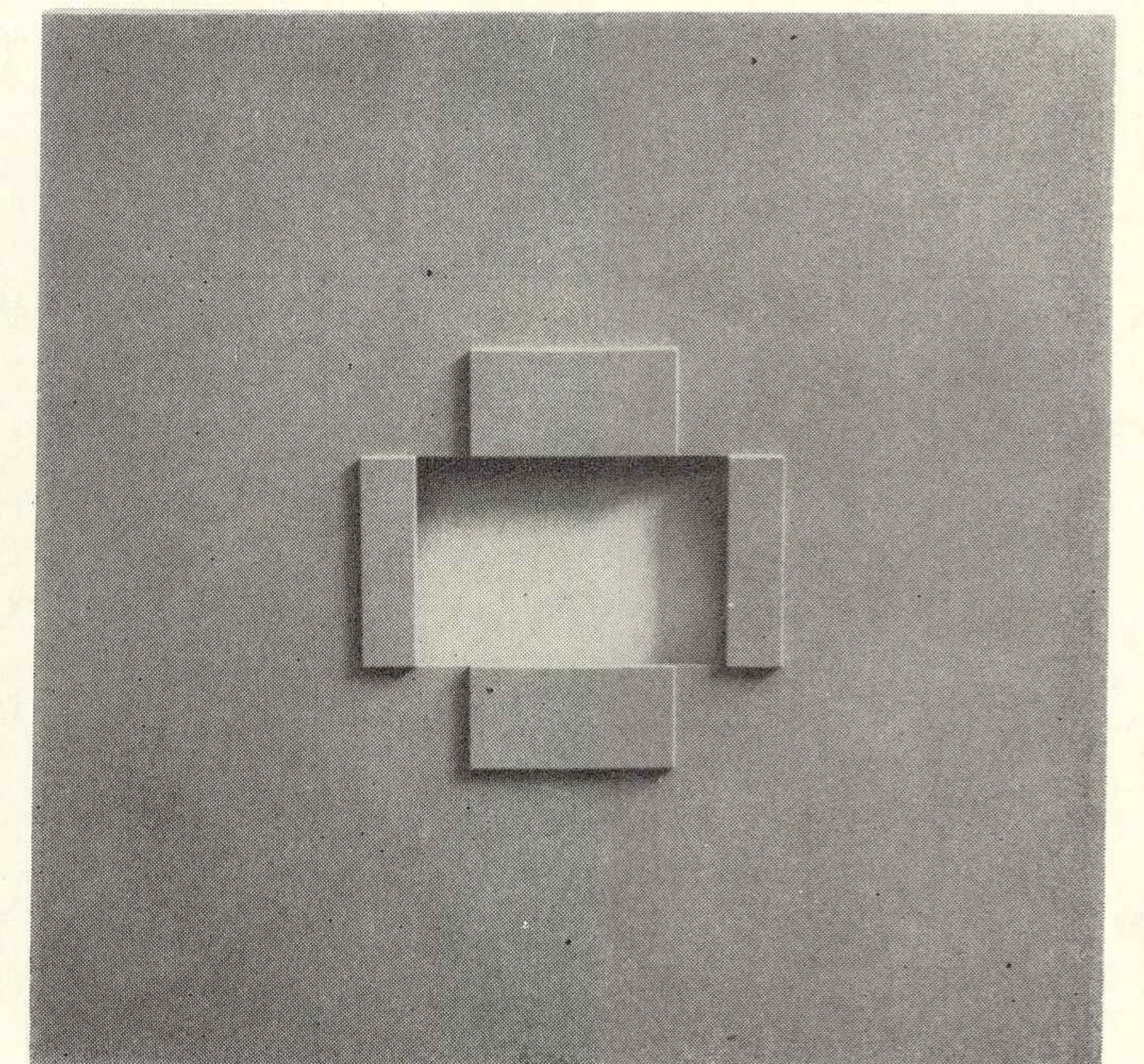

JURAJ DOBROVIĆ

Urodzony w 1928 r. w m. Jelsa, na wyspie Hvar. Ukończył studia z dziedziny ekonomii i filozofii. Mieszka w Zagrzebiu.

- Relief nr 11, 1974
okleina malowana, 80×80
wł. artysty

- * Relief nr 34, 1977
okleina malowana, 80×80
wł. artysty

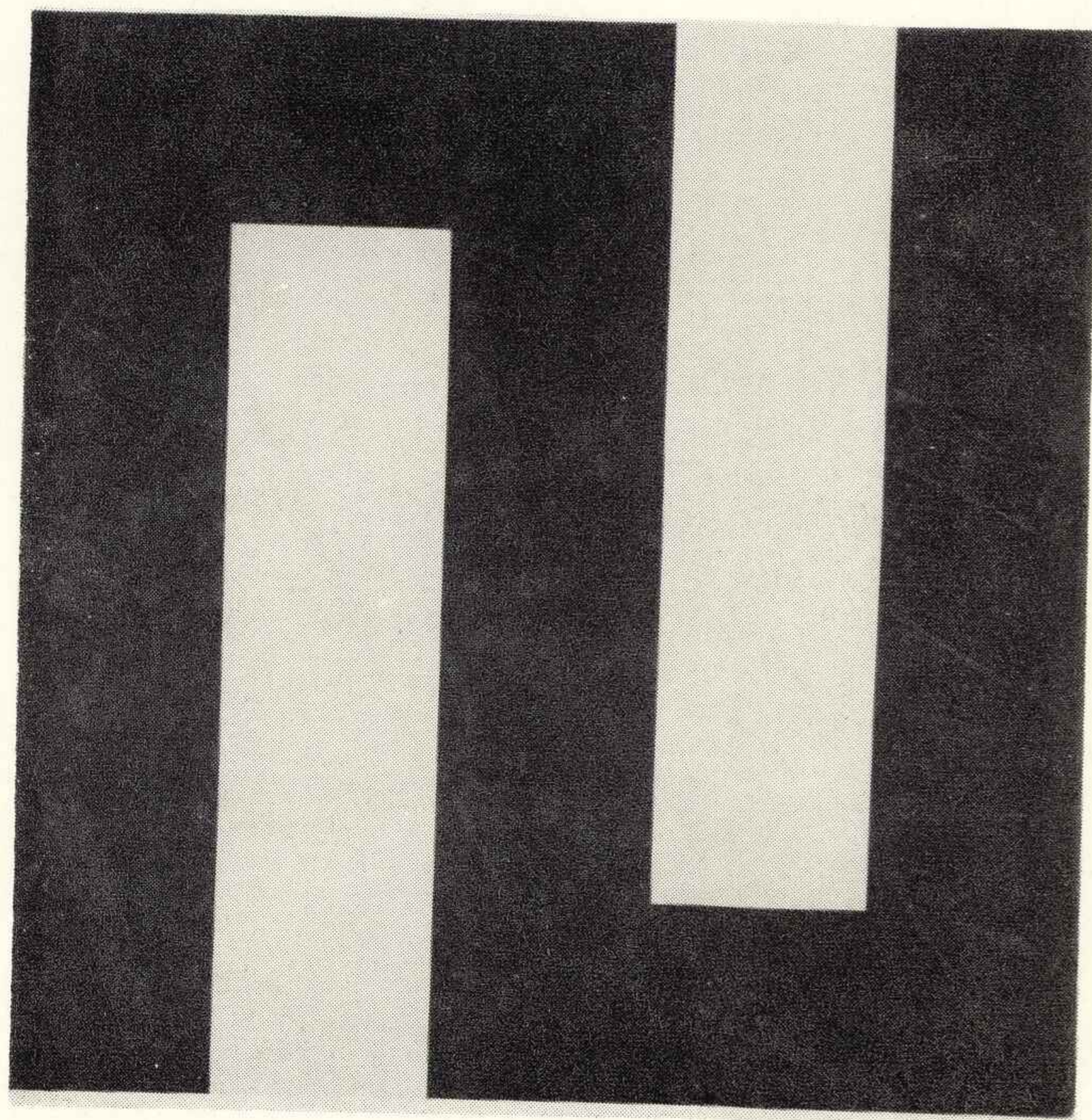

JULIJE KNIFER

Urodził się w 1924 r. w m. Osijek. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* VIII 80. III, 1980
51 akryl na płótnie, 125×125
wł. artysty

VIII 80. I 1980
52 akryl na płótnie, 125×125
wł. artysty

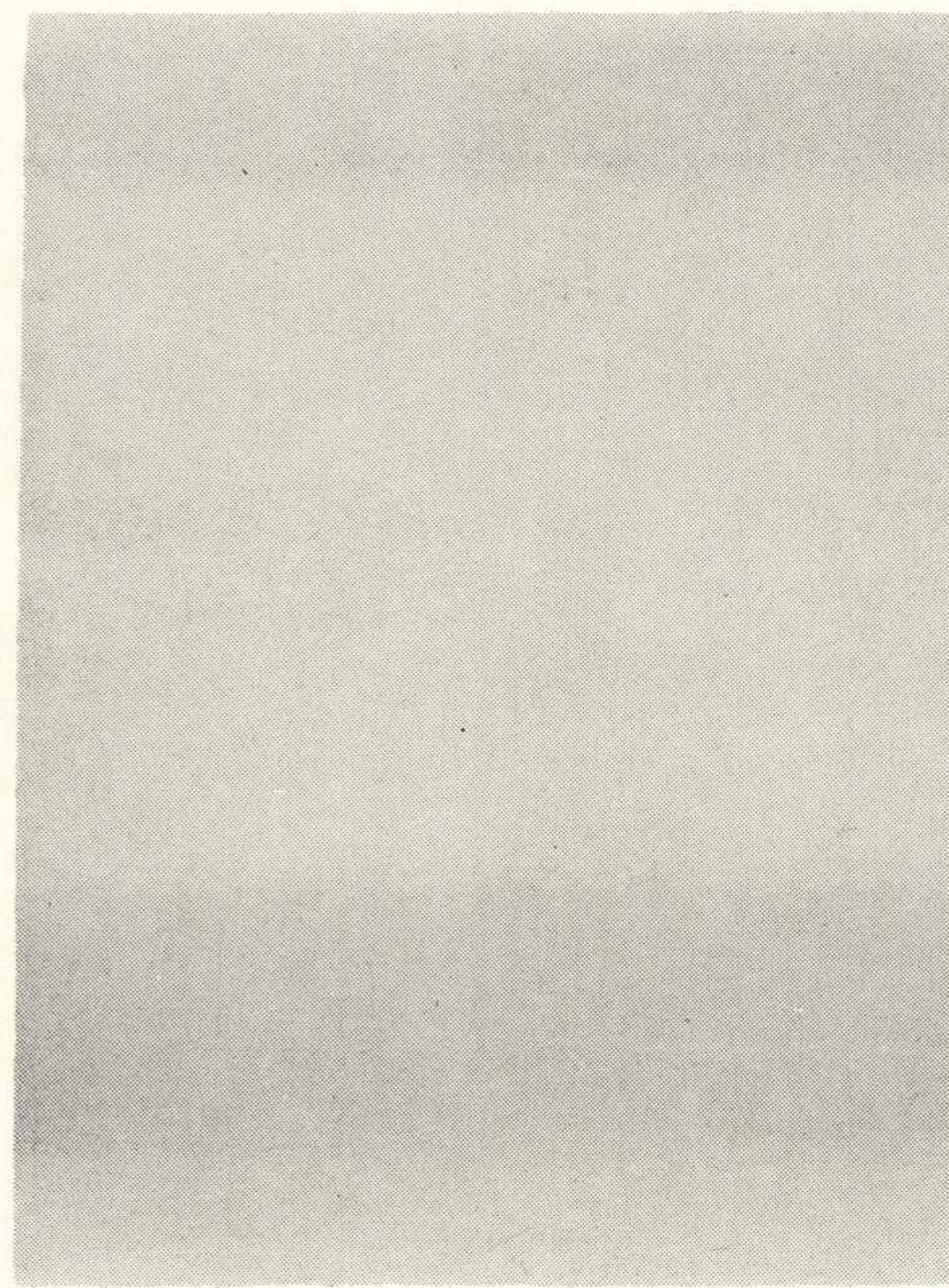

EDIN NUMANKADIĆ

Urodził się w r. 1948 w Sarajewie. Studiował w Akademii Pedagogicznej, później na Wydziale Filozofii w Sarajewie. Mieszka w Sarajewie.

* Kolor, przestrzeń, czas, 1978
53 akryl na płótnie, 100×70
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

Kolor, przestrzeń, czas, 1980
54 akryl na płótnie, 100×70
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

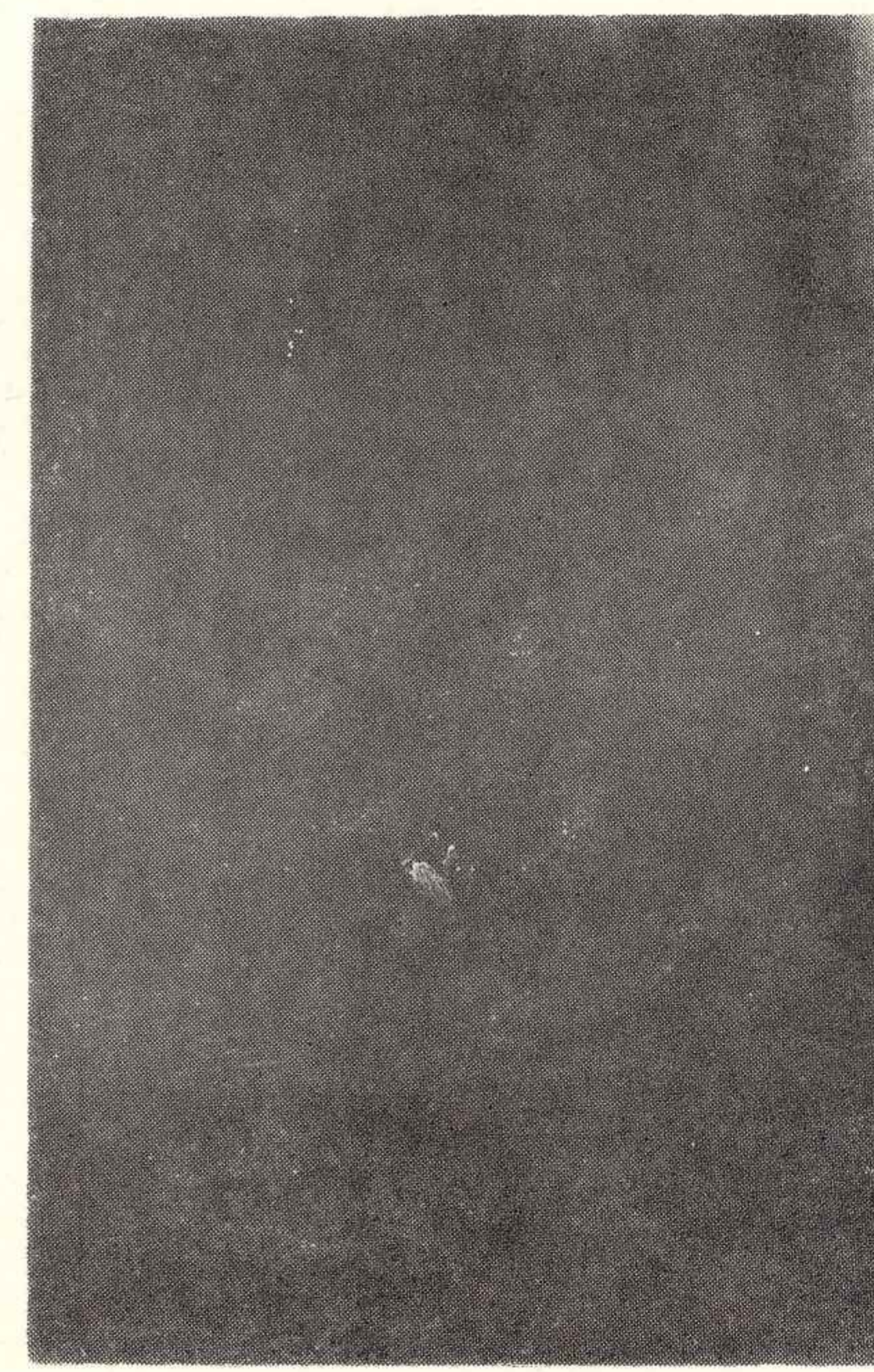

GUSTAV GNAMUŠ

Urodzony w 1941 r. w m. Mežice. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w Lublanie

* Bez tytułu, 1978
55 akryl na płótnie, 210×130
wł. artysty

Bez tytułu, 1979
56 akryl na płótnie, 250×130
wł. artysty

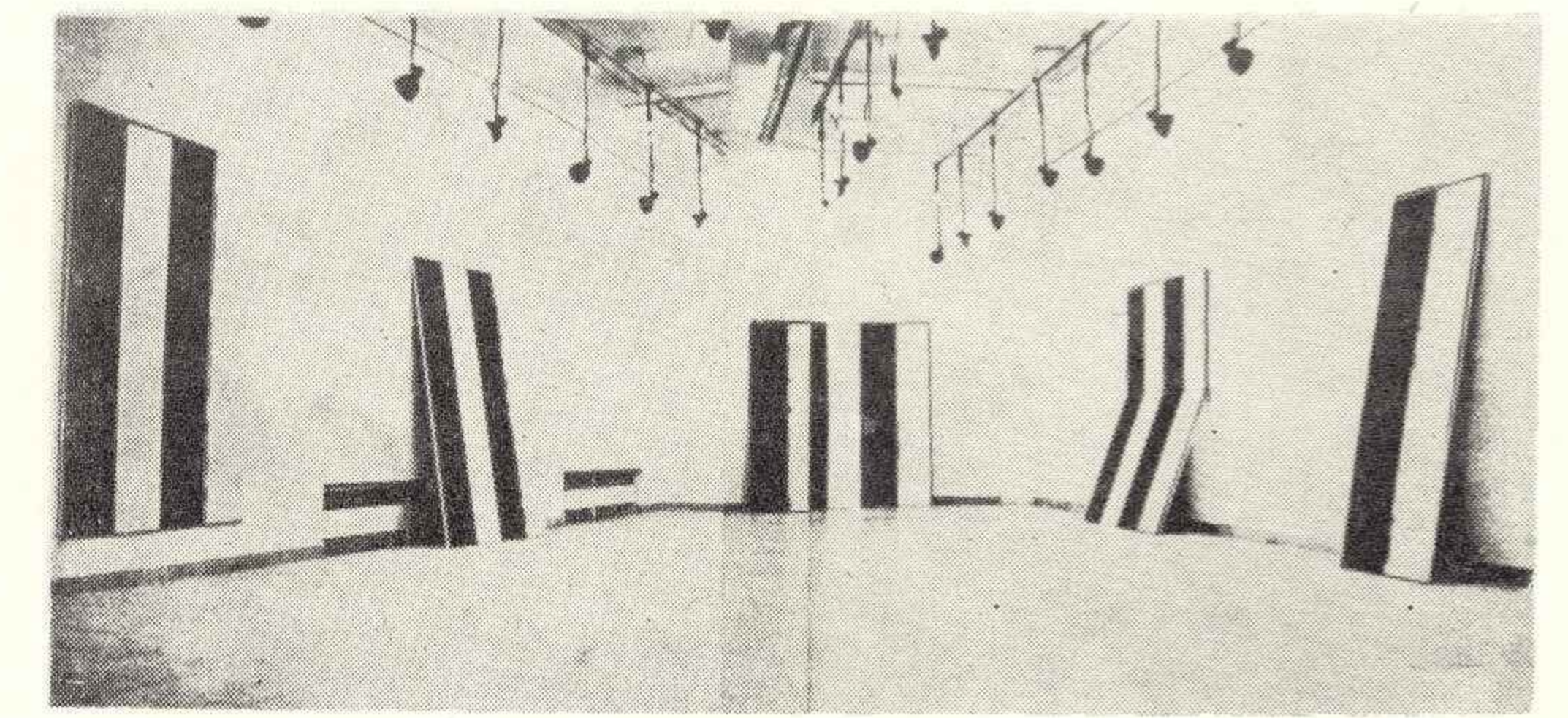

TUGOMIR ŠUŠNIK

Urodził się w r. 1948 w Lublanie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w Lublanie.

* Obraz 1, 1976
57 akryl na płótnie, 320×140
wł. artysty

Obraz 2, 1976
58 akryl na płótnie, 280×230
wł. artysty

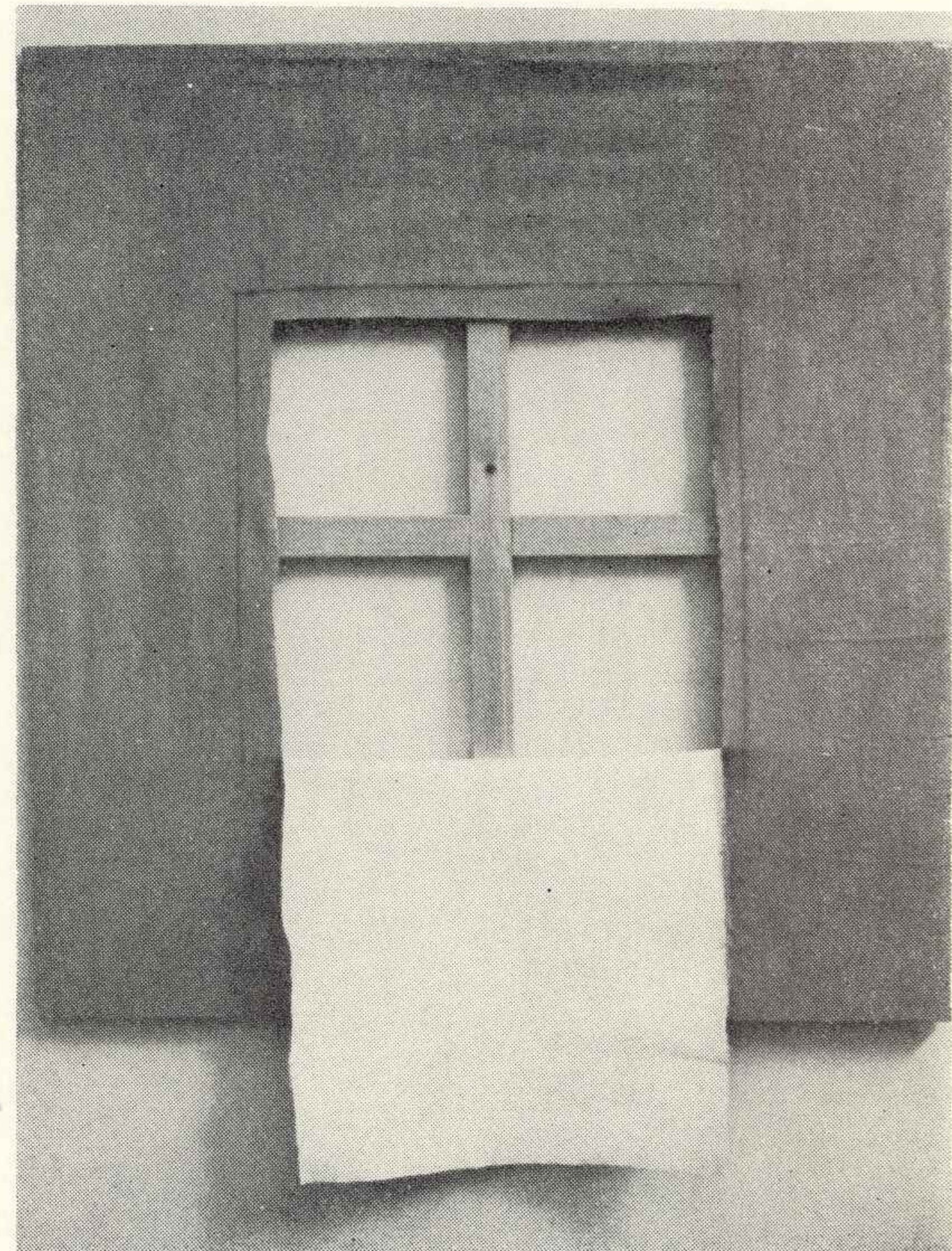

DEAN JOKANOVIĆ-TOUMIN

Urodzony w 1946 r. w Sarajewie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu i Mediolanie.

59 * Open painting, 1980—81
akryl na płótnie, 140×130
wł. artysty

60 Open painting, 1980—81
akryl na płótnie, 140×130
wł. artysty

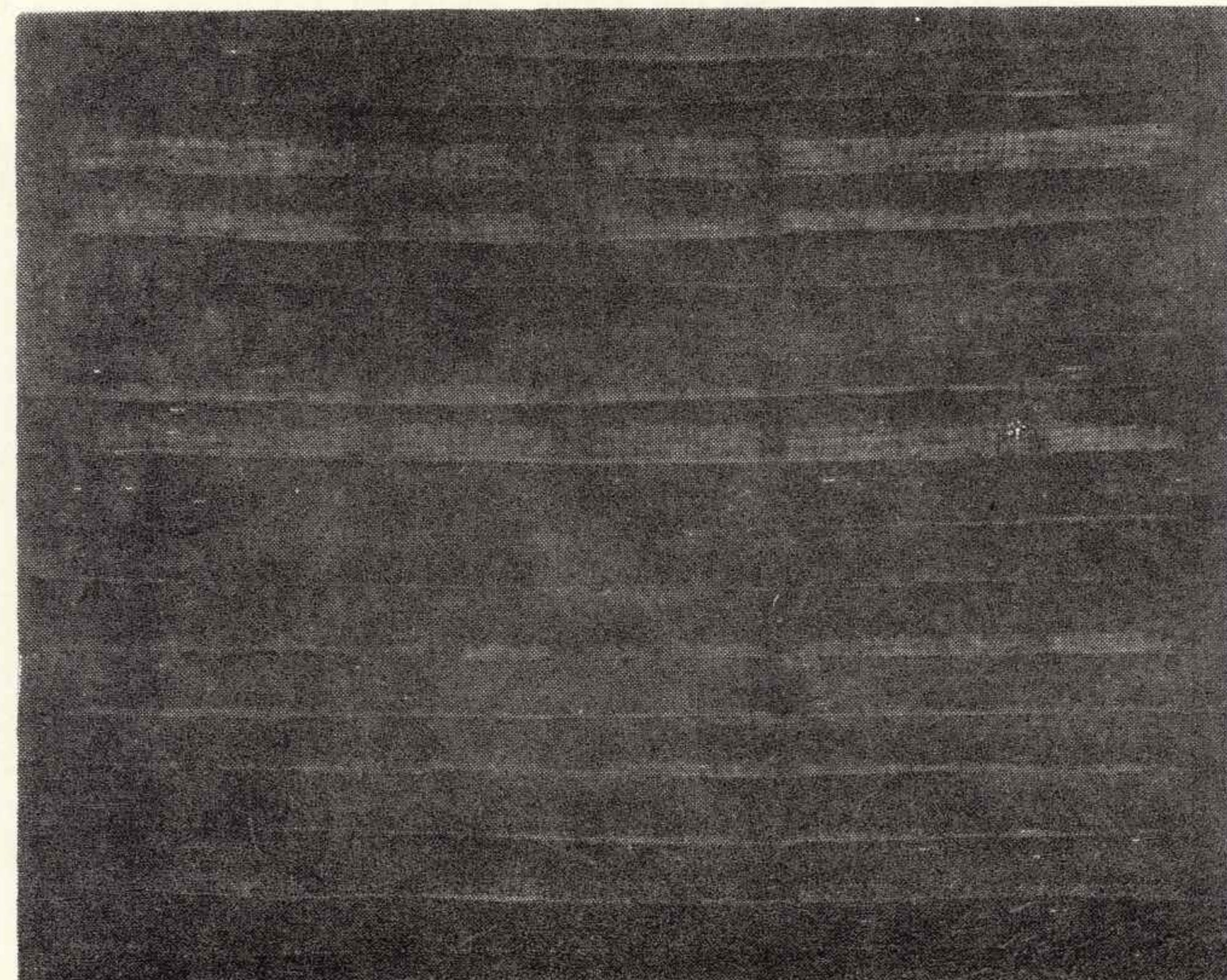

ANDREJ JEMEC

Urodzony w 1934 r. w Lublanie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w Lublanie

61 * Rzeczywistość i złudzenie, 1976
taśmy płótna, 136×170
wł. artysty

62 Linie poziome, 1976
tusze na płótnie, 200×90
wł. artysty

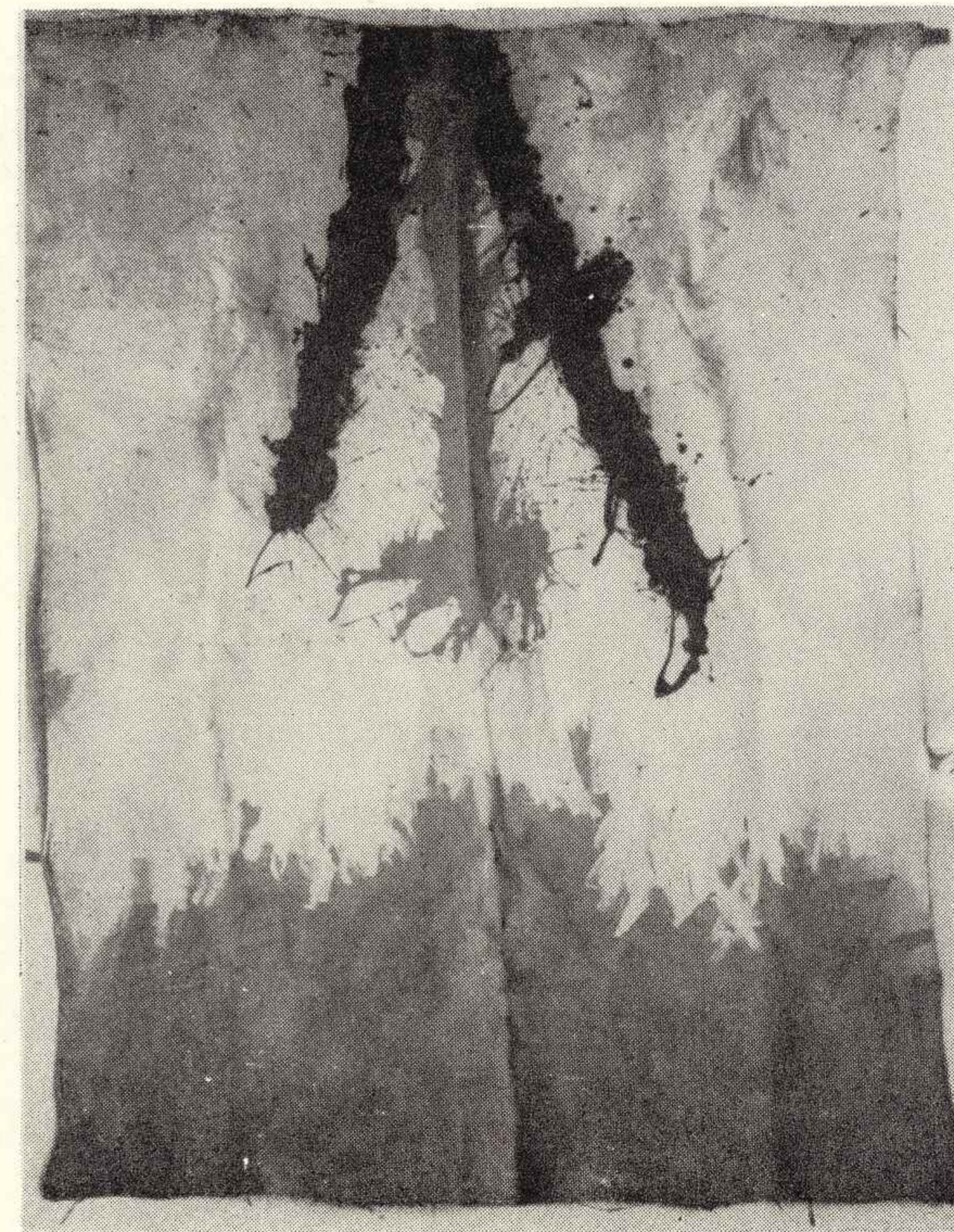

ANDRAŽ ŠALAMUN

Urodził się w r. 1947 w Lublanie, Studiował na Wydziale Filozoficznym w Lublanie. Mieszka w m. Koper.

* A, 1980
63 akryl na jucie, 300×220
wł. artysty

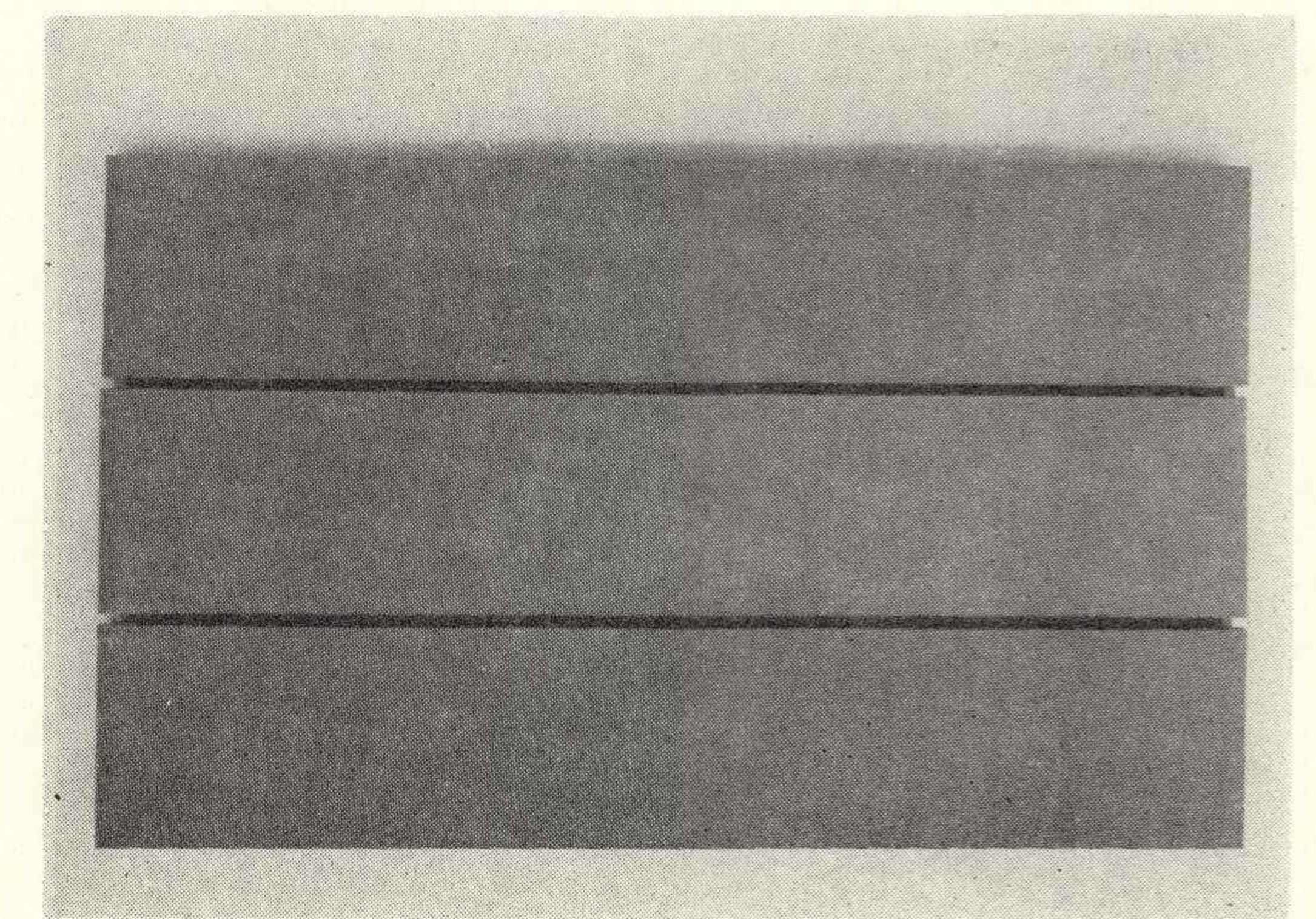
Diabeł na nartach, 1980
64 akryl na jucie, 300×220
wł. artysty

GERGELJ URKOM

Urodzony w r. 1940 w m. Skorenovac. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Londynie.

* Propozycja wskazująca, XVI, 1980
65 akryl i pigment na surowym płótnie, 37×200 (×3)
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

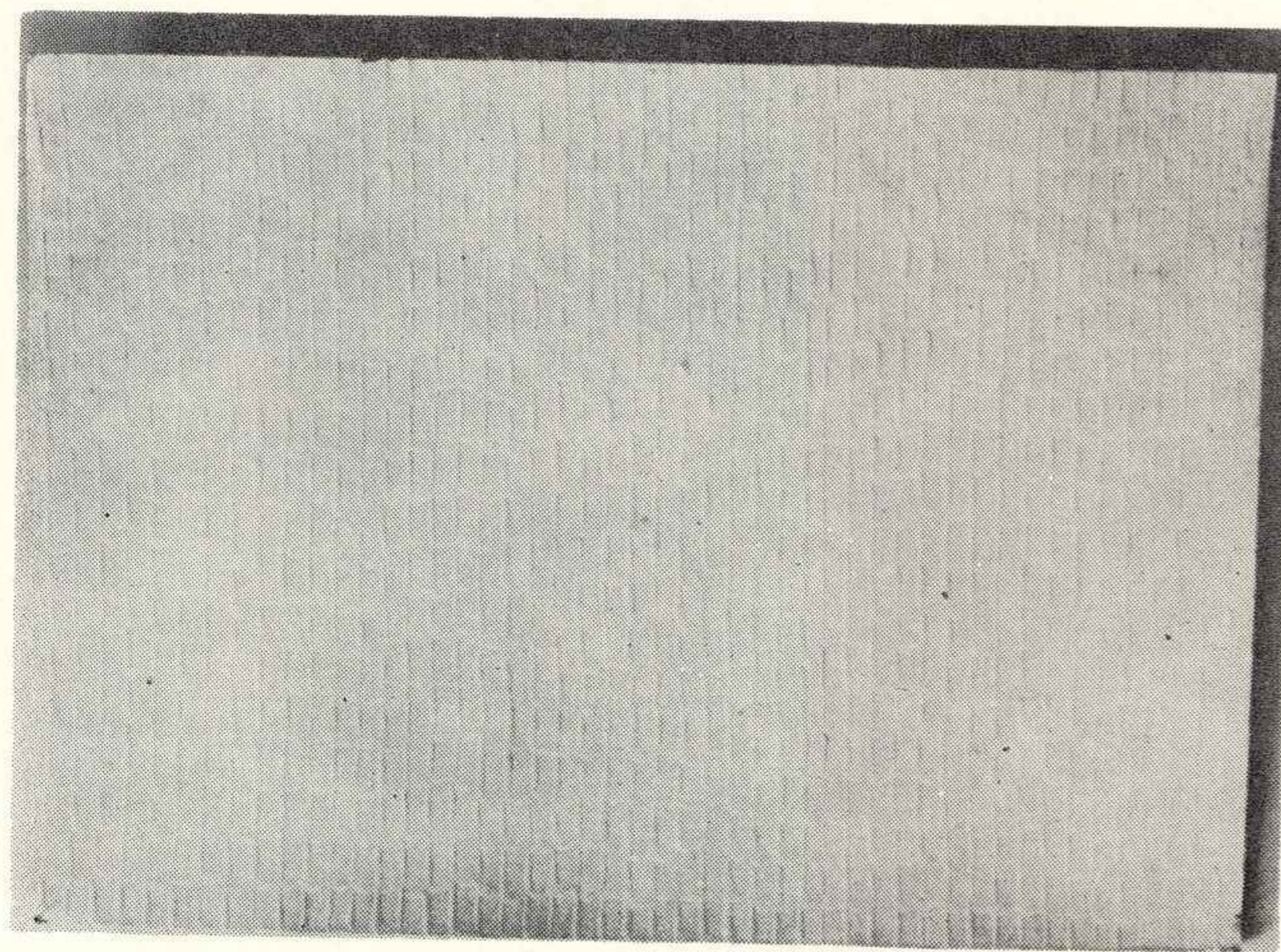
BORIS DEMUR

Urodził się w 1951 r. w Zagrzebiu. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* Malowane od połowy górnego boku planszy ku dołowi, 1978

66 akryl na szarym kartonie, 102×72
wł. artysty

67 Malowane od górnego boku po lewej ku dołowi, 1978
akryl na szarym kartonie, 107×72
wł. artysty

13

RZEŻBA, PRZEDMIOTY ORAZ INTERWENCJA W PRZESTRZENI

Jerko Denegri

Wydaje się, iż żadna z dyscyplin artystycznych nie uległa tak dobitnej polaryzacji, jak ta, którą potocznie nazywamy rzeźbą: z jednej strony formy mienione reprezentatywnymi, związane z tradycją (pomnik, portret, statua etc.), z drugiej — formy swobodne, istniejące w postaci autonomicznych przedmiotów plastycznych w konkretnej przestrzeni. Rozwijając się zatem jako możliwość materializacji form w przestrzeni, rzeźba przeżyła wyraźny kryzys swojej funkcji reprezentacyjnej — nie mniej zdołała zachować możliwość przedstawiania trójwymiarowych obiektów w konkretnej przestrzeni. Jednocześnie postępowała dekompozycja stałej formy materialnej, a jej elementy integrowały się na różne sposoby z otaczającą przestrzenią, zachowując jedynie dalekie reminiscencje swojego rzeźbiarskiego rodowodu. Czyżby te wszystkie procesy domagały się nowych definicji, w miejsce dotychczas używanych? W każdym razie należałoby istniejące definicje poszerzyć: nie ulega wątpliwości, że aktualne pojęcie rzeźby może — oprócz form związanych z jej długą linią historyczną — obejmować także formy konstrukttywizmu i neokonstrukttywizmu, trójwymiarowe propozycje przestrzenne pop-artu, hiperrealizmu i sztuki minimal, a także liczne maniery robocze właściwe nowym praktykom artystycznym (założenia sztuki biednej, roboty ziemne w przyrodzie, operacje z ludzkim ciałem jako miejscem i tworzywem, różne rodzaje environmentów, prace archeologiczno-antropologiczne etc.). Zmiana terminu okazuje się wszelako niezbędna, gdyż cała wzmiankowana produkcja nie mieści się w pojęciu rzeźby: każda z tych manifestacji stanowi osobny rodzaj obiektu i interwencji w przestrzeni.

Pierwsze widoczne oznaki rozciągania się pojęcia rzeźby ku kategorii przedmiotu pojawiły się w sztuce jugosłowiańskiej w latach sześćdziesiątych: były to konstrukcje artystów zaliczających się do nurtu Nowych Tendencji. Wewnątrz tego kręgu,

albo pod wpływem tych artystów nastąpił zwrot ku environmentowi, wiodącemu do rozwiązań, w których zespół przedmiotów obejmuje przestrzeń w jej wymiarach rzeczywistych i całkowitych. Na początku lat siedemdziesiątych fenomen kadru przekracza granice galerii, wymieniając ją na otwarte przestrzenie miasta lub natury. Trzeba by wszakże mówić tym razem nie o przedmiotach, lecz o interwencjach w przestrzeni, albowiem artysta nie zamierza definitywnie formułować przedmiotu, lecz dać impuls w danej sytuacji, ożywiając w samym sobie niemal fizyczną emocję na skutek zespolenia tworzywa, nad którym pracuje z przestrzenią.

W dziedzinie sztuki jugosłowiańskiej z lat siedemdziesiątych owo przejście od rzeźby klasycznej do rzeźby-przedmiotu miało rozmaite interpretacje; niniejsza wystawa prezentuje tylko te z nich, które wniosły lub zaproponowały jakieś nowe momenty związane z innymi cechami prądów naszych czasów. Należałoby wyróżnić pewne poszukiwania: niektórzy artyści rozwijają regularne formy geometryczne (Mladen Galić, Jordan Grabul), albo usiłując przybliżyć kształt geometryczny do możliwego przedstawienia (Slavko Tihec) podążają za twórcami, którzy zmierzają do pełnej rehabilitacji formy figuratywnej lub obiektywowej poczynając od stylizacji aż po wierne, niemal hiperrealistyczne odtworzenie (Zvonimir Lončarić, Balša Rejčević, Andrej Ajdić); niektórzy wreszcie spożytkowują materiały nietrwałe lub łatwo zniszczalne, na przykład drewno, gips, tkaninę czy papier gazetowy — budują z nich kształty i sytuacje przestrzenne określone precyzyjnym zamysłem plastycznym (Ivan Kožarić, Tomislav Kauzlarić).

ZVONKO LONČARIĆ

Urodzony w 1927 r. w Zagrzebiu. Studiował w Akademii Sztuk Stosowanych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* Popiersie, 1974
68 drewno malowane, 79×50×34
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

ANDREJ AJDIĆ

Urodzony w 1937 r. w m. Leško. Studiował w Akademii Sztuk Stosowanych w Wiedniu. Mieszka w Lublanie.

* Kość, 1977
69 brąz, 70×60×15
wł. artysty

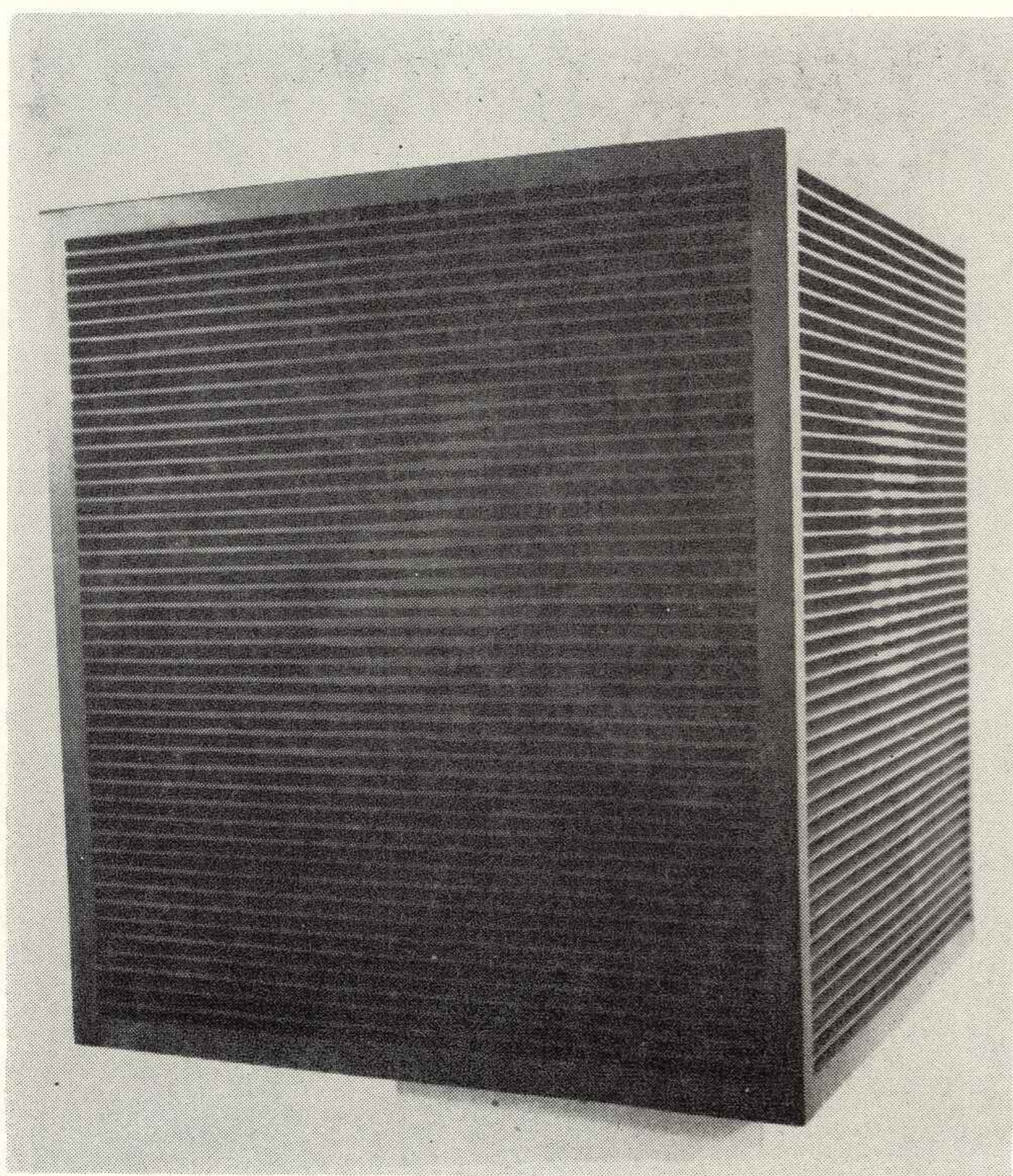

SLAVKO TIHEC

Urodzony w 1928 r. w m. Maribor. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Mieszka w m. Maribor.

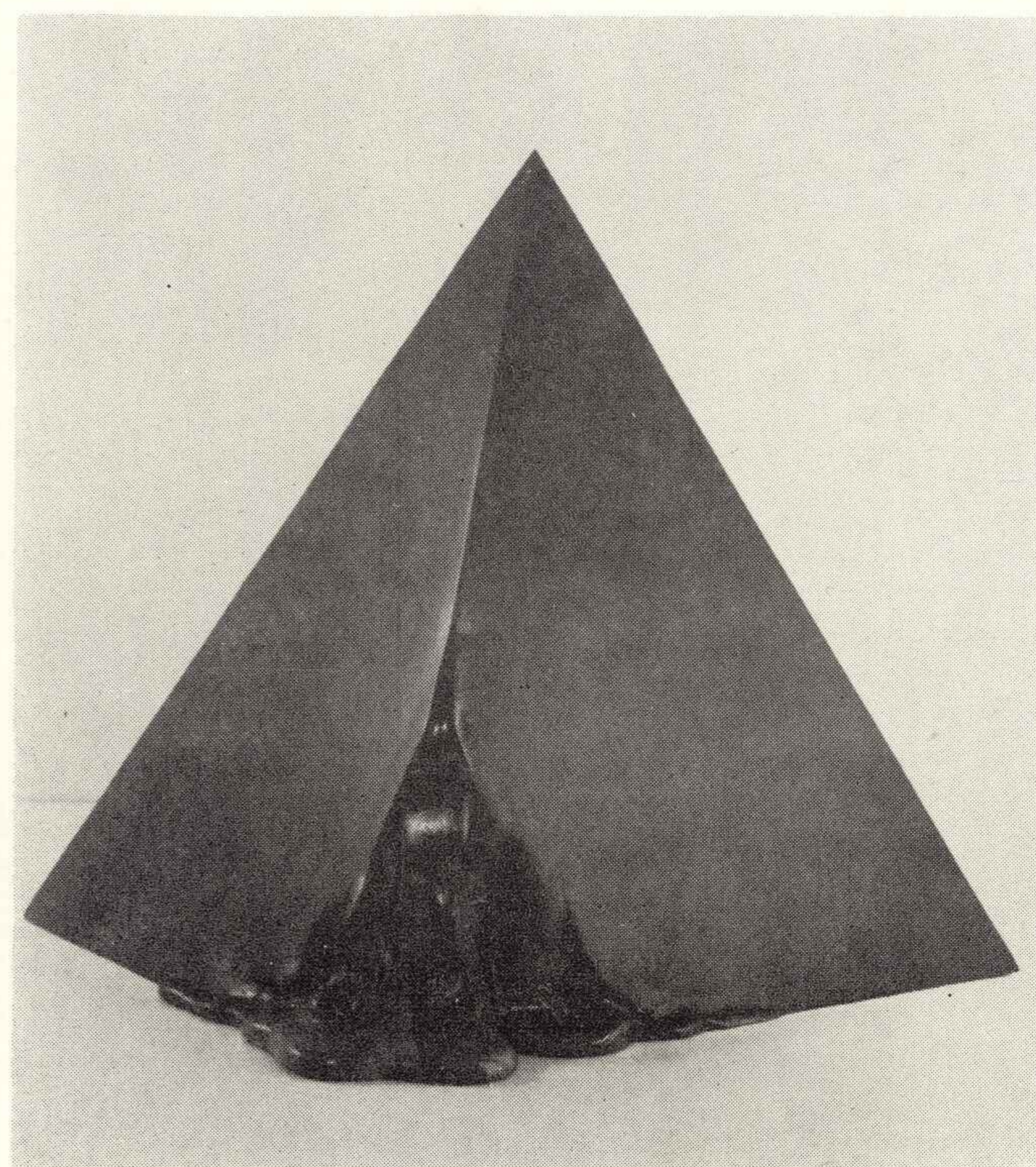
* Kontener VT, 1976
drewno 69×62×62
wł. artysty

BALŠA RAIČEVIĆ

Urodzony w 1941 r. w Belgradzie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

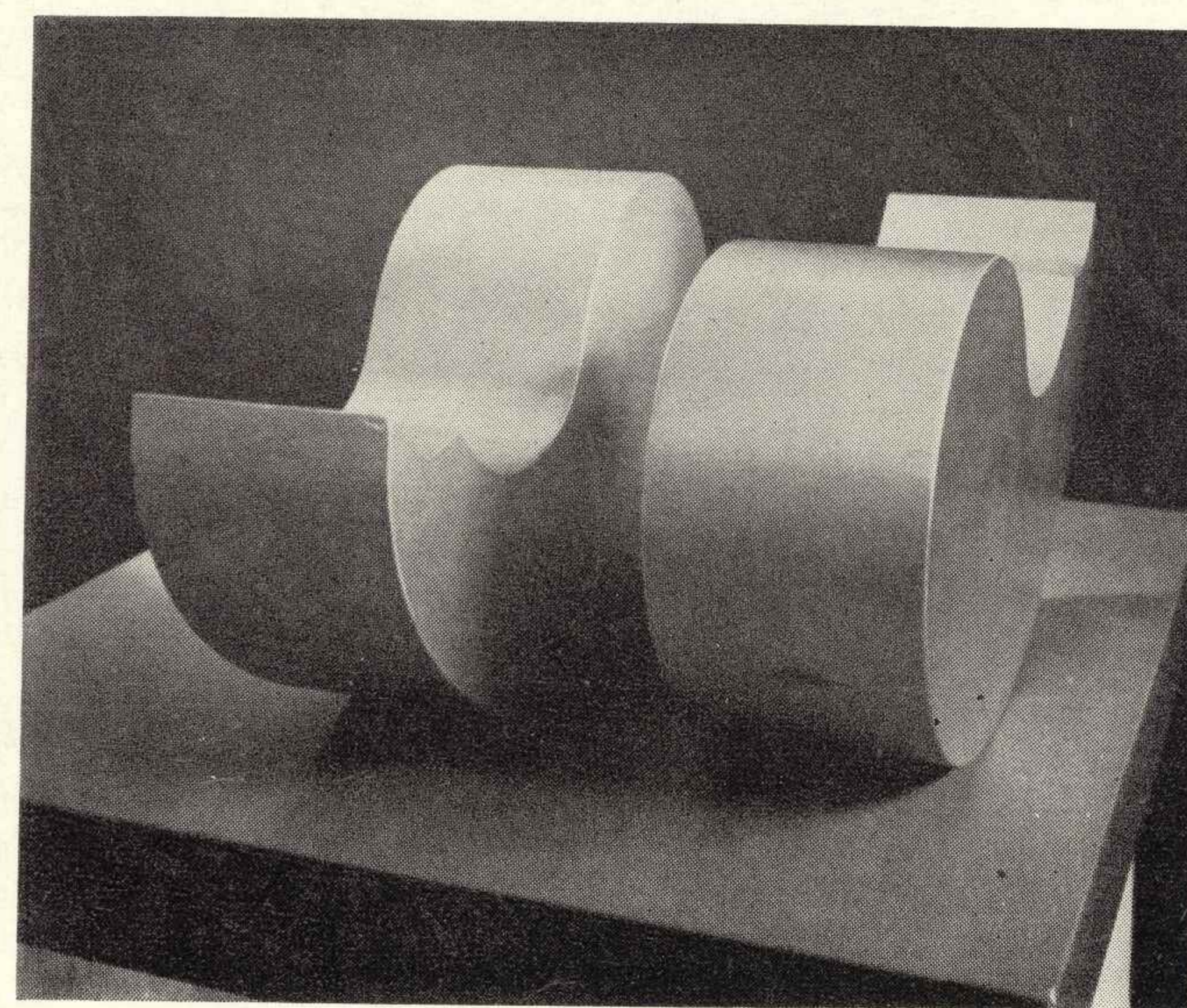
* Przedmiot 52 — Ostrostup, 1978
drewno malowane, 43×48×48
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

JORDAN GRABUL

Urodzony w 1925 r. w m. Prilep. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Skopje.

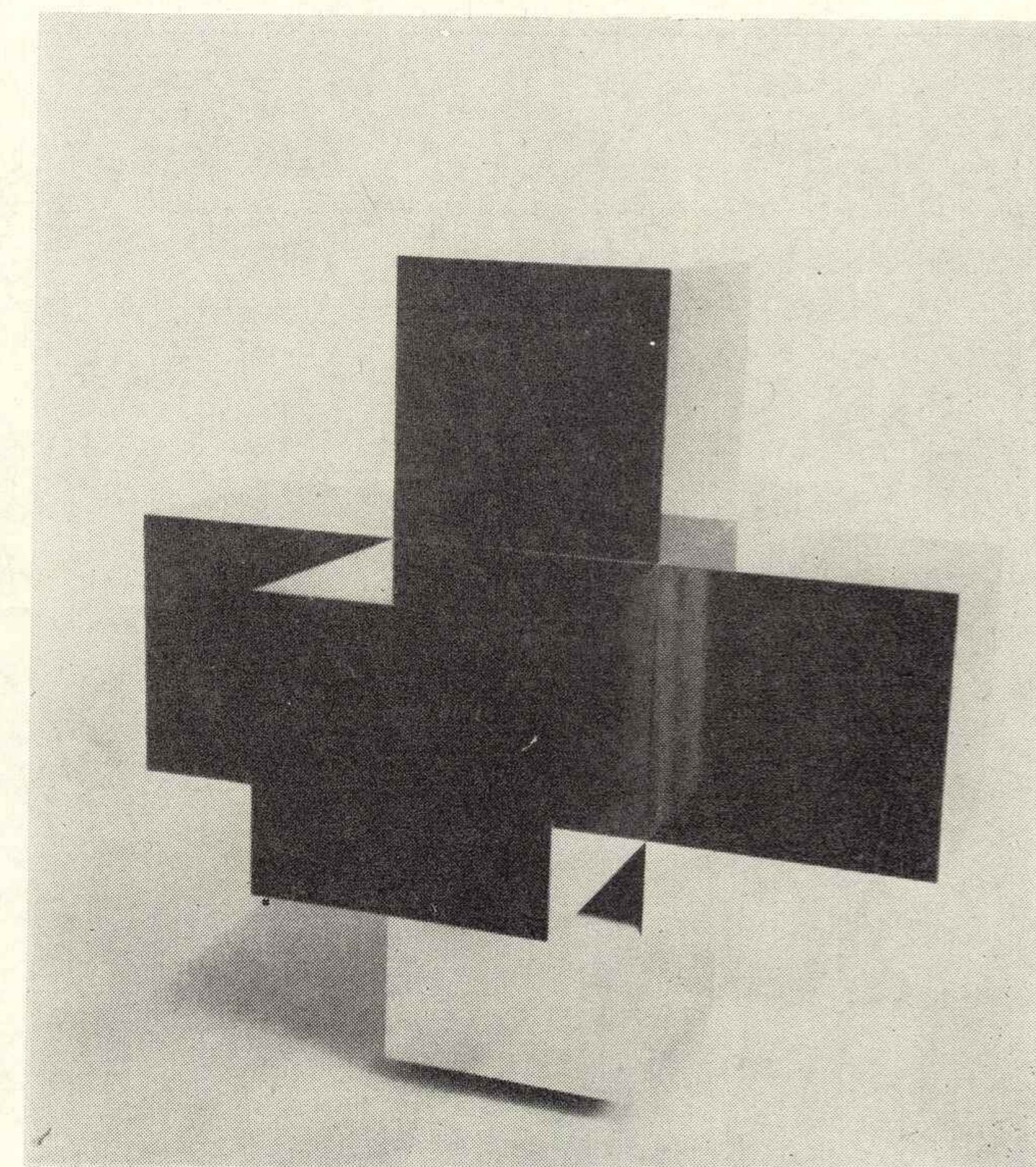
* Przedmiot 3, 1969
drewno malowane, 58×80×80
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Skopje

MLADEN GALIĆ

Urodzony w 1934 r. w m. Lištica. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

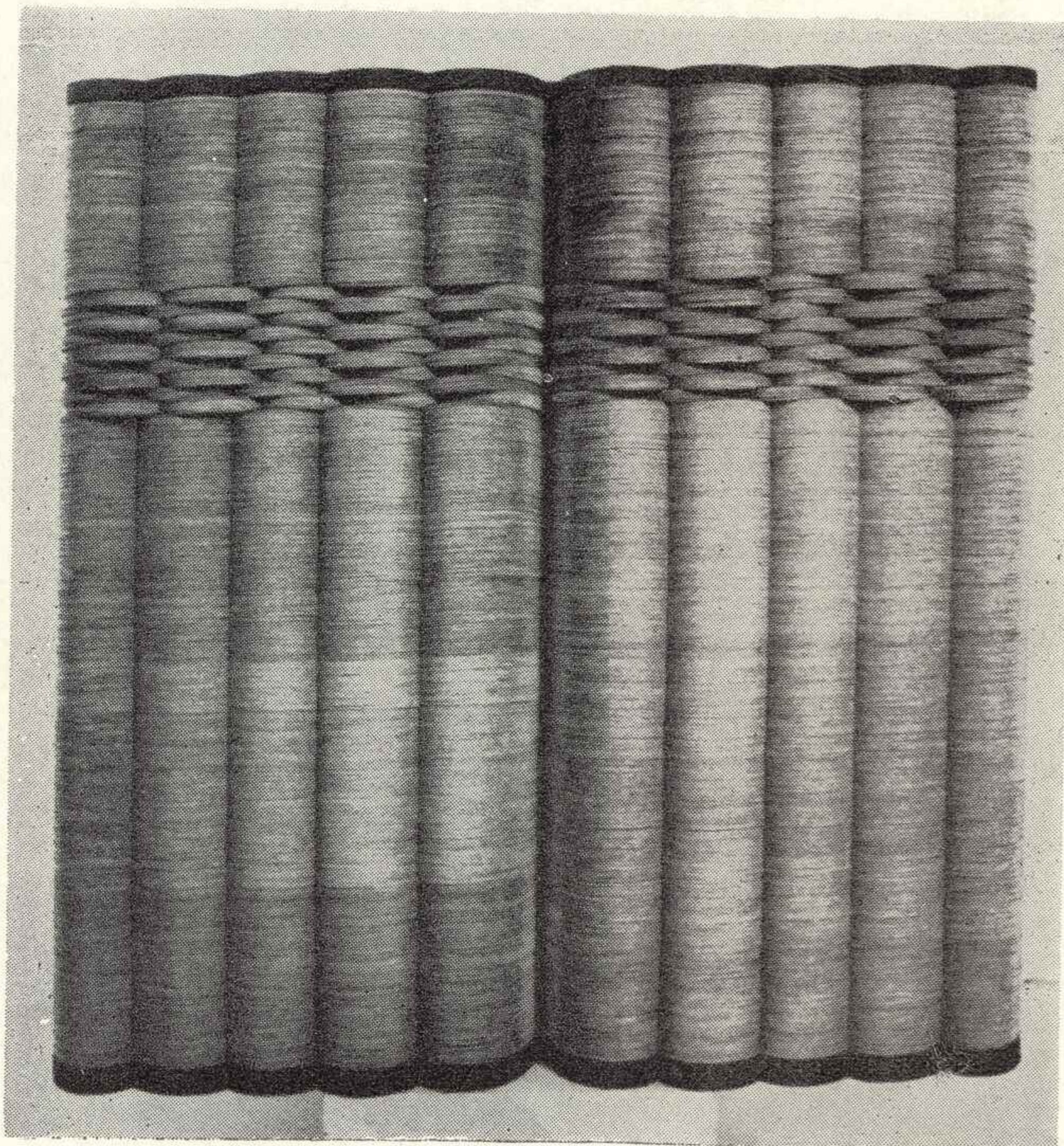
* LM-K 6, 1975
metal, 24×24×24
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

TOMISLAV KAUZLARIĆ

Urodzony w 1934 r. w m. Malinska (wyspa Krk).
Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk
plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

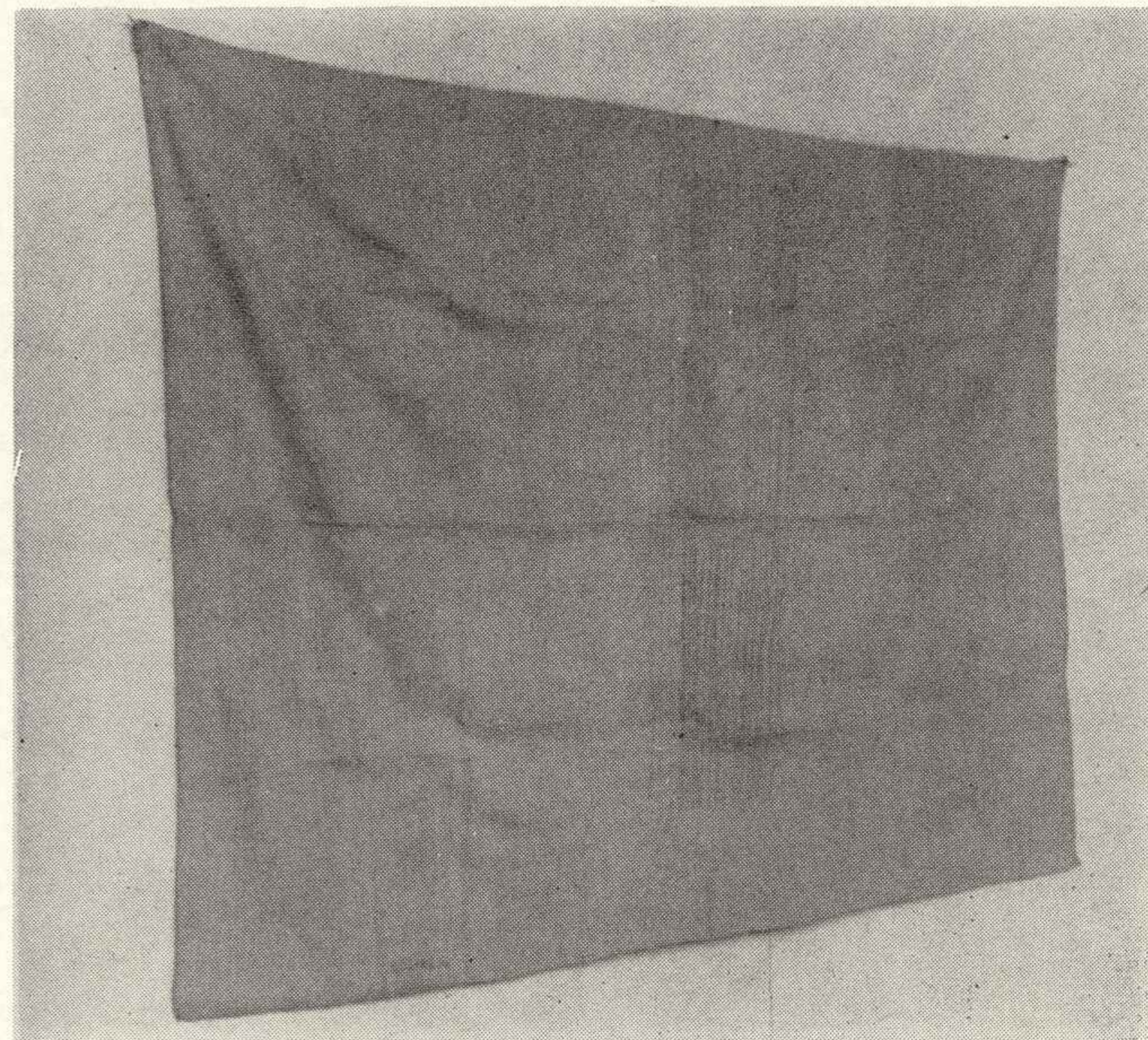
* Próby z papierem gazetowym I, 1976
papier gazetowy, drewno, pręty stalowe, 80×77,5×22
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

IVAN KOŽARIĆ

Urodził się w r. 1921 w m. Petrinja. Studiował w
Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka
w Zagrzebiu.

* Deszcz, 1976
złote nici na płótnie, 130×200
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie.

NOWA PRAKTYKA W SZTUCE

Jerko Denegri

Podobnie jak w wielu innych krajach europejskich, także w Jugosławii sztuka lat siedemdziesiątych wyłania długi szereg nowych poszukiwań artystycznych, które pomimo znacznych różnic mają jedną cechę wspólną: zasadniczo odmienny status przedmiotu sztuki w porównaniu z „klasycznymi” dyscyplinami malarstwa i rzeźby. Podkreślając te zjawiska, krytyka mówiła o „dematerializacji przedmiotu sztuki”, albo o „sztuce poprzedmiotowej”. Pojawiły się jeszcze inne terminy, jeszcze szczególniejsze, takie jak sztuka biedna, sztuka konceptualna, sztuka zachowywania się etc. Dziś jest już oczywiste, że zmiana nie polegała wyłącznie na wypowiedzi ani nie dotyczyła jedynie przedmiotu sztuki. Przeciwnie, implikowała wiele innych objawów (socjologicznych, ideologicznych, etycznych) prowadząc do wniosku, że nie chodzi tu o odosobniony prąd artystyczny, ale o bardzo złożone zjawisko kulturowe.

Problem terminologii obejmującej wszystkie te wydarzenia narodził się z chęci unikania bezpośredniego łączenia sytuacji jugosłowiańskiej ze znanymi wzorami międzynarodowymi, chociaż niektóre przybliżenia okazywały się możliwe. Pokrewieństwa nie stanowią jednak identyczności środków wyrazu i znaczeń. Stąd zostało wywiedzione pojęcie „nowej praktyki w sztuce”. Taki też był w istocie tytuł wystawy retrospektywnej, urządzonej w roku 1978 w Galerii Sztuki Współczesnej w Zagrzebiu. Po raz pierwszy odnotowano wówczas i zaopatrzone w krytyczny komentarz przykłady wszelkich innowacji, jakie zachodziły w Jugosławii w latach 1966—1978. Historyczny przegląd wymienionego okresu wykazał, że początki tej sztuki sytuują się na schyłku lat sześćdziesiątych, w działalności grupy OHO z Lublany. Członkowie tej grupy przebyli kilka faz (wg krytyka J. Brejca fazę realistyczną 1966—69, fazę sztuki procesualnej 1969 i fazę transcendentalnego konceptualizmu 1970—1971), po czym w roku 1971, a więc na po-

czątku przedstawionego tu dziesięciolecia, porzucili pracę zespołową, aby kontynuować twórczość indywidualną lub łączyć się z innymi różnymi kolektywami (Rodzina Šempas działa po dzień dzisiejszy). Wkrótce po powstaniu grupy OHO w kilku miastach jugosłowiańskich — Zagrzebiu, Belgradzie, Nowym Sadzie, Suboticy i Splicie — artyści jęli formułować nowe stanowiska. Proces ten ogarnia wielką liczbę twórców, często zjednoczonych w grupy, albo powiązanych wspólnymi poszukiwaniami. Niektórzy, zadebiutowawszy częstymi i żarliwymi prezentacjami, stopniowo odchodzą od pracy tego rodzaju na rzecz innych dziedzin, inni natomiast rozwijają się jako osobowości wyraźnie zindywidualizowane i wpisują się w szerszy, nierzadko międzynarodowy kontekst życia artystycznego; są to prawdziwi protagoniści sztuki lat siedemdziesiątych. Równocześnie występują coraz to młodszy artyści, toteż nowa praktyka artystyczna w Jugosławii obejmuje w całości pracę kilku pokoleń.

Symptomatyczny dla sytuacji jugosłowiańskiej jest napływ artystów zorientowanych na nowe praktyki, którzy wywodzą się bądź ze środowisk ukształtowanych na marginesie regularnych studiów, bądź ze środowisk młodzieży gotowej kwestionować, a nawet odrzucać doświadczenia pozyskane w okresie studyjnym. Taki stan rzeczy spowodował rodzaj napięcia pomiędzy przedstawicielami nowej praktyki w sztuce a otaczającymi ich instytucjonalnymi formami życia artystycznego. Napływają informacje świadczące, że fenomen nowej praktyki wywołał w latach siedemdziesiątych pewne polaryzacje wewnątrz jugosłowiańskich struktur artystycznych: powstają nowe specjalistyczne galerie, często w orbicie instytucji studenckich i młodzieżowych a procesowi temu towarzyszy specjalizacja krytyki. Formuje się tam wyraźna atmosfera polemiki, stymulującej nie tylko uczestników ruchu, lecz i środowisko kulturalne,

w którym coraz częściej i coraz raptowniej dochodzi do poliwalentnej, pluralistycznej konfrontacji poglądów na sztukę.

Wychodząc z kolei poza chronologię wydarzeń w różnych ośrodkach w celu wyodrębnienia zagadnień pochłaniających uwagę zwolenników nowej praktyki, badacz staje wobec trudności sporządzenia zwięzłej a trafnej klasyfikacji a to dlatego, że twórcy często zmieniają swoje wypowiedzi zgodnie z duchem tej sztuki, ze strategią „akcji nomadycznej”. Można wszakże wyodrębnić kilka linii generalnych, a mianowicie: artysta a zachowanie się, artysta a nowe środki techniczne, wreszcie artysta a zapis procesu refleksji. Termin „zachowywanie się” (comportement) implikuje metody robocze, kiedy artysta z góry rezygnuje z przedmiotu finalnego i materialnego, akcentując własne działanie samo w sobie w jego czasowym przebiegu; jednym słowem akcentuje proces, który zależnie od osobowości i zainteresowań manifestuje się jako praca nad ciałem, jako akcja, wyczyn (performance) etc. Wspomniane procedury znalazły protagonistów wśród takich artystów jak Marina Abramović, Raša Teodosijević, Radomir Damjanović-Damnjan, Zoran Popović, Balint Szombathy, Željko Jeman — co prawda posługiwali się oni także innymi środkami, zwłaszcza fotografią, filmem, vidéo, w których to dziedzinach świetne wyniki osiągnęli Tomislav Gotovac, Braco Dimitrijević, Goran Trbuljak, Neša Paripović, Nuša i Srečo Dragan, Sanja Iveković, Mladen Stilinović, Ladislav Galeta i inni. Spożytkowanie fotografii, filmu czy vidéo nie wywodzi się u tych artystów z chęci eksperymentowania technicznego w sensie aliansu sztuki z technologią; przeciwnie, dążą oni do rozciągnięcia własnego zachowywania się posługując się środkiem, który to zachowanie jak najadekwatniej rejestruje, konkretyzuje i przedłuża. Owe prace nie mogą więc być osądzone według kryteriów estetycznych (wizualnych), lecz na podstawie hipotez ideologicz-

nych (medytacyjnych), istotnych dla zrozumienia sensu i znaczenia tego sposobu autoekspresji. Ów czynnik medytacyjny jest główną właściwością tego skrzydła nowej praktyki, którego adeptcy — tacy artyści jak Miško Šuvaković, Jovan Čekić, Goran Djordjević, Zoran Belić, Nenad Petrović — pracują nad analitycznym przedstawianiem procesu refleksji dotyczącej języka sztuki i posługują się nie tylko formami wizualnymi (rysunek, wykres), lecz także tekstami zbliżonymi w tonie do dyskusji naukowej lub filozoficznej.

TOMISLAV GOTOVAC

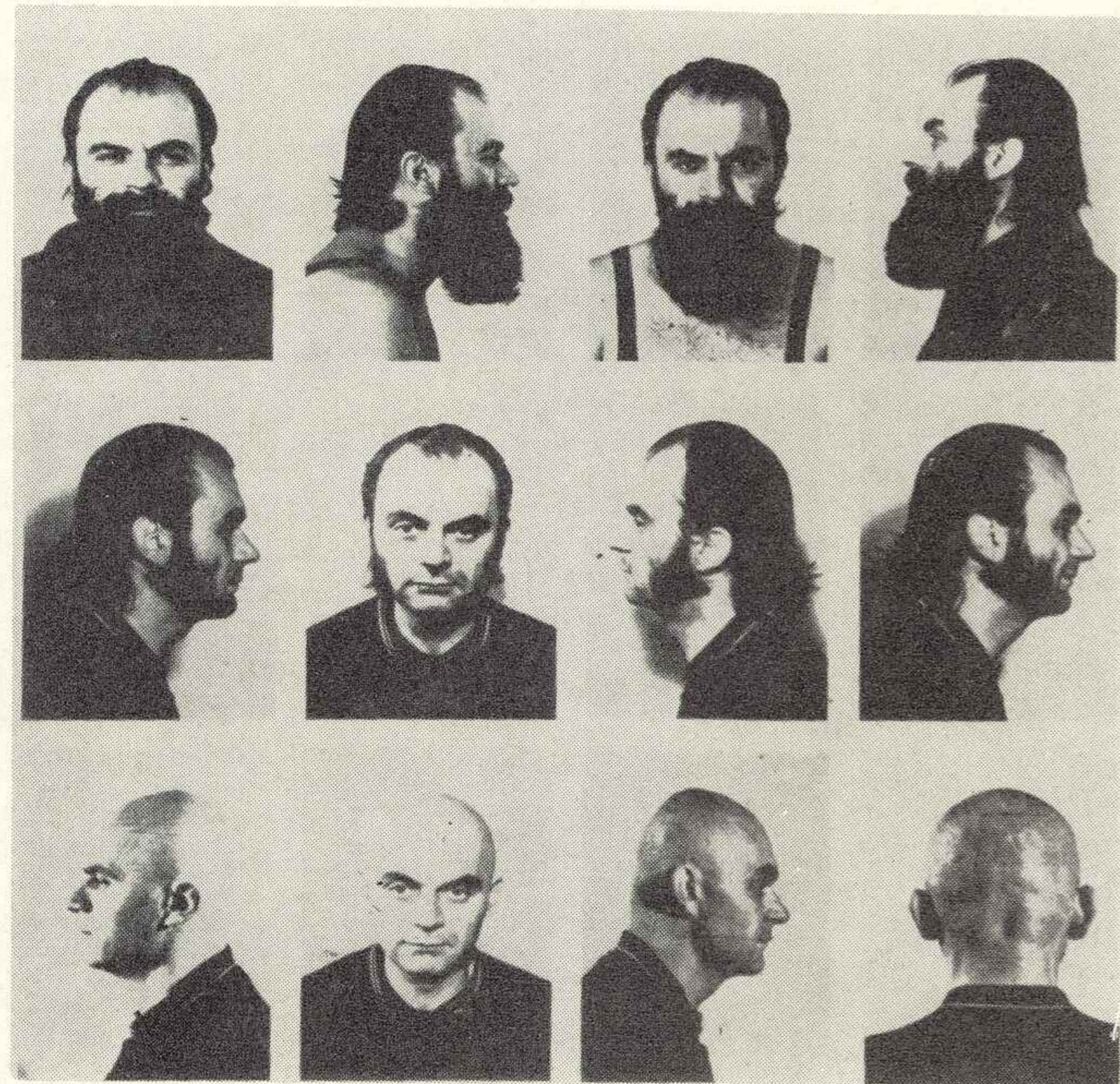
Urodził się w r. 1937 w m. Sombor. Studiował w Akademii Teatru, Kina, Radia i Telewizji (wydział inscenizacji) w Belgradzie. Mieszka w Zagrzebiu.

* Głowy, 1970, 1970

76 12 fotografii, 132×134
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

Ulica Cara Dušana nr 11, 1978

77 32 fotografie, 100×154
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

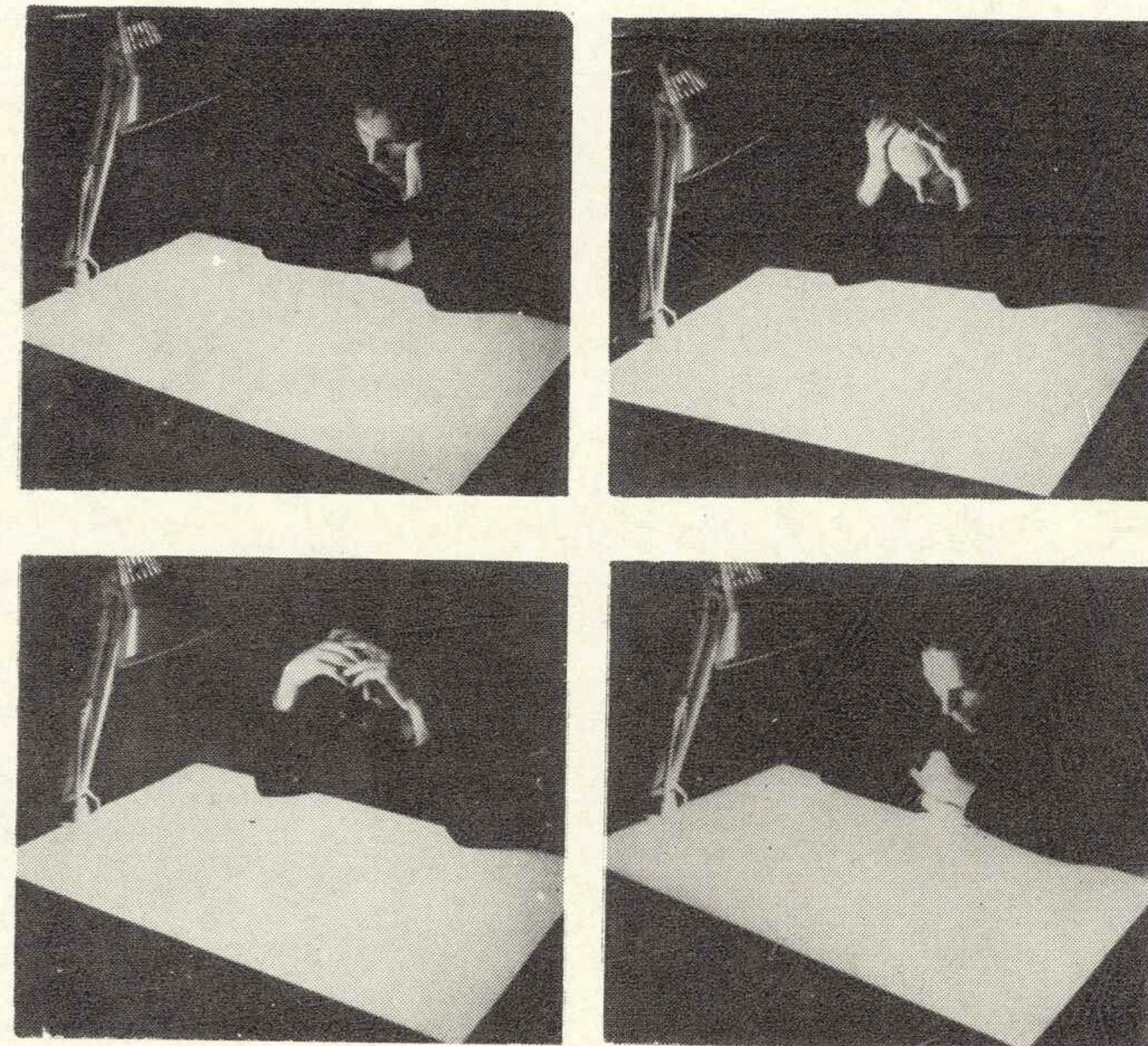

NEŠA PARIPOVIĆ

Urodzony w 1942 r. w Belgradzie. Studia w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie, studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Belgradzie.

* Bez tytułu, 1975

78 fotografie, 24×200
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

MARINA ABRAMOVIĆ

Urodziła się w r. 1946 w Belgradzie. Studiowała w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie, studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Od 1976 r. pracuje za granicą.

* Artysta ma być piękny — Sztuka ma być piękna, 1975

79 tekst, fotografie, 50×240
wł. prywatna

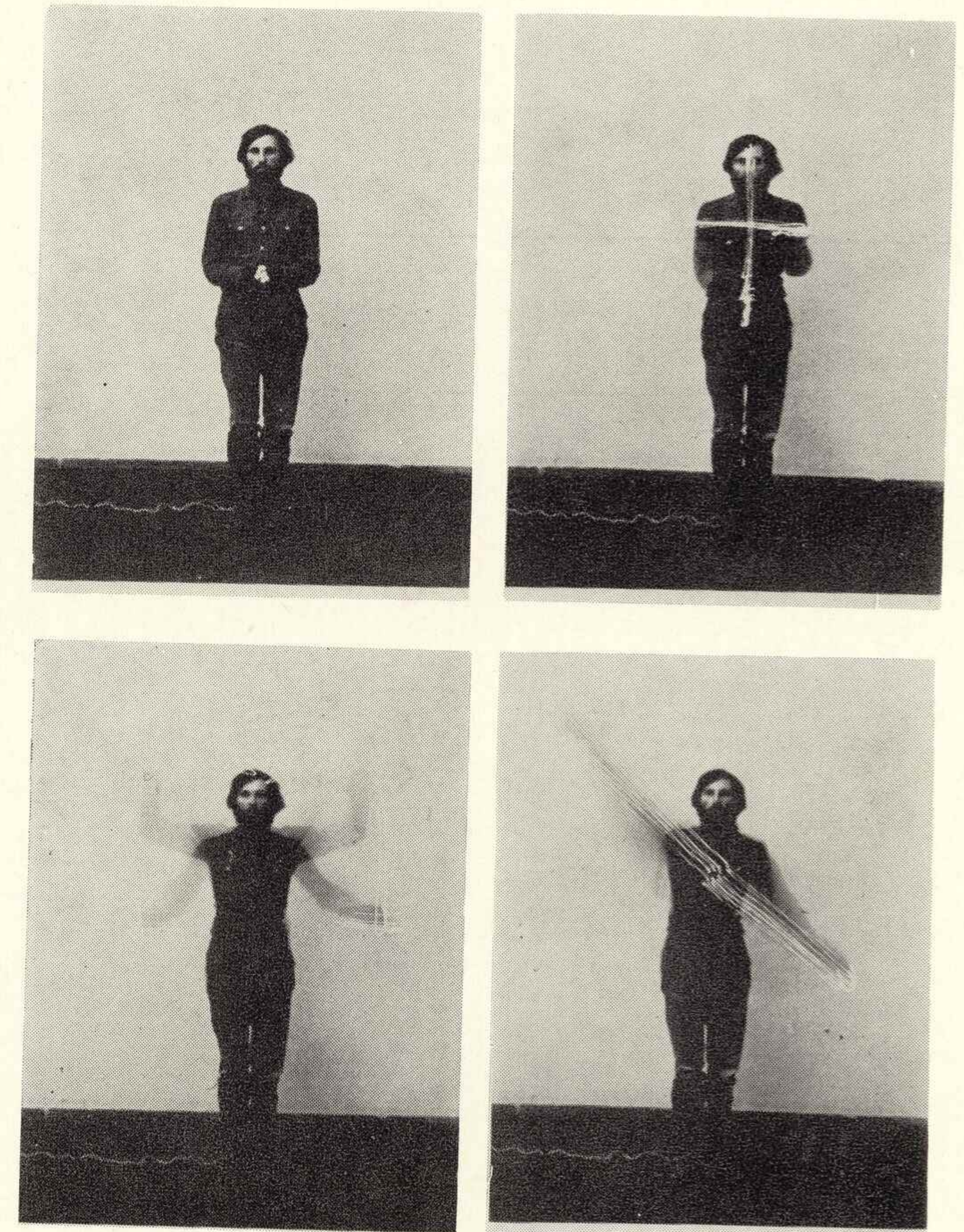
ZORAN POPOVIĆ

Urodzony w r. 1944 w Belgradzie. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Aksjomaty, 1971—73

80 fotografie
81 wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

82
83

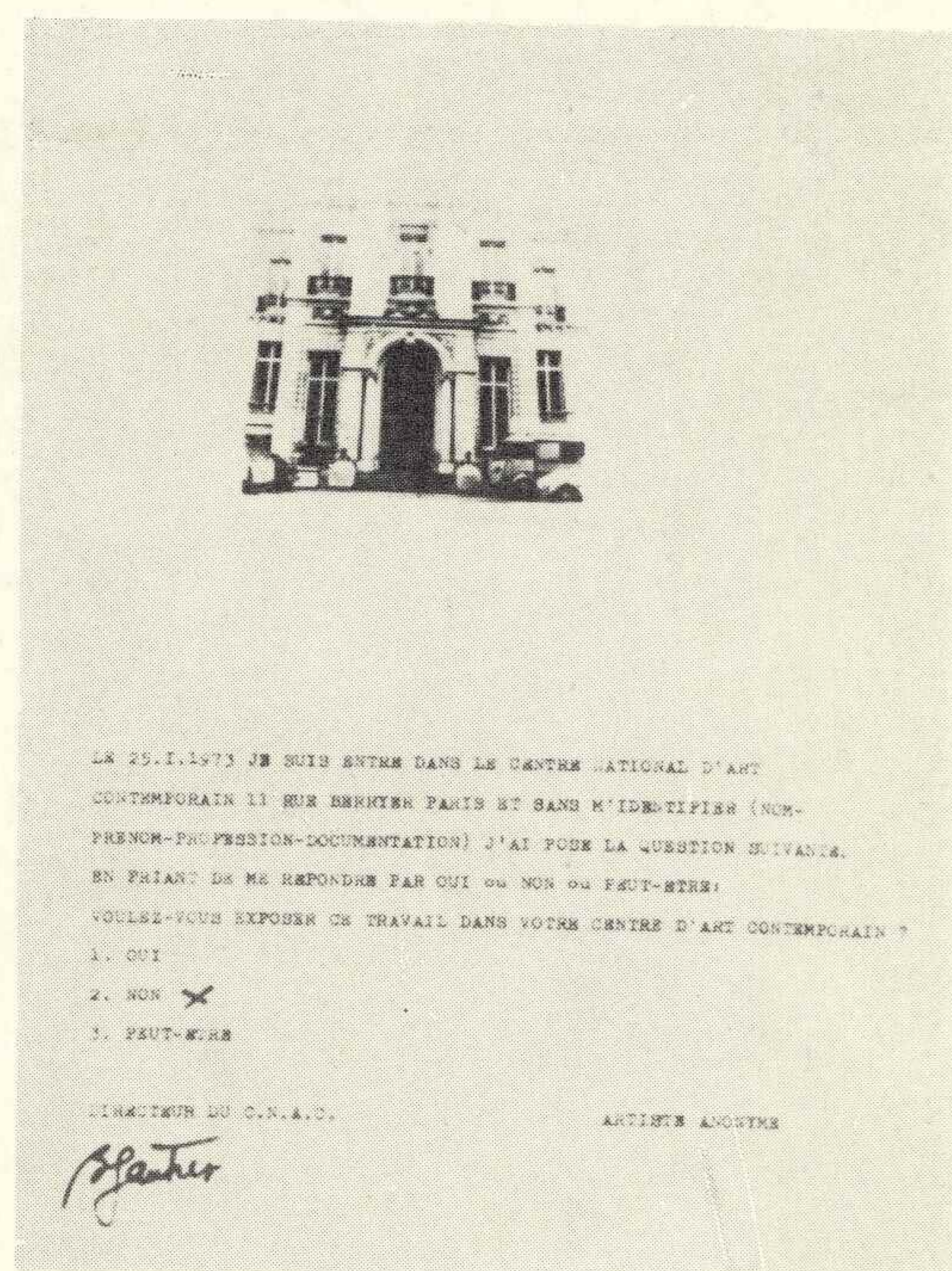

GORAN TRBULJAK

Urodził się w 1948 r. w Varaždin. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* Z galerii: Artysta nieznany 1972 — Goran Trbuljak 1974, 1972—74

84 fotografie, tekst, 72×102 (×2)
wł. artysty

BRACO DIMITRIJEVIĆ

Urodzony w 1948 r. w Sarajewie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Studia podyplomowe w St. Martin's School of Art w Londynie. Mieszka w Londynie.

* W poszukiwaniu: Tiziano Vecellio-Siro de Polo, 1975

85 fotografia, tekst, 58×88
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

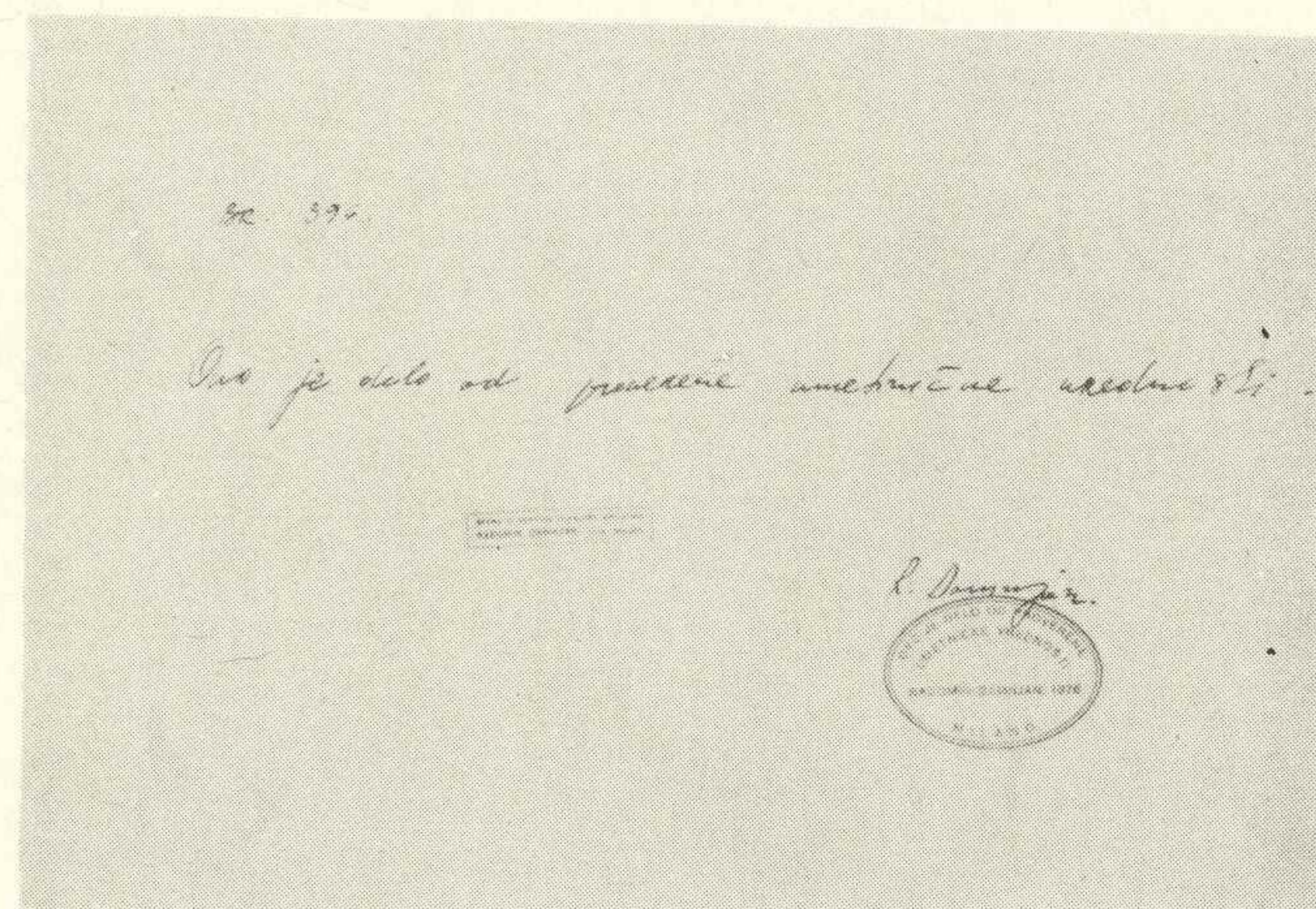

RADOMIR DAMNJANOVIĆ-DAMNJAN

Urodził się w 1936 r. w Mostarze. Studia i studium podyplomowe w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Mediolanie.

* Dzieło sztuki o ustalonej wartości, 1976

86 rysunek, pieczęć, 75×215
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

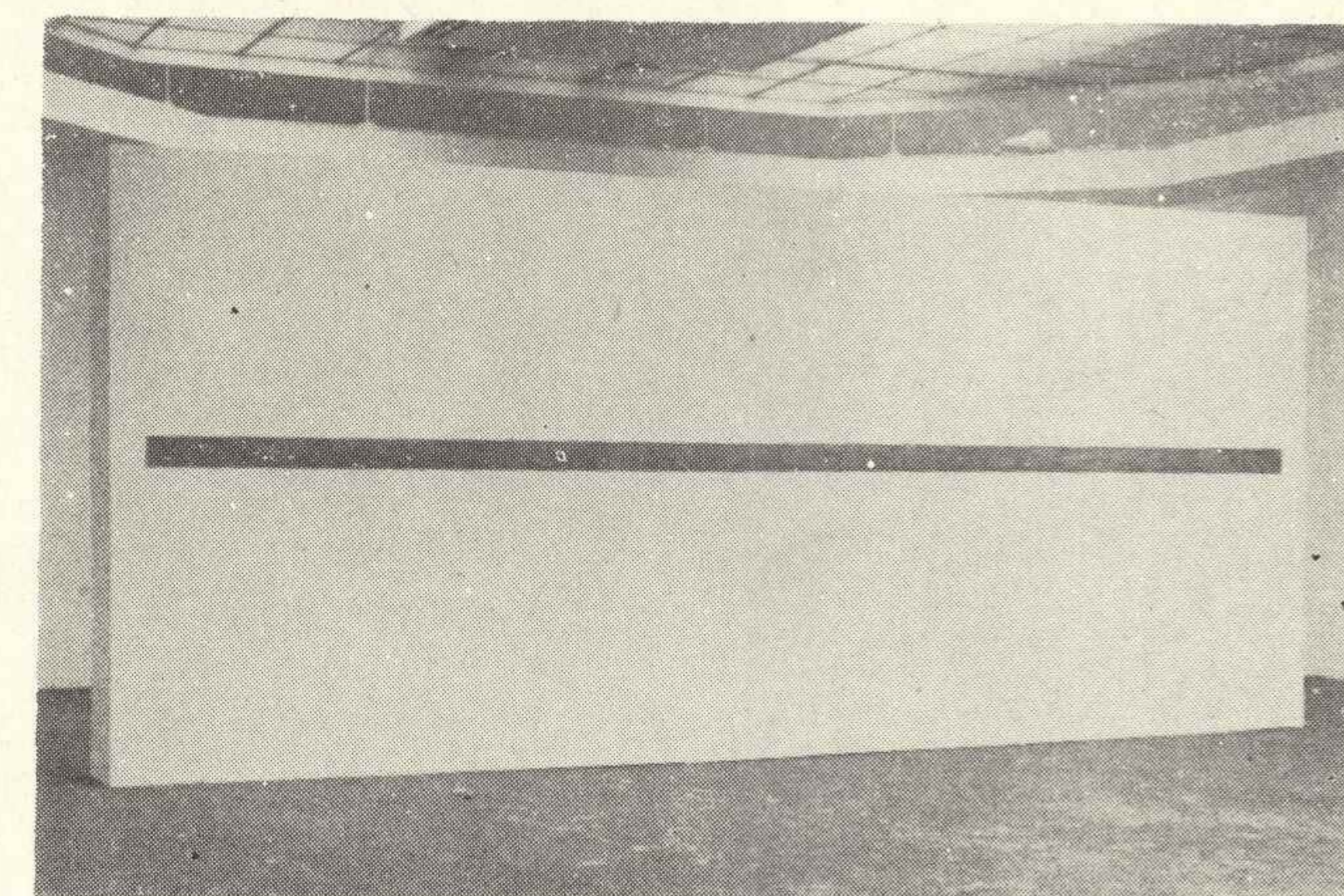

DRAGOLJUB-RAŠA TODOSIJEVIĆ

Urodzony w r. 1945 w Belgradzie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Linie, 1976—77

87 fotografie, tekst, 60×200
wł. artysty

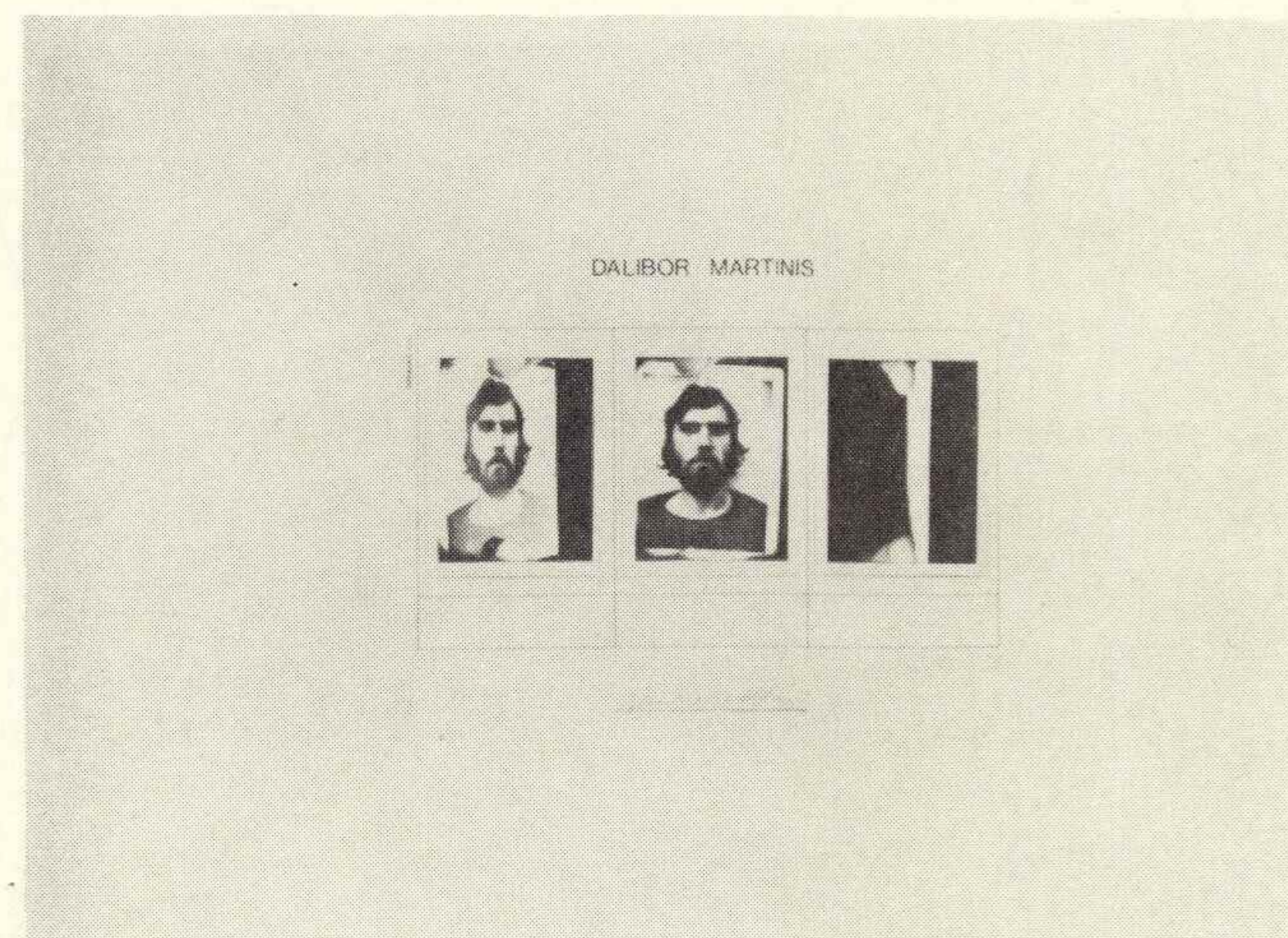

DALIBOR MARTINIS

Urodzony w 1947 r. w Zagrzebiu. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

88 MB/prom Lastovo, 1977
fotografia, 71×53
wł. artysty

* Bez tytułu, 1975
89 fotografia polaroid, 71×49
wł. artysty

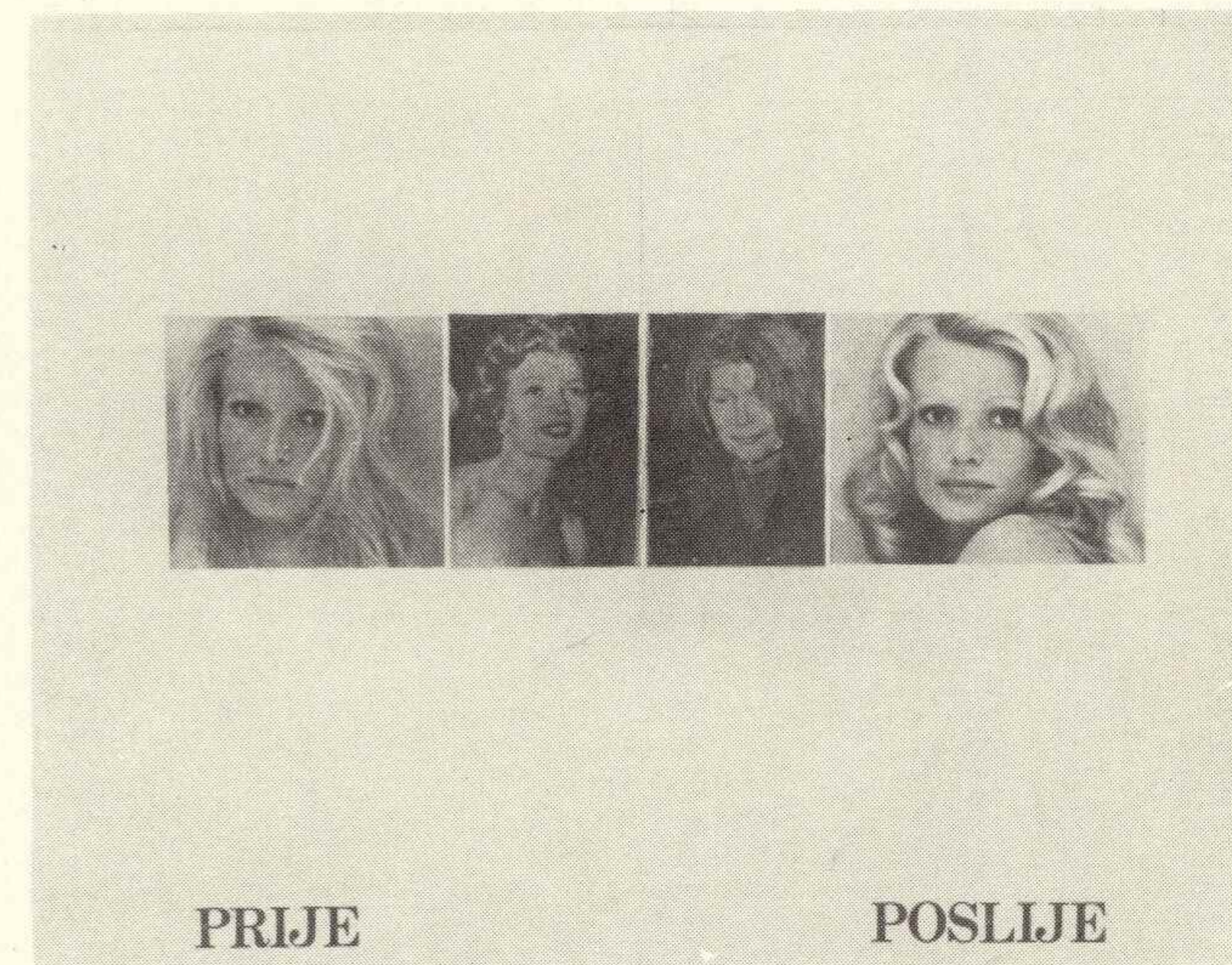

SANJA IVEKOVIĆ

Urodzona w r. 1948 w Zagrzebiu. Studiowała w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* Przedtem — potem, 1976
90 fotografia, 41×58
wł. Galeria Sztuki Współczesnej w Zagrzebiu

Dziennik, 1976
91 fotografia, 35×48
wł. Galeria Sztuki Współczesnej w Zagrzebiu

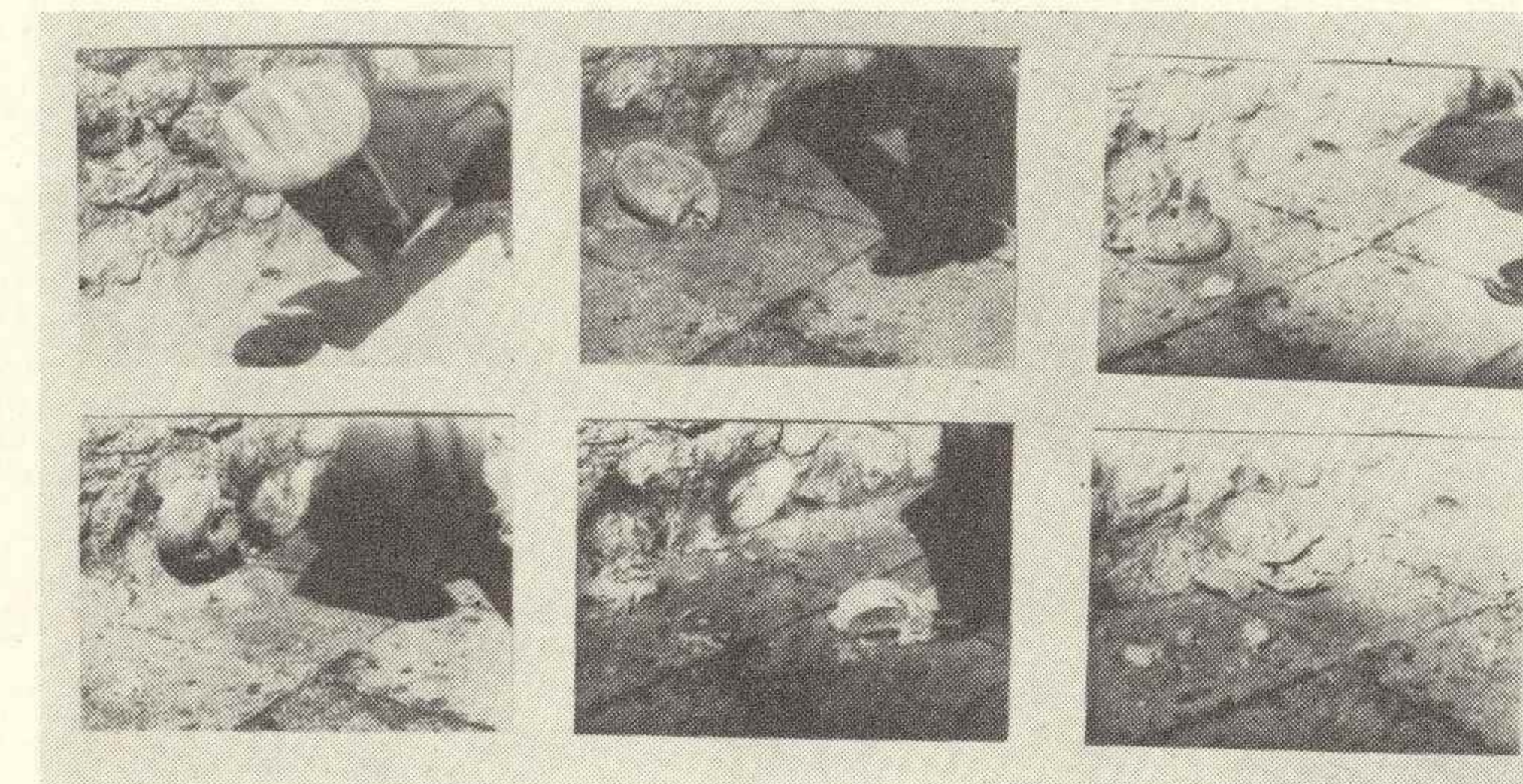

MLADEN STILINOVIĆ

Urodzony w 1947 r. w Belgradzie. Mieszka w Zagrzebiu.

* Stosunek: stopa — chleb, 1977
92 fotografie, 13×19 (×6)
wł. artysty

93 Spiewaj! 1980
fotokolaż, 53×46
wł. artysty

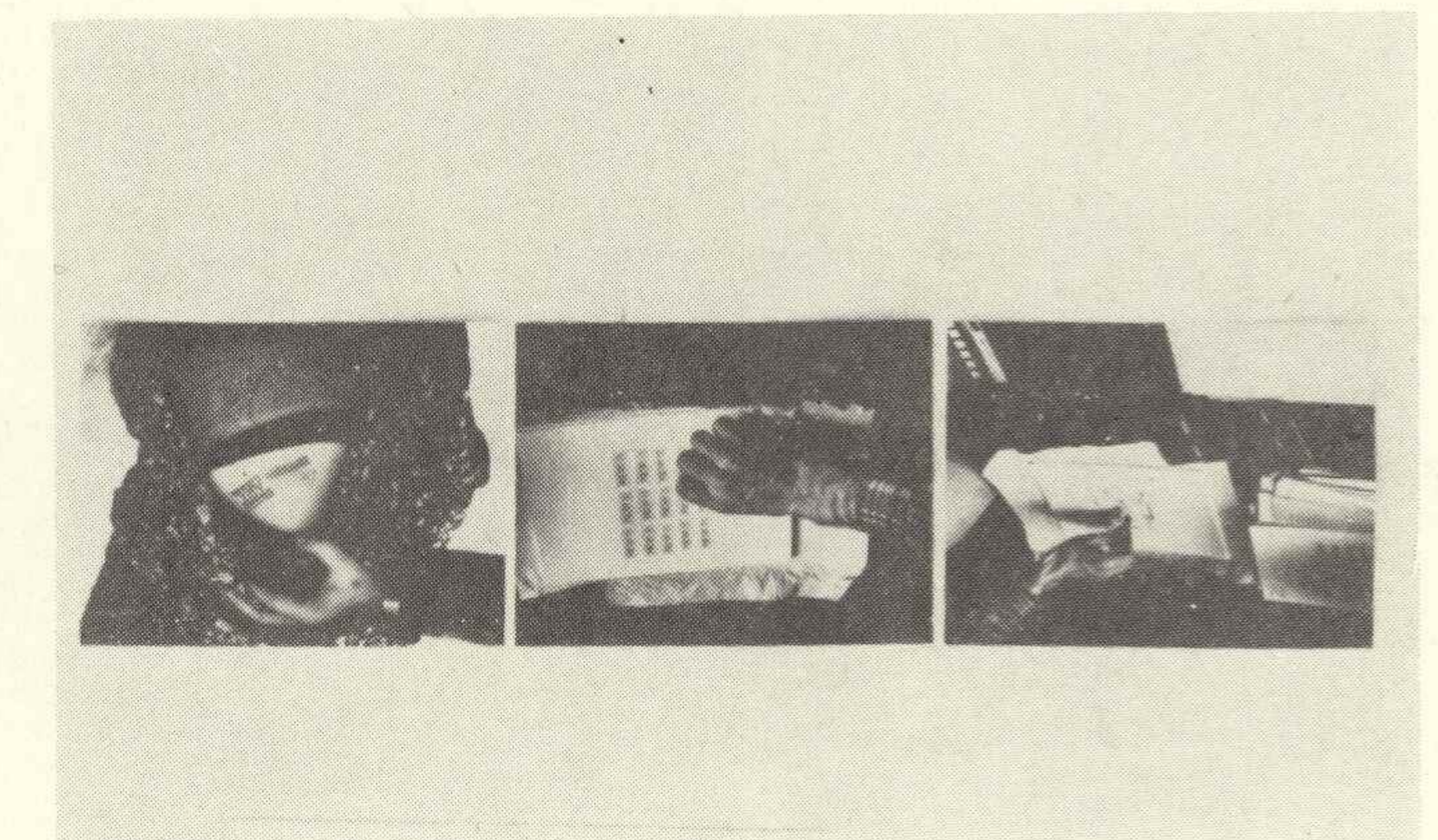

BALINT SZOMBATHY

Urodzony w 1950 r. w m. Pačur. Samouk. Mieszka w m. Sremska Kamenica i w Nowym Sadzie.

* Guma i mięso, 1979
94 fotografie, 30×40 (×3)
wł. artysty

95 Szombathy Art in Amerika (przy współpracy Anny Banana),
1979
ksero barwne, 30×24 (×3)

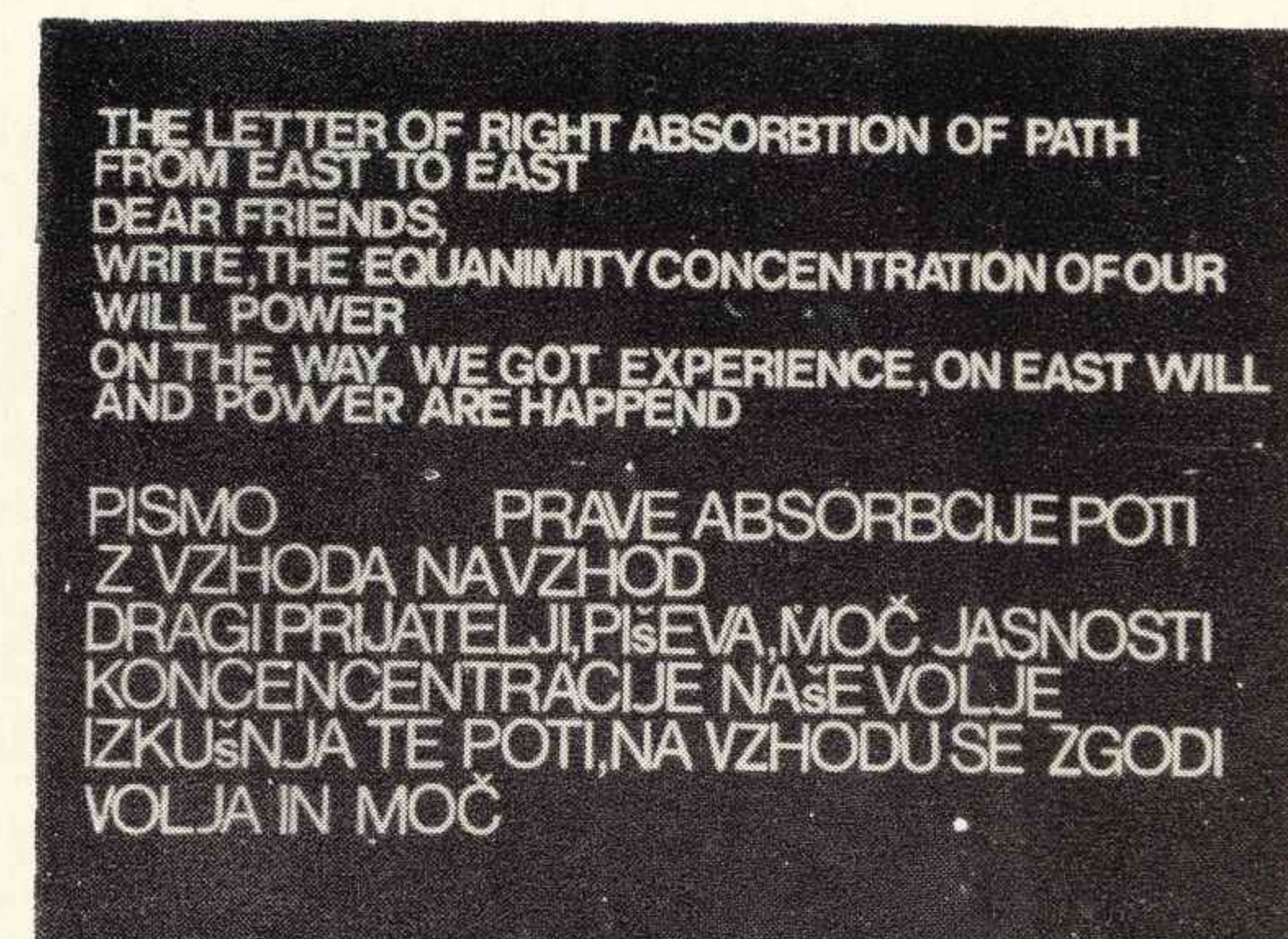

NUŠA I ŠREČO DRAGAN

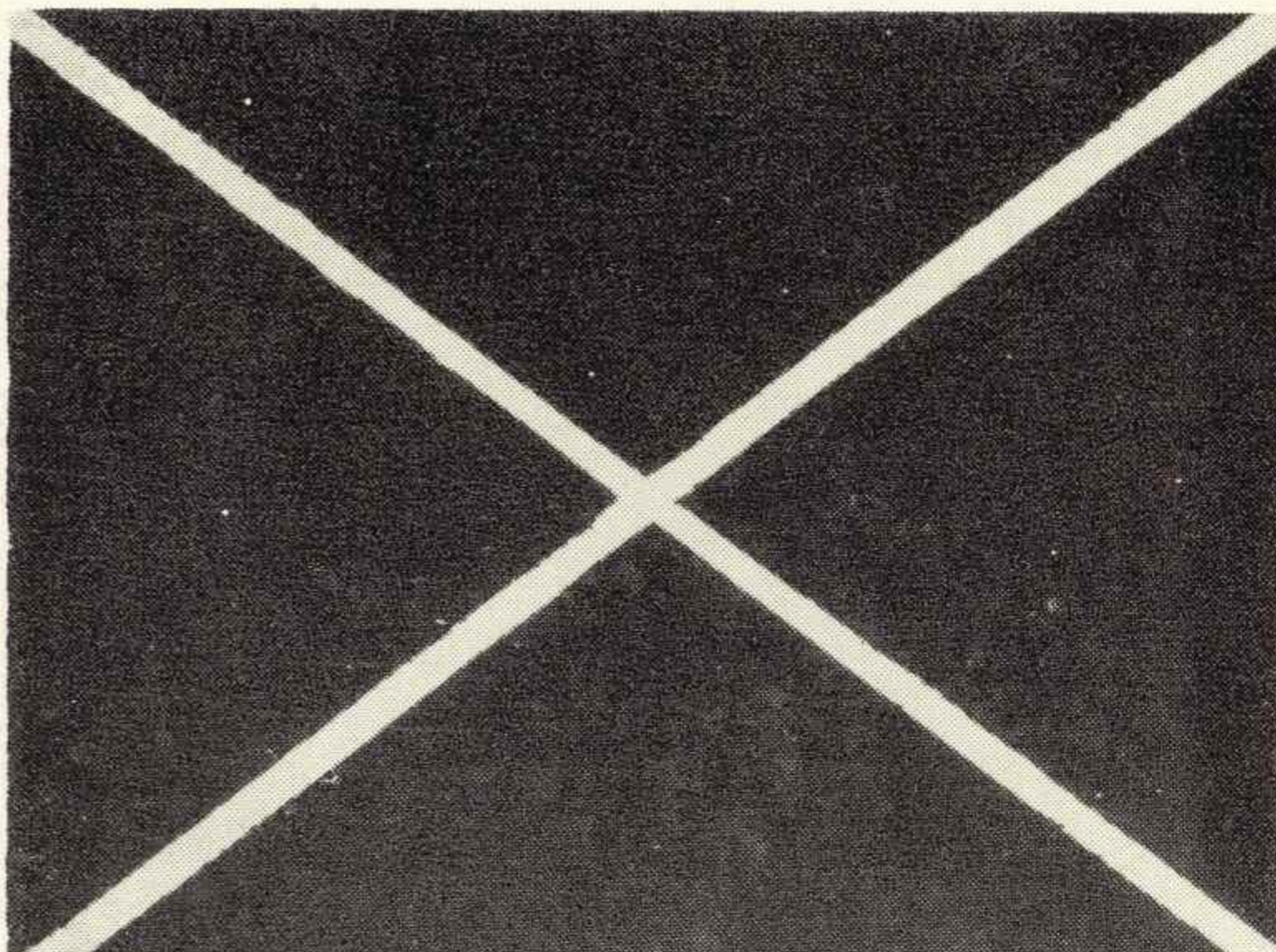
Nuša urodzona w 1943 r. w Jasenice, Srečo w 1944 r. w m. Kačevski Rog. Małżeństwo od 1967 r. Srečo studiował i ukończył studium 3 cyklu w Akademii Sztuk Plastycznych w Lublanie. Nuša ukończyła studia z dziedziny socjologii i psychologii na Wydziale Filozoficznym w Lublanie.

- * Ze wschodu na wschód, 1978—80
4 fotografie, tekst, 51×71 (×4)
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

96

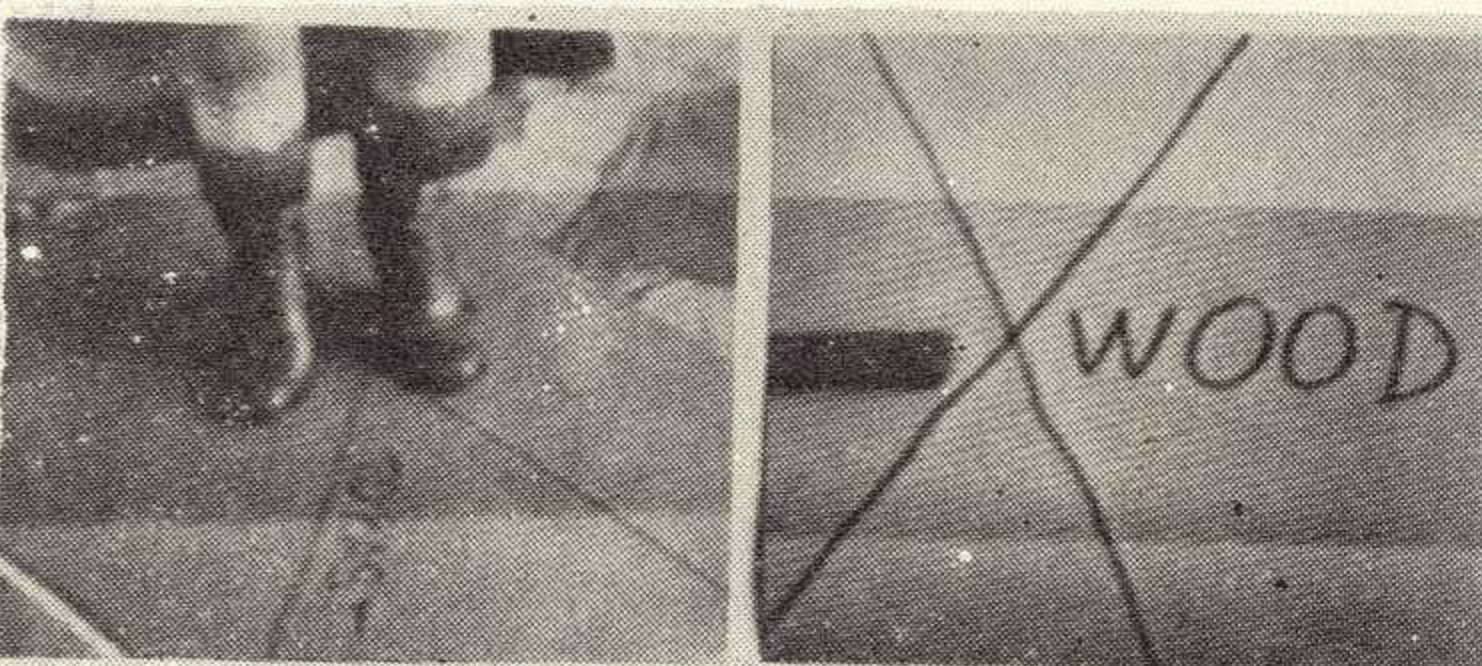
97

98

99

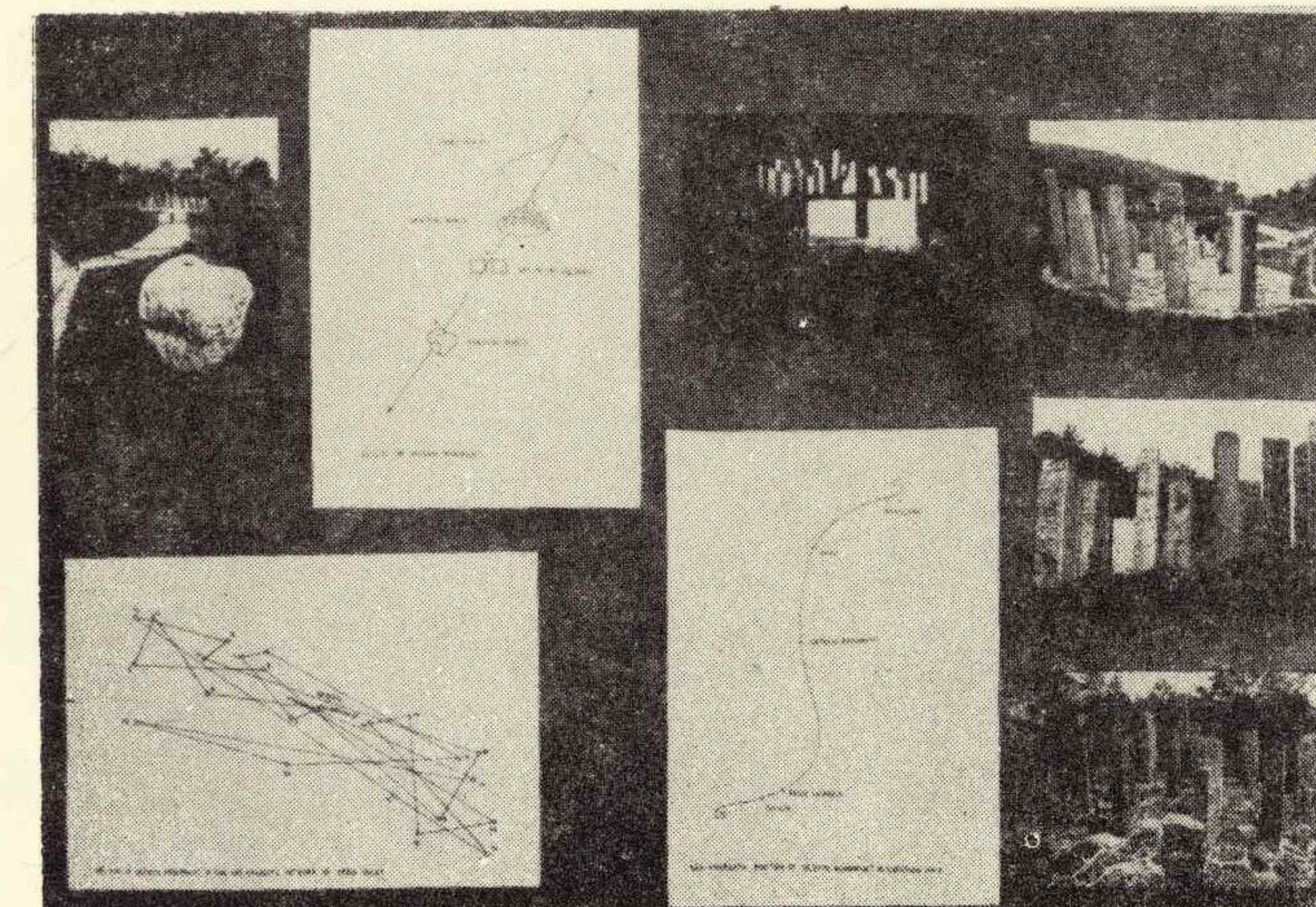

KOMUNA Z ŠEMPAS

Na skraju lasów koło wsi Šempas w dolinie Vipavy (Słowenia) 11 kwietnia 1971 roku, członkowie i sympatycy grupy OHO utworzyli pracownię, do której należeli Mirjana Juvanc, Irena Majcen, David Nez, Milenko Matanović, Ajra, Nike, Marko i Marika Pogačnik, Selmo Simčič, Zvone i Andraž Salamun. Grupa z czasem już to się powiększała, już to malała, przyjmowała nowych członków i wysyłała w świat twórców jako krzewicieli doświadczeń nabytych w uprawianiu sztuki ziemi, we wspólnych medytacjach i innych duchowych ćwiczeniach.

MARKO POGAČNIK (fot. Bogdan Brecelj)

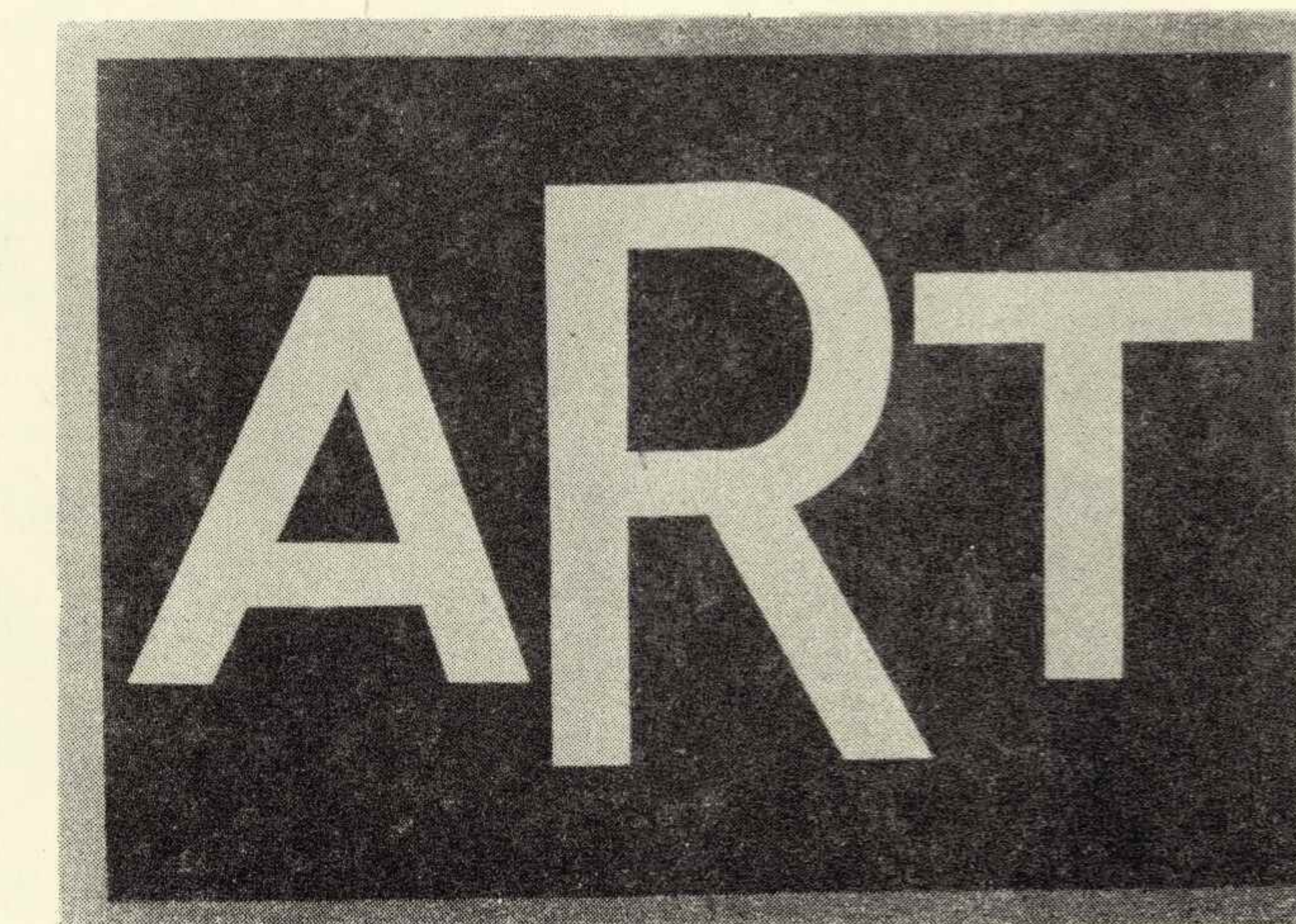
- Współdziałanie z naturą, 1975
rysunek i fotografia na kartonie, 100×70
- Współdziałanie z naturą i więź ze sztuką, 1975
rysunek i fotografia na kartonie, 100×70
- Proces odnowy ziemi, 1977
rysunek i fotografia na kartonie, 100×70
- * Pomnik we Vrtočina, 1979
rysunek i fotografia na kartonie, 100×70
- Pomnik w Duplje, 1980
fotografia i rysunek na kartonie, 100×70
wł. artyści

BORIS BUČAN

Urodził się w 1947 r. w Zagrzebiu. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

- * Bučan Art
105 akryl na płótnie, 50×70
wł. artyści
- Bučan Art
106 akryl na płótnie, 50×70
wł. artyści

ŽELJKO JERMAN

Urodził się w 1949 r. w Zagrzebiu. Uprawia fotografię. Mieszka w Zagrzebiu.

107 Linia z wywoływaczem — linia z utrwalaczem
fotografia elementarna, 24×30
wł. artysty

* Phos Grapho
108 fotografia elementarna, 24×30
wł. artysty

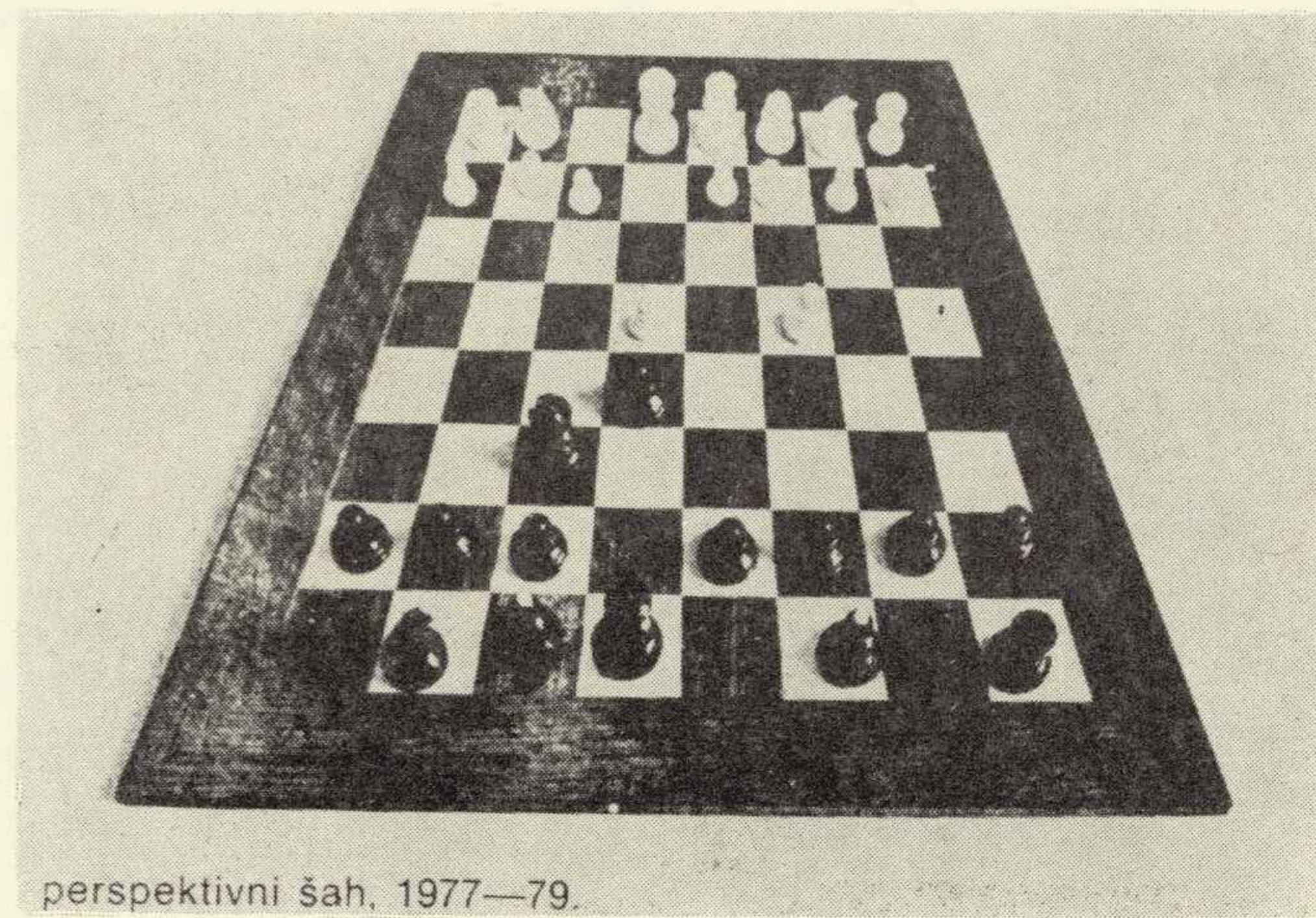

IVAN LADISLAV GALETA

Urodzony w 1947 r. w Vinkovci. Studiował w Akademii Sztuk Stosowanych w Zagrzebiu. Mieszka w Zagrzebiu.

* Szachy w perspektywie, 1977—79
409 drewno, 44,5×44,5
wł. artysty

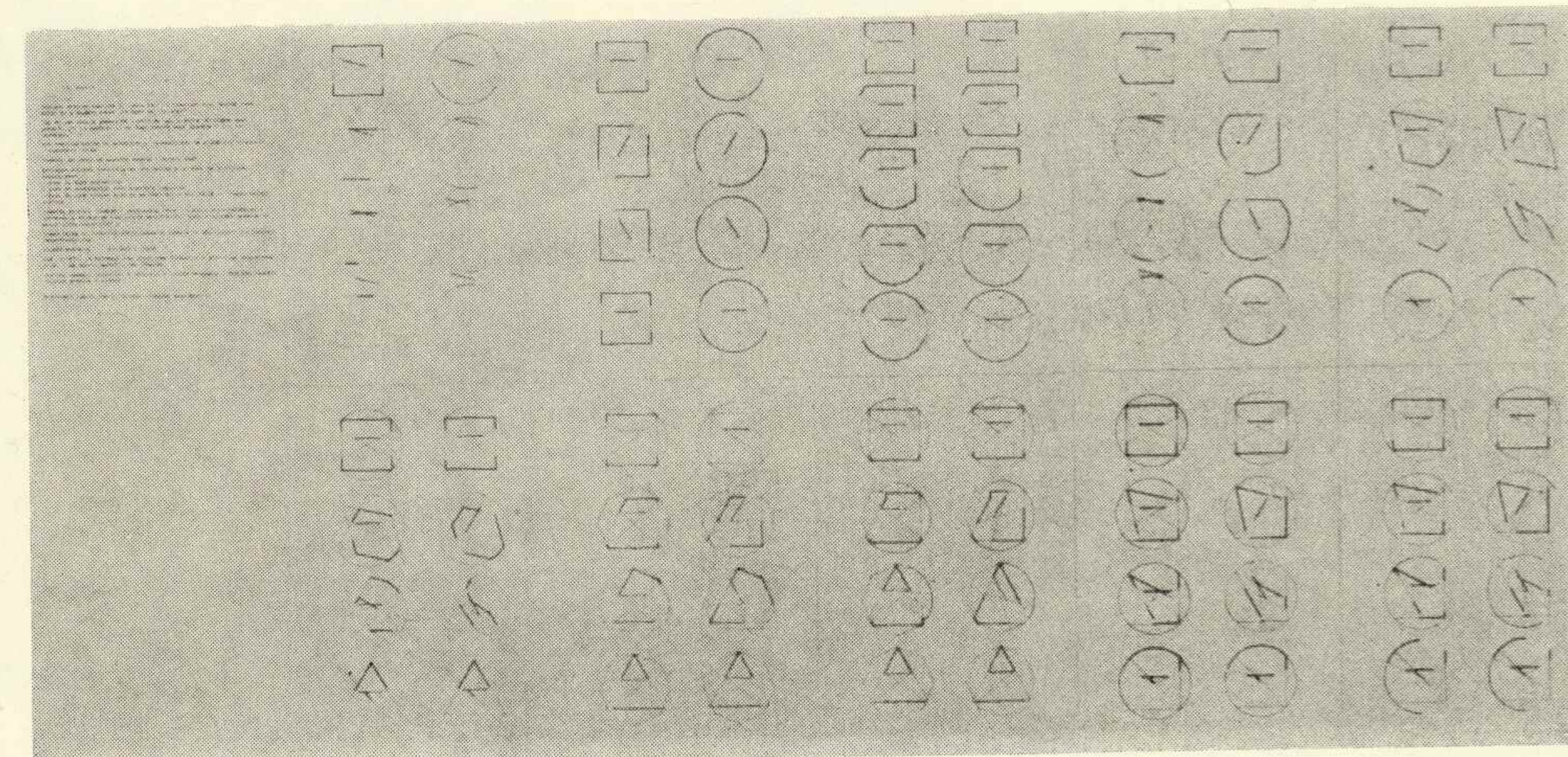
110 Szachy bez szachownicy, 1977—79
drewno, 55×55
wł. artysty

MIŠKO ŠUVAKOVIĆ

Urodzony w 1954 r. w Belgradzie. Nie ukończone studia elektrotechniczne w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

* Studium nr 2 — procesy równoległe, 1977
111 rysunek i fotografia, 72×101,5
wł. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie

ZORAN BELIĆ-VAJS

Urodzony w 1957 r. w Belgradzie. Studiował w Akademii Sztuk Plastycznych w Belgradzie. Mieszka w Belgradzie.

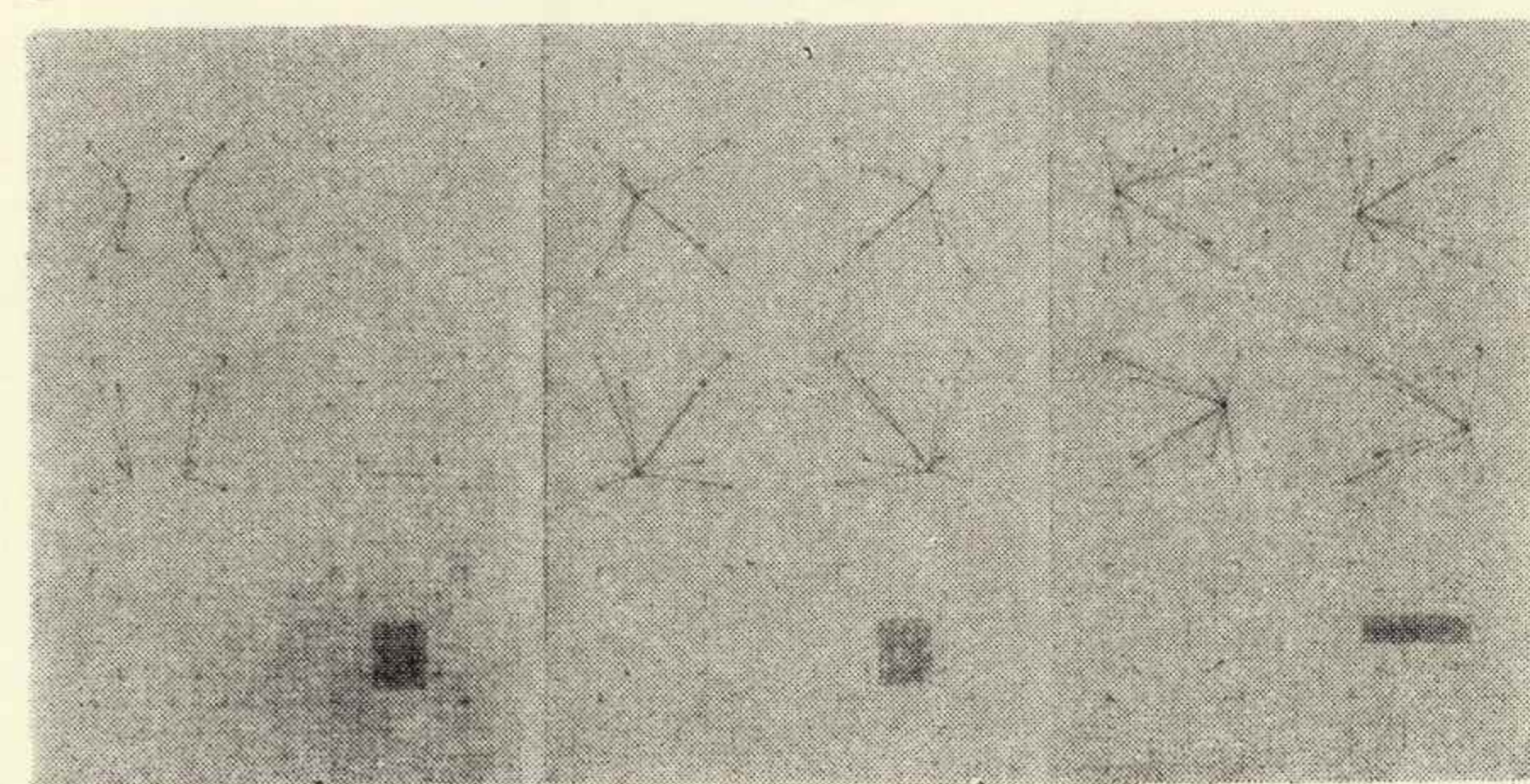
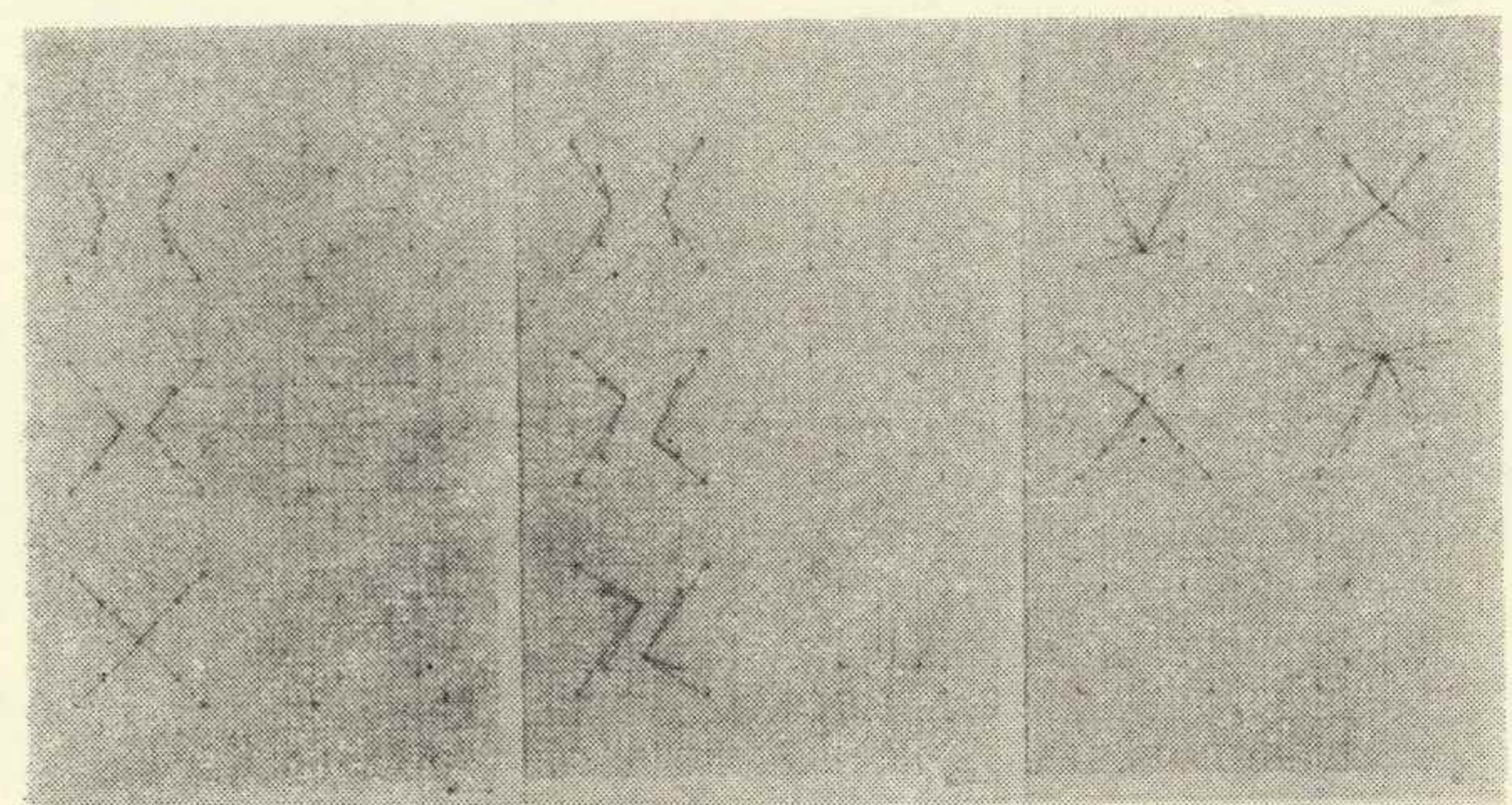
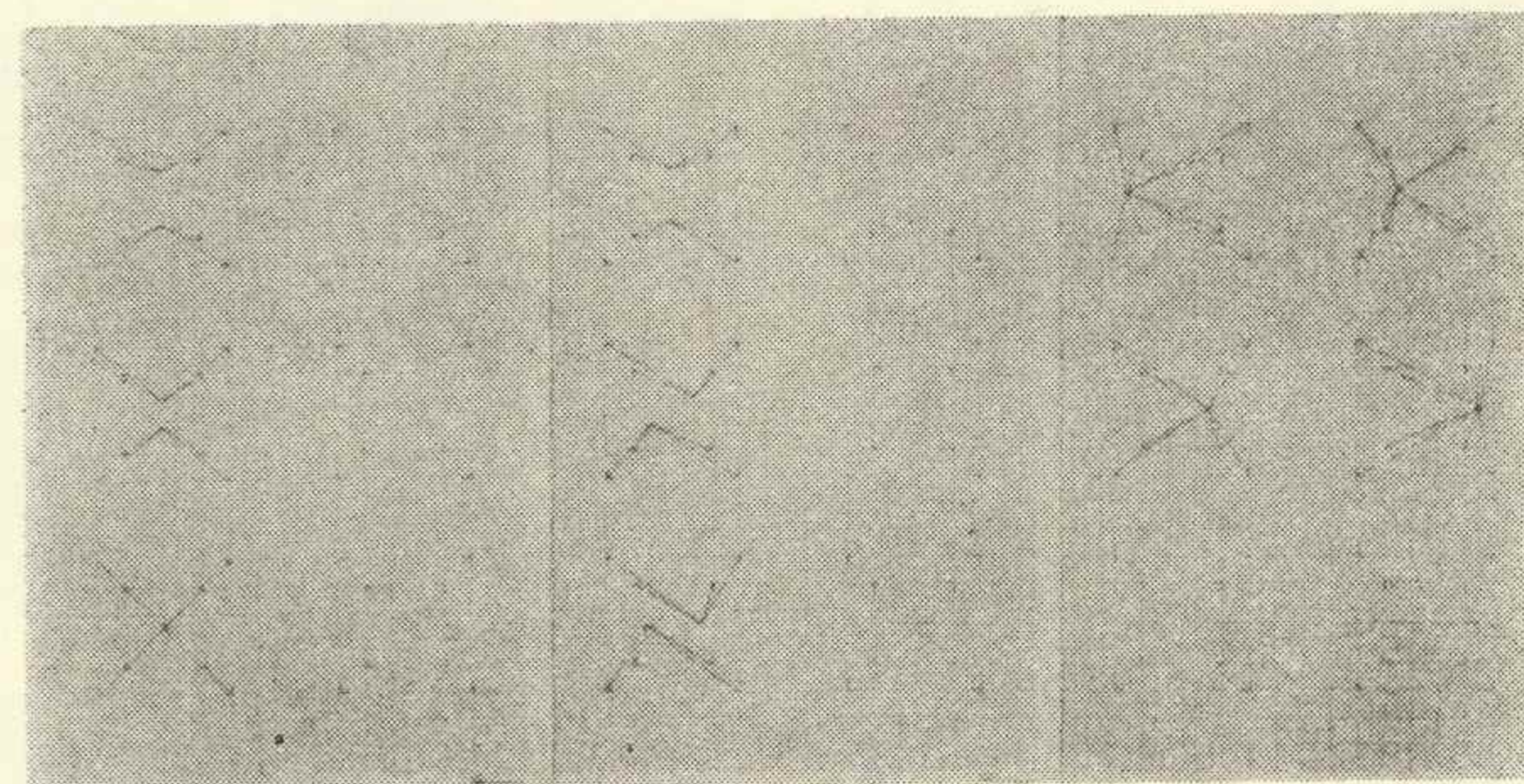
Bez tytułu, 1980

112 tekst, rysunek, fotografia, 50×40
wł. artysty

JOVAN ČEKIĆ

Urodzony w 1953 r. w Belgradzie. Studiował filozofię. Mieszka w Belgradzie.

* Z serii 18 rysunków, 1979
113 tusz na papierze, 99×75
wł. artysty

Komisarz wystawy: Liliانا Simić
Projekt ekspozycji: Zdzisław Sniechórski
Projekt plakatu i opracowanie graficzne katalogu:
Zenon Januszewski
Tłumaczenie tekstów: Helena Kęszycka
Redakcja: Zdzisława Tymanowa
Redakcja techniczna: Mirosław Winiarek

Wydawca: Centralne Biuro Wystaw Artystycznych
Cena: zł 80.—

WDA — Zakład Typograficzny
Zam. 2496. nakł. 500. Z-8

